

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Jakub Havlant

V. ročník – prezenční studium

obor: Pedagogika – Učitelství pro 1. stupeň základní školy

**DOPROVODNÝ PROGRAM K EXPOZICI GALERIE
VÝZNAMNÝCH OSOBNOSTÍ OLMOUCKÉHO KRAJE**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Alena Vavrdová Ph. D.

OLMOUC 2016

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, pod vedením Mgr. Aleny Vavrdové Ph. D., a že jsem uvedl všechny literární i internetové prameny a publikace, ze kterých jsem čerpal.

V Olomouci dne .....

.....

Jakub Havrlant

Poděkování:

Děkuji paní Mgr. Aleně Vavrdové Ph. D. za nabídku tohoto tématu, za veškerou spolupráci a za odborné vedení a cenné podněty při tvorbě této práce.

Poděkování:

Děkuji paní Mgr. Krejčířikové za poskytnutí její třídy ze Základní školy Demlova jako výzkumného vzorku pro ověření a vyzkoušení programu a za veškerou spolupráci.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	11
1.1 Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů	11
1.1.1 Systém kurikulárních dokumentů.....	11
1.2 Charakteristika základního vzdělávání	11
1.3 Pojetí a cíle základního vzdělávání	12
1.3.1 Pojetí základního vzdělávání.....	12
1.3.2 Cíle základního vzdělávání	13
1.4 Klíčové kompetence.....	13
1.5 Vzdělávací oblasti	13
1.5.1 Člověk a jeho svět	14
1.5.1.1 Lidé a čas	15
1.5.1.2 Cílové zaměření vzdělávací oblasti	16
2 MUZEUM JAKO INSTITUCE	18
2.1 Výchovný smysl muzea	18
2.2 Výchova a vzdělávání v muzeu ve 20. století.....	19
2.3 Muzejní pedagogika	21
2.4 Edukace	23
2.5 Muzejní edukace	23
2.5.1 Edukační efekt expozic	24
2.5.2 Nepřímá facilitace učení v muzeu	25
2.5.3 Přímá facilitace učení v muzeu	25
2.5.4 Cílové skupiny muzejní edukace.....	25
2.5.5 Muzejní edukace x muzejní pedagogika	25
2.5.6 Muzejní edukace jako proces	26
2.6 Komponenty muzejní edukace.....	27
2.6.1 Cíle muzejní edukace	27
2.6.1.1 Hierarchie cílů	28
2.6.1.2 Taxonomie edukačních cílů	29
2.6.1.3 Pravidla pro formulaci dílčích cílů	31

2.6.1.4	Obecné cíle muzejní edukace	32
2.6.2	Obsah muzejní edukace	32
2.6.2.1	Co je muzejním učivem	33
2.6.3	Metody muzejní edukace	33
2.6.3.1	Klasifikace metod	33
2.6.3.2	Metody typické pro muzejní edukaci	33
2.6.4	Organizační formy muzejní edukace	35
2.6.4.1	Kde probíhá muzejní edukace	35
2.6.4.2	S kým a jak probíhá muzejní edukace	36
2.6.4.3	Organizační jednotka muzejní edukace	36
2.6.4.4	Formy muzejní edukace	37
2.6.4.5	Typická spojení forem a metod	37
2.6.5	Didaktické prostředky	38
2.6.5.1	Klasifikace didaktických prostředků	38
2.6.5.2	Muzeálie v systému učebních pomůcek	39
2.6.5.3	Další didaktické prostředky	39
2.6.5.4	Substituty	39
2.6.5.5	Textové pomůcky	40
2.6.5.6	Muzejní kufřík	40
2.6.5.7	Potřebnost didaktických pomůcek	40
2.7	Plánování muzejní edukace	41
2.7.1	Fáze plánování edukačního programu	41
2.7.1.1	Vzdělávací strategie muzea	41
2.7.1.2	Stanovení cílových skupin	42
2.7.1.3	Plán edukačních aktivit muzea	42
2.7.1.4	Jaké znalosti uplatňujeme při přípravě edukačního programu	42
2.7.1.5	Cyklus pedagogického uvažování a jednání podle L. S. Shulmana	43
2.7.1.6	Možné přístupy k přípravě edukačního programu	44
2.7.2	Příprava edukačního programu a jeho struktura	45
3	VLASTIVĚDNÉ MUZEUM V OLOMOUCI	46
3.1	Budovy, v nichž muzeum sídlí	47
3.2	Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci	49
3.3	Ocenění	49
3.3.1	Expozice zvítězilav soutěži Gloria musaealis	49

3.3.2	Expozice Etnografie získala ocenění.....	50
3.4	Výukové animační programy ve Vlastivědném muzeu v Olomouci pro základní školy.....	50
3.4.1	Za přírodou do muzea	50
3.4.2	Neobyčejný biotop	51
3.4.3	Tajemství muzea a osobnosti našeho kraje.....	51
3.4.4	Člověk a kámen	51
3.4.5	U nás na Hané	52
3.4.6	Tajemství botanického herbáře.....	52
3.5	Výukové programy probíhající mimo budovu muzea	52
3.5.1	Dobrodružná cesta po starém městě olomouckém	52
3.5.2	Svědkové dávnověku.....	53
3.6	Regionální pracoviště pro tradiční lidovou kulturu při Vlastivědném muzeu v Olomouci	53
3.7	Stálé expozice	54
3.7.1	Příroda Olomouckého kraje	54
3.7.2	Olomouc – patnáct století města	55
3.7.3	Od kolébky do hrobu.....	56
3.7.4	Příběh kamene – expozice geologie, archeologie a lapidária.....	57
3.7.5	Obr Drásal ve Vlastivědném muzeu v Olomouci.....	58
3.7.6	Dějiny Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci a jeho odkazy.....	58
3.7.7	Ohrožené druhy rostlin.....	59
3.7.8	Olomoucká univerzita / Universitas Olomucensis	59
3.7.9	Lomená galerie	60
3.7.10	Galerie osobností Olomouckého kraje	60
	EMPIRICKÁ ČÁST	62
4	ÚVOD DO EMPIRICKÉ ČÁSTI.....	62
5	KVALITATIVNÍ VÝZKUM.....	63
5.1	Výběr případů (osob, lokalit).....	64
5.2	Metody kvalitativního výzkumu	65
5.2.1	Pozorování.....	65
5.3	Analýza produktů člověka	67
5.3.1	Písemné materiály	67
6	DOPROVODNÝ PROGRAM.....	68

6.1 Jak vznikl první nápad	68
6.1.1 Inspirace	69
6.2 Jak vznikl druhý nápad	69
6.3 Přípravy a průběh programu	69
6.4 Výzkumný vzorek	70
6.5 První část programu	70
6.5.1 Průběh první části	71
6.5.1.1 Co jsme během první části vypožorovali.....	72
6.5.1.2 Co můžeme po prvním setkání změnit	72
6.6 Druhá část programu	73
6.6.1 Vzhled listu s otázkou a úkolem.....	73
6.6.2 Vzhled papíru „vracečky“	73
6.6.3 Vzhled papíru s cílem.....	74
6.6.4 První varianta (cesta).....	74
6.6.5 Druhá varianta (cesta)	74
6.6.6 Otázky a úkoly k osobnostem	74
6.6.6.1 Přehled úkolů a otázek.....	74
6.6.7 Průběh druhé části programu.....	76
6.6.7.1 Co jsme během první cesty druhé části programu vypožorovali.....	78
6.6.7.2 Co jsme během druhé cesty druhé části programu vypožorovali	79
6.6.7.3 Co můžeme po druhé části programu zlepšit a změnit.....	80
6.7. Hodnocení	81
ZÁVĚR	82
SEZNAM LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ	83
SEZNAM PŘÍLOH.....	87
PŘÍLOHY	88
ANOTACE.....	99

ÚVOD

Mezi publikacemi najdeme spoustu těch, které se zabývají muzejní institucí, muzejní pedagogikou, edukačními procesy v muzejnictví apod. Najdeme zde i spoustu takových, které popisují veškeré vlastnosti expozic i doprovodných programů, včetně jejich vymýšlení, realizace, porovnávání a výběru vhodnosti programů vzhledem k věku a potřebám návštěvníků. Ovšem musíme si uvědomit, že každý návštěvník je jiný. Každý má své specifické potřeby, své dovednosti a zkušenosti, které může umět více či méně uplatnit právě při doprovodných programech v muzeích nebo kdekoliv jinde.

Programy mohou být a jsou různé. Při vymýšlení a realizaci nějakého programu je velice důležité uvědomit si, pro koho je daný program připravován. Pro dospělé návštěvníky musíme vymyslet zcela jiný program než pro děti. Tento úkol připadl i mně, když jsem dostal nabídku na vypracování doprovodného programu pro žáky 5. třídy 1. stupně k expozici ve Vlastivědném muzeu v Olomouci.

Hlavním cílem Diplomové práce bylo vymyslet a sestavit takový doprovodný program, který žáky zabaví, obohatí a splní svůj účel. Samozřejmě zde bylo spousta dílčích cílů, na které nesmíme zapomínat, jako je pochopení muzejní instituce, muzejní pedagogiky a spousta jiných pojmů, které jsou pro naši práci důležité.

K přípravě a realizaci doprovodného programu a samozřejmě ke zjištění jeho kvality mi posloužil kvalitativní výzkum, který jsem ve své práci uplatnil. V průběhu celého procesu, jsem zjišťoval nové a nové poznatky, které mi dopomáhaly ke zlepšování a doladování i těch nejmenších detailů.

V neposlední řadě mě ke zpracování tohoto tématu vedla touha po zjištění toho, jestli na něco takového mám nebo ne. Několik let již zastávám funkci táborového vedoucího o letních prázdninách, takže na realizaci aktivit, her a programů mám už vytvořený pevný názor a dalo by se říct, že mám poměrně velké zkušenosti. Práce pro muzeum je ovšem něco zcela jiného. Ze začátku lehce vypadající úkol se po čase změnil v náročnější disciplínu, které jsem se ale nezalekl a snažil se do poslední chvíle.

Diplomová práce je členěna na část teoretickou a část empirickou.

Hlavním cílem teoretické části bylo správné porozumění a pochopení edukace jako takové a na ni navazující muzejní edukace, včetně muzejní pedagogiky. Cílem bylo také porozumět a dokázat pohlédnout na muzeum jako instituci i z druhé strany, ne jako návštěvník. Celá teoretická část byla samozřejmě provázaná a spojená s Rámcovým vzdělávacím programem, který je velice důležitou součástí celé teoretické části.

Hlavním cílem empirické části bylo vymyslet správný doprovodný program k jedné z expozic nabízených ve Vlastivědném muzeu v Olomouci. K tomuto programu bylo potřeba využít několik publikací zabývajících se muzejní edukací a pedagogikou, abych ji správně pochopil. Dále bylo potřeba využít skupinu dětí, na kterých je nezbytné vyzkoušet a ověřit správnost programu a jeho kvalitu. Pro ověření a vyzkoušení jsem využil prostory Vlastivědného muzea v Olomouci. Díky několika návštěvám a zkouškám jsem mohl program vylepšovat a lépe přizpůsobovat dětem, pro které je program určen.

TEORETICKÁ ČÁST

Jak již název celé práce naznačuje, bude se týkat doprovodného programu v muzeu a muzea obecně. V této první kapitole se seznámíme okrajově s Rámcovým vzdělávacím programem a informacemi z něj, které jsou pro naši práci a téma stěžejní.

1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, dále jen RVP ZV, je dokument, který je závazný pro všechny základních školy, a navazuje na Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Od roku 2004 prošel Rámcový vzdělávací program mnoha změnami, aktuální verze je platná od 1. 9. 2013. RVP ZV zahrnuje dlouhodobé cíle, klíčové kompetence, vzdělávací oblasti, jejich obory, cíle a obsahy, dále definuje očekávané výstupy a určuje potřebné učivo.

1.1 Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů

1.1.1 Systém kurikulárních dokumentů

Rámcový vzdělávací program definuje nejvyšší úroveň vzdělávání spolu s projektem Národní program pro rozvoj vzdělávání, tzv. Bílá kniha, ve školství v České republice. MŠMT schválilo nové principy v politice pro výchovu a vzdělávání žáků od 3 do 9 let a do vzdělávací soustavy byly zavedeny nové systémy kurikulárních¹ dokumentů pro vzdělávání těchto žáků v roce 2004. „*Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní.*

Rámcový vzdělávací program vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy, podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách.“ (RVP ZV, 2007, s. 1)

1.2 Charakteristika základního vzdělávání

„Základní vzdělávání, kterým se dosahuje stupně základní vzdělání, se realizuje oborem vzdělání základní škola. V souladu se školským zákonem je pro realizaci základního

---

¹ Kurikulum je prostředek realizace hlavního vzdělávacího úkolu moderní školy, cíl je zvyšování kvality vzdělávacího standardu. Prostředek celoživotního vzdělávání člověka. Formuje jeho životní postoje a názory.

vzdělávání vydán *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.*“ (RVP ZV, 2007, s. 3)

1.3 Pojetí a cíle základního vzdělávání

1.3.1 Pojetí základního vzdělávání

Základní vzdělávání plynule navazuje na výchovu v rodině a na předškolní vzdělávání. Základní vzdělávání je jediná etapa vzdělávání, kterou musí povinně absolvovat celá populace žáků, a to ve dvou organizačně, obsahově a didakticky navazujících stupních.

1. stupeň základního vzdělávání usnadňuje svým pojetím všem žáků přechod z předškolního vzdělávání, prostředí a rodinné péče do pravidelného, systematického a povinného vzdělávání. Vše je založeno na respektování, poznávání, možností, zájmů a rozvíjení individuálních potřeb jednotlivých žáků. To vše se týká i žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Žáci jsou díky vzdělávání, které má činnostní a praktický charakter a má také uplatněné odpovídající metody, motivováni k dalšímu učení. Jsou vedeni k učební aktivitě a k poznání toho, že je možné nalézat, tvořit, objevovat a hledat vhodnou cestu řešení problémů.

Podnětné a tvůrčí školní prostředí je jedním z požadavků základního vzdělávání, které je vyžadováno jak na 1. tak i na 2. stupni. Tohle školní prostředí stimuluje nejschopnější žáky, povzbuzuje a podporuje žáky méně nadané a podporuje a chrání nejslabší žáky. Prostor také zajišťuje, aby se každý žák prostřednictvím výuky, která je přizpůsobená všem individuálním potřebám, mohl optimálně vyvíjet v souladu se všemi vlastními předpoklady pro vzdělávání. K tomu všemu se ve školách vytvářejí také odpovídající podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Vstřícná a přátelská atmosféra školy a třídy vybízí všechny žáky k lepšímu studiu, k práci i činnostem podle individuálních zájmů a poskytuje žákům čas a prostor k aktivnímu učení a k plnému, plynulému rozvinutí jejich osobností. Hodnocení výkonů a pracovních výsledků žáků by mělo být postaveno na tom, jak žák plní všechny konkrétní zadané úkoly, měly by být posuzovány individuální změny žáka a pozitivně laděné hodnotící soudy. Žáci musí mít možnost zažít úspěch, nebát se toho, když udělají chybu, a musí s ní umět pracovat a napravovat ji.

Žáci získávají v průběhu celého základního vzdělávání takové kvality osobnosti, které jim umožňují pokračovat dále ve studiu, zdokonalovat se své zvolené profesi a během celého následujícího života se vzdělávat a podle individuálních možností se aktivně podílet na společenském životě. (RVP ZV, 2007, s. 4)

1.3.2 Cíle základního vzdělávání

„Základní vzdělávání má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání. V základním vzdělávání se proto usiluje o naplňování cílů, které jsou blíže rozepsané v Rámcovém vzdělávacím programu pro Základní vzdělávání.“ (RVP ZV, 2007, s. 4)

1.4 Klíčové kompetence

„Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti.

V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové kompetence považovány: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní.“ (RVP ZV, 2007, s. 6)

1.5 Vzdělávací oblasti

V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání je vzdělávací obsah základního vzdělávání rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Každá vzdělávací oblast je tvořena buď jedním vzdělávacím oborem, nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory.

Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou:

„Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura)

Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)

Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)

Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)

Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)

Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)

Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)

Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)“ (RVP ZV, 2007, s. 10)

Každá vzdělávací oblast je v úvodu vymezena svou charakteristikou, která vyjadřuje její postavení a význam v základním vzdělávání a také charakterizuje vzdělávací obsah jednotlivých vzdělávacích oborů. V této části je také naznačena návaznost mezi vzdělávacím obsahem 1. a 2. stupně základního vzdělávání.

Na úvodní charakteristiku plynule navazuje Cílové zaměření příslušné vzdělávací oblasti. V této části je popsáno, k čemu jsou žáci prostřednictvím vzdělávacích obsahů vedeni. Vede k postupnému dosažení klíčových kompetencí.

Další částí je Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů, včetně těch, které jsou doplňující. Tato část je tvořena očekávanými výstupy a učivem. V rámci 1. stupně je vzdělávací obsah dále členěn na 1. období, což je 1. až 3. ročník a 2. období, což je 4. až 5. ročník. Školám má toto rozdělení usnadnit distribuci vzdělávacího obsahu do jednotlivých ročníků na Základní škole.

Očekávané výstupy vzdělávacích oblastí jsou prakticky zaměřené, využitelné v běžném životě, ověřitelné a mají činnostní povahu. Mají způsobilost k tomu, aby bylo osvojené učivo využitelné v běžném životě a v praktických situacích. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání stanovuje očekávané výstupy na konci 3. ročníku jako orientační, čili nezávazný a na konci 5. a 9. ročníku jako závazné. (RVP ZV, 2007, s. 10 – 11)

Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou podrobněji popsány přímo v Rámcovém vzdělávacím programu. Moje téma se týká pouze jedné – Člověk a jeho svět, se kterou jsem pracoval více a které se budu věnovat podrobněji než ostatním vzdělávacím oblastem.

1.5.1 Člověk a jeho svět

Člověk a jeho svět je jediná vzdělávací oblast Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, která je určena pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Tato komplexní oblast zahrnuje vzdělávací obsahy, které se týkají člověka, společnosti, rodiny, přírody, kultury, techniky, vlasti, zdraví a ještě několika dalších témat. Je zde také uplatněn pohled do historie i současnosti a celá oblast je směřována k dovednostem pro praktický život.

Každé dítě je ještě před nástupem do základní školy vychováváno svojí rodinou a institucemi předškolního vzdělávání, kde získává prvotní zkušenosti, dovednosti a poznatky, které jsou díky vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět i nadále rozvíjeny na základní škole. Žákům se vytváří jejich prvotní ucelený obraz světa díky tomu, že se učí pozorovat a pojmenovávat věci, jevy a děje, jejich vzájemné vztahy a souvislosti. Čím dál tím více poznávají sami sebe i své blízké okolí. Postupně se také seznamují s osobami, které jsou místně i časově vzdálenější, seznamují se s jevy a se složitějšími ději. Žáci se učí vnímat lidi ve svém okolí a jejich vzájemné vztahy, všímají si důležitých věcných stránek i krásy lidských výtvorů a přírodních jevů. Dokáží o těchto věcech soustředěně přemýšlet a pozorovat je. Žáci se učí postupně vnímat současnou dobu jako nějaký výsledek minulosti a východisko do

budoucnosti, učí se vnímat základní vztahy ve společnosti, porozumět soudobému způsobu života, jeho problémům i přednostem, vnímat současnou dobu jako nějaký výsledek minulosti a východisko do budoucnosti na základě postupného poznávání sebe sama, svých potřeb a porozumění světu kolem sebe. Žáci se učí při osvojování dovedností a poznatků ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět vyjadřovat postupně své myšlenky, dojmy a poznatky, reagovat na názory, myšlenky a podněty ostatních lidí.

Podmínkou toho, aby se žák v této vzdělávací oblasti dobře a úspěšně vzdělával, je vlastní prožitek, který vychází z konkrétních nebo modelových situací, které probíhají při osvojování potřebných dovedností, způsobů jednání a rozhodování. K tomuto kroku velice přispívají osobní příklady učitelů. Když se propojí tato vzdělávací oblast s reálným životem a s praktickými zkušenostmi všech žáků, je to veliká pomoc ve zvládnání nových, neznámých životních situací i nové role školáka. Žákům to také velice pomáhá s nalezením jejich postavení ve společnosti svých vrstevníků a při upevňování režimových a pracovních zvyků a návyků.

„Vzdělávací oblast tak připravuje základy pro specializovanější výuku ve vzdělávacích oblastech Člověk a společnost, Člověk a příroda, a ve vzdělávacím oboru Výchova ke Zdraví.“ (RVP ZV, 2007, s. 29)

Vzdělávací oblast vzdělávacího oboru Člověk a jeho svět je rozdělen do pěti tematických okruhů, Místo kde žijeme, Lidé kolem nás, Lidé a čas, Rozmanitost přírody a Člověk a jeho zdraví.

Všechny tyto okruhy jsou podrobně rozepsané v Rámcově vzdělávacím programu pro Základní vzdělávání. Já jsem ve své diplomové práci pracoval pouze s jedním tematickým okruhem, a to Lidé a čas, na který se zaměřím podrobněji než na ostatní tematické okruhy. (RVP ZV, 2007, s. 29 – 30)

1.5.1.1 Lidé a čas

V tomto tematickém okruhu se žáci učí orientovat v dějích a v čase. Poznávají, proč a jak měříme čas a jak události v čase postupují a vytvářejí historii věcí i dějů. Žáci se učí, jak se život a věci vyvíjely a vyvíjejí a k jakým změnám na nich kvůli času dochází. V tematickém okruhu se vychází nejprve od nejznámějších událostí v rodinném prostředí, obci a regionu a dále se postupuje k nejdůležitějším okamžikům v historii existence naší země. Důležitou podstatou a hlavním cílem tohoto tematického okruhu je u žáků vyvolat zájem o minulost, dále o kulturní bohatství regionu i celé země. Je proto velice důležité, aby mohli žáci samostatně získávat, vyhledávat a zkoumat informace z různých dostupných zdrojů.

Takový nejdůležitější a nejpřístupnější zdroj je žákova rodina a lidé v jeho blízkém okolí, se kterými může navštěvovat památky, veřejné knihovny, muzea a další podobná místa. (RVP ZV, 2007, s. 30)

Očekávané výstupy - 2. období

Žák

- pracuje s časovými údaji a využívá všechny zjištěné údaje k tomu, aby pochopil vztah mezi ději a jevy,
- využívá možnosti návštěv archivů, knihoven, sbírek v muzeích a galeriích jako další zdroje informací, dokáže zdůvodnit základní významy chráněných částí naší přírody, movitých i nemovitých kulturních památek,
- rozezná pojmy současné a minulé, dokáže se orientovat v hlavních reáliích současnosti a minulosti naší země i vlasti s využitím regionálních specifik,
- hodnotí a srovnává způsob života na vybraných ukázkách, práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik,
- objasňuje historické důvody kvůli zařazení státních svátků a významných dnů.

Učivo

- orientace v čase a časový řád – dějiny jako časový sled událostí, letopočet,
- současnost a minulost v našem životě – proměny způsobu života, průběh lidského života,
- regionální památky – péče o památky, lidé a obory zkoumající minulost,
- báje, mýty, pověsti – minulost kraje a předků, vlast, rodný kraj (RVP ZV, 2007, 32).

1.5.1.2 Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Všechny cíle jsou podrobně popsány v Rámcovém vzdělávacím programu pro Základní vzdělávání. „Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

1. *utváření pracovních návyků v jednoduché samostatné i týmové činnosti*
2. *orientace ve světě informací a k časovému a místnímu propojení historických, zeměpisných a kulturních informací*
3. *přirozené vyjadřování pozitivních citů ve vztahu k sobě i okolnímu prostředí*
4. *samostatnému a sebevědomému vystupování a jednání, k efektivní, bezproblémové a bezkonfliktní komunikaci i v méně běžných situacích, k poznávání a ovlivňování své jedinečnosti (možností a limitů)*

5. *rozšiřování slovní zásoby v osvojovaných tématech, k pojmenování pozorovaných skutečností a k jejich zachycení ve vlastních projevech, názorech a výtvorech“ (RVP ZV, 2007, s. 30)*

2 MUZEUM JAKO INSTITUCE

Je důležité porozumět muzeu jako instituci. Každý pedagog ať už školní nebo muzejní, by měl znát muzeum dobře, měl by vědět, jaké možnosti má a co vše nabízí. V této kapitole se seznámíme s muzeem ne ze strany návštěvníka, ale ze strany druhé. Nahlédneme na vše z jiného úhlu pohledu, abychom lépe zvládali a orientovali se v edukačních procesech v muzejních prostorách a v prostorách muzeí obecně.

Muzeum vzniká jako specifická instituce, která se věnuje sbírání, uchovávání a vystavování některých hmotných dokladů přírody a lidské kultury již v 18. století. Samozřejmě muzejní fenomén silně přesahuje instituci muzea a jeho základy sahají hluboko do minulosti a je velmi pravděpodobné, že souvisejí s celými dějinami lidstva.

Pravou podstatu muzea vystihuje velká řada definic. Tyto definice také postihují základní funkce této instituce ve společnosti. Jedná se o sbírání, výzkum a ochranu muzeálií a jejich možnosti zpřístupnění pro širokou veřejnost. Velice výstižná a zároveň velice široká je definice Mezinárodní rady muzeí ICOM – International Council of Museums. Ta definuje muzeum jako: *„stálou nevýdělečnou instituci ve službách společnosti a jejího rozvoje. Muzejní instituce je otevřená veřejnosti, získává, uchovává, zkoumá, zprostředkuje a vystavuje hmotné doklady o člověku a jeho prostředí za účelem studia, vzdělání, výchovy a potěšení (ICOM, 2001).“ (Šobáňová, 2012, s. 18)*

Samozřejmě kromě institucí, které nesou přímo název muzeum, jsou do této široké definice zahrnuty i spousty dalších institucí, jako např.: přírodní rezervace, přírodní, etnografické nebo archeologické památky, botanické nebo zoologické zahrady a další.

Velice důležitý a asi nejpodstatnější rys muzea je ten, že spravuje sbírku, která má samozřejmě muzejní povahu. Bez této sbírky si nemůžeme muzeum ani představit. (Šobáňová, 2012, s. 18 - 21)

2.1 Výchovný smysl muzea

Existuje spousta otázek ohledně muzea, jeho smyslu a poslání ve společnosti. K tématu, jestli můžeme muzeum považovat za výchovnou nebo vzdělávací instituci, se již vyjádřilo mnoho autorů. Někteří tvrzení o tom, že je muzeum vzdělávací a výchovnou institucí, silně popírají, jiní je staví na první místo. Ti první se soustředí pouze na vědeckou činnost muzea a na jejich tradiční způsoby informování o výsledcích. Druzí autoři nadřazují výchovný smysl všem muzejním institucím. Zajímají se o to, aby muzeum své sbírky nejen ochraňovalo, zkoumalo nebo vystavovalo, ale aby se zajímalo také o to, jestli jsou tyto sbírky

pro návštěvníka čitelné a zda jsou mu k nějakému užitku. Dle tohoto pojetí by v muzeu mělo docházet k záměrnému, organizovanému a facilitovanému² předávání poznání.

Odborníci ze stran muzeí se přiklání k druhému pólu za jedné podmínky. Chtějí, aby žádné případné vyzdvižení výchovné funkce nepotlačilo nebo neznevážilo funkce ostatní. Výchovný potenciál vychází nepochybně z muzeality³ předmětů a právě díky tomuto nedělitelnému procesu můžeme získat jedinečný zdroj výchovných příležitostí. Výchovnou orientací tedy nerozumíme situaci, kdy máme chápat muzejní předměty pouze jako názornou didaktickou pomůcku. Muzeálii naopak stavíme v celé její komplexnosti přímo do centra edukačního procesu, v rámci kterého může vydat své pravé významy.

Je tedy jasné, že je muzeum také výchovnou institucí, neboť veškeré muzejní aktivity, činnosti, díla a možnosti, které nabízí, přispívají k předávání a rozvoji kultury, což je samozřejmě tím nejširším úkolem výchovy. (Šobáňová, 2012, s. 14 - 15)

2.2 Výchova a vzdělávání v muzeu ve 20. století

Muzea v Británii pořádala během 1. světové války výstavy, které měly za cíl informovat široké vrstvy návštěvníků o tématech, které se týkaly jejich běžného života, jako byla například péče o dítě, hygiena apod. Některá muzea dokonce v té době zastupovala činnost škol, protože spousta učitelů, bylo odvedeno do armády.

V Německu jsme se také mohli setkat se zajímavou a mimořádnou aktivitou některých muzeí. V roce 1903 pronesl zásadní projev A. Lichtwark, který tehdy kritizoval praxi muzeí a vybízel k větší pozornosti vůči jejich návštěvníkům a jejich vzdělávání. A. Lichtwarka můžeme považovat za otce všech muzejních pedagogů. V roce 1904 se také vyjádřil k problematice muzeí ve svém pedagogickém textu Muzea jako místa vzdělávání. Pravděpodobně byl jediný, kdo pochopil význam muzea pro společnost, jeho edukační potenciál, a byl jediný, kdo usiloval a snažil se o silnou spolupráci školy a muzea. Silně a veřejně kritizoval skutečnost, že jsou muzea vědeckým ústavem, který je uzavřený do sebe a že nemají zájem o popularizaci svých výzkumů. Lichtwark pořádal v hamburské obrazárně edukační programy pro mládež, které byly zaměřené na vnímání obrazů. Tyto programy měly veliké ohlasy u muzejníků a pedagogů. Při práci s dětmi a mládeží používal převážně slovní metody. Zdálo se, že to bude jednotvárné a nezajímavé, ale i přesto byla jeho cvičení revolučním počinem. Základem všeho bylo ovšem pozorování, které bylo zevrubné a klidné, vytrvalé a kladné. Každé dítě by mělo pod pečlivým dozorem pozorovat každou maličkost,

---

² Facilitace = usnadnění.

³ Soubor hodnot, pro který byl předmět získán do muzea.

tím si osvojovat celek, aby mu trvale a do detailů zůstal v paměti. Lichtwark je postavou své doby a mnohé z jeho zásad jsou v naší době neudržitelné. Situace v umění je mnohem složitější, než jaká byla na počátku století. Současný pedagog také musí hledat nové metody, které mu lépe vyhovují. Jeho odkaz je i tak stále živý, a to nejen v muzeích, ale i ve výtvarné pedagogice.

Německá muzea se ve své orientaci na výchovu a vzdělávání návštěvníků stala vzorem a německé muzeum se tak stalo prototypem muzeí na vzdělávací instituce. Na tuto situaci mělo vliv mnoho osobností, které se také zapsaly do dějin muzejní pedagogiky.

K tomuto tématu a celkové edukační úloze se v německých muzeích vyjádřil Georg Kerschensteiner, který nadřazoval úkol vzdělávat před všemi ostatními muzejními úkoly. Muzeum by mělo brát své expozice jako škola své učební osnovy a muzejní koncepce by měly být chápány jako vzdělávací koncepce.

Nové podněty přicházely také z Rakouska, kde se o tuto situaci zajímal Otto Neurath, což byl filozof a sociolog. V roce 1925 založil ve Vídni Sociologické a ekonomické muzeum. Tohle muzeum se díky svým programům přibližovalo laikům a také nevzdělaným žákům. Neurath silně kritizoval tehdejší pojetí muzejních expozic a vytvořil nový způsob, který podle jeho názoru vyhovoval běžným návštěvníkům a jejich potřebám.

První veřejné muzeum bylo založeno v Americe v roce 1750 při Harvardské koleji. Nedlouho poté následovalo muzeum v Charlestonu. Od počátku je spojen rozmach amerických muzeí s otevřeností vůči návštěvníkům, ohledem na jejich praxi a také na veškeré potřeby školství. Tato muzea byla od svého vzniku orientována tak, aby v nich všichni návštěvníci našli poučení, štěstí a spokojenost, aby rozvíjeli svůj vkus a mohli se morálně kultivovat. Proto si až do dnešní doby zakládají na svém vzdělávacím poslání. Amerika se díky tomu stala prvním místem, kde vznikla tzv. science centers, tedy instituce, ve kterých se mohli návštěvníci skutečně učit zábavnou a zajímavou formou. Také zde vznikla dětská muzea, která vydržela v největším množství do dnešní doby. V těchto muzeích funguje zásada hands-on, která znamená to, že si návštěvníci mohou vzít exponáty do ruky a pracovat s nimi.

V evropských muzeích se začala muzea podle těch amerických inspirovat a zařizovat až koncem 20. století. Ovšem i během 1. poloviny 20. století je výchovná činnost muzea silně omezena pouze na tvorbu expozic nebo k pořádání pouze soukromých akcí. Popisky byly tehdy to jediné, co pomáhalo návštěvníkům porozumět vystavovaným expozicím. Od 60. let se rozšiřuje po celé Evropě spolupráce školy a muzea. Situace v muzeích zůstávala stále podobná a pod vedením školního učitele. Postupně vzniká samostatná profese muzejního pedagoga, ale bohužel ne u nás. V Evropě také vzniká několik dětských muzeí a edukační

činnosti se tak stávají velice oblíbené a vyhledávané. V roce 1972 proběhla mezinárodní konference v Santiagu de Chile, pod názvem Nová muzeologie. Na této konferenci byly zformulovány principy, podle kterých měla fungovat současná muzea. Příprava a následná realizace vzdělávacích programů souvisela s výstavami, se kterými programy souvisely.

Především v 90. letech 20. století se ve většině zemí můžeme setkat s bohatým využitím muzea pro edukační účely. Můžeme taky říct, že vzdělávací úloha muzea roste i v dnešní době. Ohled na potřeby návštěvníků se ze strany muzeí jeví jako logický a přirozený, ale ne jen jako pragmatický krok, který zachraňoval životnost muzejních institucí. (Šobáňová, 2012, s. 98 – 103)

2.3 Muzejní pedagogika

Muzejní pedagogika je u nás velice často nesprávně používaný pojem, který vystihuje synonymum pro muzejní edukaci. Když vezmeme v potaz českou pedagogickou terminologii, zjistíme, že tento pojem je vlastně pedagogická disciplína a zabývá se právě muzejní edukací díky vědeckým metodám, respektive edukačními procesy, které probíhají v muzeích. V zahraničních zemích existuje muzejní pedagogika už několik desítek let a existuje jako věda, která má svůj vlastní bohatý výzkum. U nás se do dnešní doby teprve vytváří a podobu vědní disciplíny teprve získává.

První teorii, která vystihuje edukační potenciál muzea, u nás publikoval Josef Beneš, a to v roce 1980 ve svém díle Muzeum a výchova. Josef Beneš také ve svém díle popisuje a rozlišuje tři kategorie výchovného působení muzejních institucí:

*„1. kultivaci člověka – tedy rozvíjení duševní potence člověka,
2. formování občana – rozvoj vlastností, které souvisejí s potřebami společnosti,
3. zvyšování profesionální kvalifikace pracovníka – muzeum zde rozvíjí pozitivní vztah k výtvarům minulých generací, popularizuje historické i současné pracovní postupy a metody, poznatky různých vědních, uměleckých či technických oborů, využitelné v různých pracovních oborech.“ (Šobáňová, 2012, s. 160)*

Podle Josefa Beneše muzeum také výchovně ovlivňuje složky lidského vědomí.

Konkrétně jde o tyto složky vědomí:

- *„racionální sféru vědomí, pak jde o působení informativní,*
- *emocionální složku vědomí, pak jde o působení formativní.“ (Šobáňová, 2012, s. 160)*

J. Beneš charakterizuje výchovný potenciál muzea takto:

„Muzeum programové a systematické zespolečňuje autentické hodnoty kulturního dědictví i doklady úspěchů socialistické výstavby a tím se podílí jakožto specifický nástroj

státní kulturní politiky svými vlastními prostředky, formami a způsoby, zvláště pak vystavováním originálních výtvorů, na celkové nabídce kulturních programů, zaměřených na přetváření vědomí občanů, zvláště pak mládeže, podle potřeb socialistické společnosti. Tvoří jako subsystém kultury nezastupitelnou složku, opřenu o silnou působnost autentických svědků vývoje přírody a společnosti, popř. Určitého druhu lidské činnosti na racionální i emocionální složku lidského vědomí, umožňující kultivovat schopnost člověka i jeho znalosti na základě přímě smyslové zkušenosti a tedy poznáním z první ruky, která dává možnost pronikat pod povrch věcí k podstatě přírodně historických procesů a zákonitostí a zaujímat k nim pozitivní postoje...“ (Beneš, 1980, s. 28). (Šobánková, 2012, 159 – 160)

Dalším autorem, který se po Josefu Benešovi věnuje muzejně pedagogické problematice, je Vladimír Jůva. Ten jako první u nás představil termín muzejní pedagogika. Zároveň také ukazuje, že se v zahraničí již jedná o velice uznávanou a známou teoretickou disciplínu.

U nás v Česku stále postrádáme v muzejní pedagogice podrobnější a preciznější teoretické vymezení domény a potřebné sjednocení terminologie, která by to vše usnadnila. Dnes je velice aktuální téma vizuální gramotnosti návštěvníků muzejních institucí. Je velice důležité, aby se posunul výzkum v otázce, jakou mají edukační činnosti v muzejních institucích postavení, jaké mají své personální zázemí a jestli muzejní instituce nabízejí podporu také návštěvníkům, kteří mají nějaké specifické vzdělávací potřeby. Dalším tématem, o kterém by se mohlo diskutovat, je rozvoj nových technologií, které mohou muzeím umožnit přidávat v různých formách jejich sbírky na internetové stránky. Oproti zahraničí jsme jako stát opět pozadu, co se týče právě muzejní práce s internetem a jeho komunikace s lidmi nebo jinými muzejními institucemi.

I přes všechny nedostatky, které byly zmíněny, je muzejní pedagogika obor, který se v současné době velice dynamicky rozvíjí a přináší také užitečné a konkrétní výsledky. K těmto užitečným výsledkům velice přispívají pracovníci a teoretici, kteří se otázkami muzejní edukace zabývají. Příslibem toho všeho jsou i projekty z různých studijních oborů a škol, především škol pedagogických. (Šobánková, 2012, s. 159 - 165)

Na závěr můžeme konstatovat, „že muzejní edukace ve smyslu praktické edukační činnosti muzeí u nás muzejní pedagogiku ve smyslu vědy o muzejní edukaci stále daleko předbíhá, avšak v budoucnu se tomuto dynamicky se rozvíjejícímu pedagogickému oboru dostane jistě odpovídající pozornosti.“ (Šobánková, 2012, s. 165)

2.4 Edukace

Pojem edukace je v poslední době v oboru pedagogiky velice používán, a to v různých formách, např.: edukační proces, edukační prostředí atd. J. Průcha považuje právě za základní pojem pedagogiky pojem edukační realita. Podle něj zahrnuje tento pojem všechny možné skutečnosti, ve kterých probíhají jakékoliv edukační procesy. Tento termín je v praxi právě velice užitečný a oblíbený, neboť zahrnuje a vystihuje dva nejznámější a nejpoužívanější pedagogické pojmy a těmi jsou výchova a vzdělávání.

Šířka tohoto pojmu je velice užitečná, a to třeba když se zabýváme méně známým a ne zcela typickým edukačním prostředím nebo netradičními formami edukace. Edukační proces v sobě zahrnuje výchovu i vzdělávání, a není proto vyžadováno jejich spíše teoretické rozlišování. Nahrazuje totiž dříve velice používaný a zdoluhavý termín výchovně-vzdělávací proces.

„Při edukaci se „nějaký subjekt učí a jiný subjekt (nebo technické zařízení) mu toto učení zprostředkovává, tj. vyučuje“ (Průcha, 2000, s. 16). (Šobánková, 2012, s. 214) Pokud mluvíme o učícím se subjektu, myslíme tím v našem případě návštěvníky, a naopak, pokud mluvíme o zprostředkujícím subjektu, mluvíme o muzejních prezentacích nebo pracovnících, kteří jsou muzeem pověřeni.

Edukační proces probíhá v konkrétním edukačním prostředí, které je možné charakterizovat následujícími kroky.

- Prostor, ve kterém edukace probíhá – typickým a nejpoužívanějším prostorem pro edukační proces je škola nebo školní třída. V tomto případě se jedná o muzeum. To samozřejmě neznamená, že se edukační proces nemůže odehrávat někde jinde. Samozřejmě se může odehrávat například i na sportovním hřišti, doma nebo v zájmovém kroužku.
- Zúčastněné subjekty a povahy jejich psychosociálních vztahů – na edukaci každého jedince se podílejí nejen rodiče, ale i například pedagogové volného času, učitelé nebo jiní členové rodiny. Nás v tomto případě zajímá návštěvník, expozice, kterou navštěvuje, a muzejní pedagog. Všechny subjekty, které se vyskytují v edukačním procesu, spolu nějakým způsobem komunikují a spolupracují. (Šobánková, 2012, s. 213 – 214)

2.5 Muzejní edukace

Muzejní edukaci můžeme také označovat jako záměrné, intencionální a facilitované

výchovné působení muzejních institucí na širokou veřejnost. Je to vlastně dynamický děj, který je tvořený celou řadou jevů, vztahů, činností a procesů. Ve své podstatě jde o jakousi kooperaci muzejního pedagoga a návštěvníka. Není potřeba pochybovat o obecném výchovném poslání muzea, které umožňují jejich rozsáhlé sbírky. Muzeum má ovšem vedle toho i vzdělávací, tedy edukační schopnost. Pokud muzeum chce, může být další vzdělávací institucí, zejména pokud chce svým návštěvníkům učení jakýmkoliv způsobem přiblížit a podpořit jej. Samotné expozice muzeí zohledňují vzdělávací potřeby návštěvníků, ale teprve pokud je povolán specialista, který umí komunikovat s návštěvníky a dokáže pracovat s jejich vzděláváním, je její působení silně podpořeno. Takový specialista dosahuje při tomto procesu určitých cílů prostřednictvím obsahu. Jeho úlohou je poté propojit připravený program nebo aktivity s tímto obsahem. Zde se nejedná pouze o cíle naukové nebo operační, ale také o výchovné cíle a o cíle, které přesahují užší rámec příslušného oboru. (Šobáňová, 2012, s. 219 - 224; Šobáňová, 2012, s. 35 - 36)

Stupňování a nabývání dovedností není jediným úkolem muzejní edukace. Dalším úkolem je i osvojování hodnot, které jsou sdíleny ve společnosti, norem nebo sdílení kolektivních pamětí. *„Při edukaci dochází ke zprostředkování určitého vědění, k rozvoji schopností a dovedností jedince.“* (Šobáňová a kol., 2015, s. 20)

2.5.1 Edukační efekt expozic

Muzeum je považováno za edukační instituci právě kvůli tomu, že se v něm vybraný subjekt učí a jiný subjekt mu toto učení umožňuje, tj. vyučuje (podle definice J. Průchy, 2000).

Kdybychom chtěli přisuzovat expozicím schopnost vzdělávat a vyučovat, spousta lidí by si mohla myslet, že je to troufalé a nadnesené. Je jisté, že každý návštěvník nemůže zachytit celou výpověď, kterou daná expozice představuje, a učit se z ní. Hrají v tom roli zkušenosti, četnost návštěv muzeí a jiných podobných institucí, zkušenosti s pozorováním, účastí na edukačních programech aj. Právě kvůli tomu zaměstnává muzeum své odborníky a pedagogické pracovníky. Ti mají za úkol podat veškeré informace návštěvníkům a tím prohloubit jejich učení a vzdělávání z dané expozice. Někteří tyto pracovníci podporují tento proces přímo, někteří nepřímo. Učícím subjektem je tedy v našem případě muzejní výstava neboli expozice. Úspěšná expozice je ta, která má maximální výpovědní schopnost o muzeálních, které obsahuje, a dokáže co nejvíce podpořit a rozvíjet učení z nich. (Šobáňová, 2012, s. 38; Šobáňová, 2014, s. 13)

2.5.2 Nepřímá facilitace učení v muzeu

Každá muzejní edukace je facilitovaná, a to buď přímo, nebo nepřímo. Nepřímá facilitace probíhá právě prostřednictvím didaktických prvků, které jsou v daných expozicích umístěny. O facilitaci nepřímá hovoříme proto, že ji přímo neprovádí muzejní pedagog nebo jiný pověřený pracovník muzea. V praxi velmi mnoho záleží na míře facilitace a na tom, jak se k tomu každé muzeum postaví. Verze proto mohou být zcela odlišné. (Šobáňová, 2012, s. 39)

2.5.3 Přímá facilitace učení v muzeu

Naopak o přímé facilitaci mluvíme tehdy, je-li fyzicky přítomen muzejní pedagog nebo opět jiná pověřená osoba např.: průvodce, umělec nebo restaurátor. Když se na to podíváme z pedagogického hlediska, jedná se o přímé výchovné působení vychovatele, který s jedinci, které vzdělává, přímo komunikuje, reaguje na jejich dotazy, požadavky a potřeby atd. Je jisté, že proces přímé edukace je v dnešní době velice oblíbený a více přijatelný než facilitace nepřímá. Každý návštěvník totiž uzná, že se více naučí a dozví o dané expozici od někoho, kdo tomu rozumí a dokáže jim veškeré informace podat takovým způsobem, kterému porozumí, než když se bude spoléhat na facilitaci nepřímou. V dnešní době je dokonce nepřímá facilitace považována za nečinnost muzea nebo jeho lhostejnost vůči jeho návštěvníkům. (Šobáňová, 2012, s. 39)

2.5.4 Cílové skupiny muzejní edukace

Jakékoliv edukační aktivity, které si muzeum připraví, se mohou zaměřovat na širokou škálu návštěvníků. Mohou to být laici i odborníci, školní skupiny, rodiny nebo třeba organizované skupiny lidí. Mohou se jich účastnit jak dospělí, tak i děti různých věkových kategorií, lidé se specifickými potřebami, např.: handicapovaní, senioři apod. Paní doktorka Šobáňová ve svém díle poukazuje na dílo G. K. Talboyse, který rozděluje návštěvníky muzeí do několika kategorií (viz. Šobáňová, Muzejní edukace, 2014, s. 40). Jeho členění by pro nás nemuselo být vyhovující, kvůli věkovému a vědomostnímu rozdělení.

2.5.5 Muzejní edukace x muzejní pedagogika

Muzeum zasahuje do oblasti neformálního vzdělávání jako samostatný edukační činitel. Muzejní pedagogika obsahuje celou širokou škálu výchovně-vzdělávacích aktivit, které si buď muzea přichystají sama, nebo nějakým způsobem s muzeem souvisejí. Tuto pedagogiku poté chápeme jako vědu, která se zabývá právě muzejní edukací. Ovšem nepatří

sem pouze edukační programy nebo aktivity známé, ale i aktivity, které jsou doposud neznámé nebo velmi netypické, např.: návštěvy lektorů muzea přímo ve školách. Více používané sousloví muzejní edukace, pochází z anglického označení museum education, které v českém překladu znamená edukace, tedy praktické, výchovně-vzdělávací aktivity a pedagogika, tedy věda nebo spíše teorie upřednostňována před praxí.

„V. Jůva uvádí, že je možné muzejní pedagogiku charakterizovat jako „teorii a praxi edukace v muzeu“, která „hledá cesty realizace učení v tomto specifickém prostředí, zkoumá a rozvíjí edukační funkce muzea. (2004, s. 122)“ (Šobáňová, 2012 s. 43)

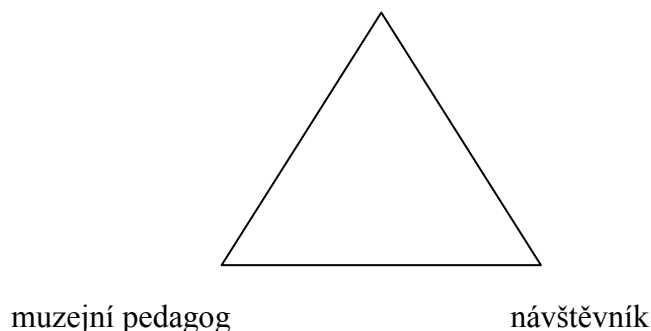
Muzejní pedagogika se zabývá vším, co obsahuje edukační prostředí muzea. Jsou to procesy, které se v muzeích realizují, veškeré subjekty, které do těchto procesů spadají, a především efekty a výsledky těchto procesů. Je-li ovšem muzejní edukace považována za to hlavní, čím se zabývá muzejní pedagogika, je potřeba rozlišit čím se liší od klasické školní edukace nebo edukace probíhající v jiných typech institucí.

Určujícím a zároveň hlavním prvkem muzejní edukace je její souvislost s muzeem a jeho sbírkovými předměty, výchova k muzeu, muzeem a z muzea vycházející. Ovšem v tomto případě znamená výchova muzeem nejčastěji výchovu sbírkami daného muzea. Může zároveň označovat působení muzea, jeho zaměstnanců a celého prostředí na návštěvníka. Jejím cílem nemusí být osvojování si určitého obsahu, ale i překonávání prahu muzea, přeměna lidí v pravidelné návštěvníky muzea nebo jednoduchá orientace v novém prostředí. Nejčastěji je ovšem výchova k muzeu chápána jako výchova ke kulturním hodnotám a tradicím, nebo výchova ke shromážděným kulturním statkům, které má každé muzeum. (Šobáňová, 2012 s. 42 - 44)

2.5.6 Muzejní edukace jako proces

Co to vlastně muzejní edukace je, jsem zmínil výše v odstavci o muzejní edukaci. Jde tam vlastně o součinnost všech a o snahu dosáhnout určitých cílů. Když hovoříme o muzejní edukaci, máme tím na mysli propojení veškerých vztahů mezi jednotlivými komponenty muzejní edukace. Komponenty, které jsou v muzejní edukaci obsaženy, jsou: cíle edukace, obsah edukace, součinnost pedagogického pracovníka a návštěvníků, didaktické prostředky, metody a organizační formy. Edukační proces je pokaždé celým komplexem vztahů, které probíhají mezi komponenty daného procesu. Tyto vztahy by měly být součinné, měly by být na místě a harmonii, vzájemně se doplňovat a navazovat na sebe. V každém procesu by měly být využity všechny komponenty, ovšem správně, což může zajistit pedagogický pracovník nebo jiný pověřený pracovník dané muzejní instituce.

obsah edukace daný muzeáliei

Takhle by mohl vypadat trojúhelní podle Herbarta, který se aplikuje na muzejní edukaci. (Šobáňová, 2012, s. 53- 56)

2.6 Komponenty muzejní edukace

Když někdo analyzuje jakýkoliv proces, v našem případě muzejně edukační, musí přistoupit k souvislostem mezi jeho nejdůležitějšími prvky. Jak již bylo v předchozí kapitole zmíněno, mezi základní komponenty patří: cíle edukace, obsah edukace, součinnost pedagogického pracovníka a návštěvníků, didaktické prostředky, metody, organizační formy a podmínky, za nichž edukační proces probíhá. Kvalitní vztahy mezi těmito komponenty jsou velice důležité pro správný průběh a dynamiku edukačního procesu. Z pohledu pedagoga je sama edukace realizace dopředu naplánovaného a dobře provedeného edukačního procesu. Aby byl proces úspěšný, musí pedagog formulovat vědění určité oblasti, kterou chce návštěvníkům přiblížit. Je důležité, aby také zohledňoval specifika svých návštěvníků a jejich potřeby. Jeho zodpovědnost dále spočívá v tom, aby vhodně vybral metody, organizační formy a didaktické prostředky. Musí ovšem také počítat s tím, že se mohou během procesu objevit nějaké skutečnosti, se kterými nemohl dopředu nikdo počítat. (Šobáňová, 2012 s. 59)

2.6.1 Cíle muzejní edukace

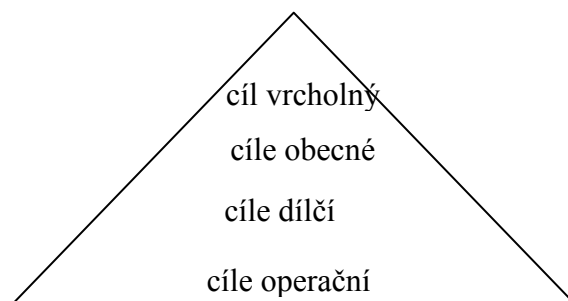
Problematika muzejních cílů je velice zásadní, ale velice málo rozpracovaná. Spousta autorů vidí cíle muzejní edukace v něčem jiném. Někteří v programech, jiní v expozicích. Zůstává ale otázkou, jestli je vůbec možné, vzhledem ke spoustě typů muzeí a odlišnostem jejich koncepcí, nějaké obecné cíle muzejní pedagogiky stanovit a pokud ano, kdo k tomu má příslušné oprávnění? Pokud by došlo ze strany pedagogiky o nějaký pokus stanovení těchto cílů, z velké pravděpodobnosti by se jednalo o abstrahované formulace, které by si poté každé muzeum podle svých vlastních potřeb a uvážení upravilo. Poté by se mohly stát jakýmsi

základem pro práci pedagogického pracovníka, který by se pokoušel formulovat cíle svých přichystaných aktivit.

Podle názorů většiny odborníků, by měla muzejní pedagogika této problematice věnovat velkou pozornost. Když vezmeme v potaz současnou pedagogiku, můžeme chápat cíl edukace, i té muzejní, jako očekávaný výsledek, ke kterému svou činností pedagogický pracovník se svými svěřenci, v tomto případě návštěvníky, směřuje. Tento edukační efekt je zapříčiněn změnami, ke kterým díky edukaci dochází v oblastech vědomostí, dovedností a vlastností jejich účastníků. (Šobáňová, 2012, s. 59 – 60)

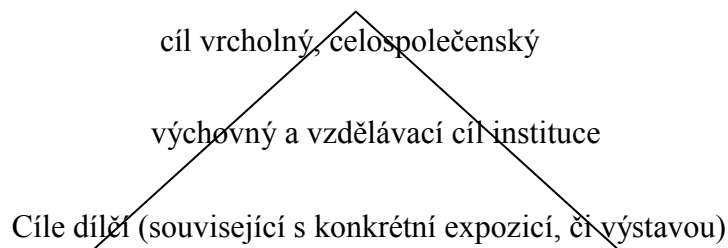
2.6.1.1 Hierarchie cílů

Když se pokusíme formulovat cíle, např.: když připravujeme nějaký edukační program, přijdeme na to, že některé cíle mohou být velice obecné, to jsou takové cíle, ke kterým nelze dospět v krátkém časovém úseku, a některé cíle mohou být velice konkrétní, a tyto cíle vyjadřují konkrétní dovednosti a znalosti, které bude žák (návštěvník) po skončení našeho programu ovládat. Cíle výchovy a vzdělávání mají rozdílnou úroveň obecnosti. Postupují od vrcholného cíle, který odráží nejobecnější a ideální pojetí člověka ve společnosti, až po operační cíle, které se vztahují k jednotlivým edukačním situacím a výukovým aktivitám. Proto se v pedagogice mluví o hierarchii nebo také pyramidě cílů.

Pyramida edukačních cílů podle Průchy et al., 2009, s. 133

Varianta hierarchie cílů pro potřeby muzejní pedagogiky, může být znázorněná pyramidou níže:

Edukační cíle v muzejní pedagogice

Je jisté, že pedagog musí v praxi řešit stanovení a také plnění operačních a dílčích cílů, které se týkají daného edukačního programu. Je potřeba si v rámci muzejní pedagogiky položit otázku, jak mohou muzea přispět k výchově a vzdělávání svých návštěvníků, jak se podílí na osobnostním rozvoji, k jakým hodnotám je chtějí vést a také jaké vědění jim mohou muzea předat. (Šobáňová, 2012, s. 61 – 62)

2.6.1.2 Taxonomie edukačních cílů

Při řešení problematiky cílů se můžeme inspirovat v obecné pedagogice nebo u teoretiků, kteří rozpracovali velkou řadu taxonomií cílů. Dají se také velice dobře použít v muzejní pedagogice. To může pomoci pedagogům s formulací specifických cílů při jejich konkrétních edukačních aktivitách.

V dnešní době má největší vliv Bloomova taxonomie vzdělávacích cílů, a to jak v teorii, tak i v praxi. Tato taxonomie je složena ze šesti členěných kategorií. Jsou to kategorie zapamatování informací, jejich pochopení, analýza, syntéza, aplikace a hodnotící posouzení. Cíle edukace by neměly pouze zahrnovat základní úrovně znalostí, ale měly by dále směřovat k úrovním složitějším. V tabulce níže můžeme nalézt vhodné výrazy, které může pedagog použít při formulaci činností, které by měl návštěvník po skončení programu ovládat.

„*Tabulka – Bloomova taxonomie cílů v kognitivní doméně – převzato od Egera a Bartoňkové (2003, s. 28) a upraveno pro potřeby muzejní pedagogiky.*“ (Šobáňová, 2012, s. 63)

	Hladina	Popis	Vhodné výrazy, které popisují činnost- návštěvník bude schopen:
1.	<i>Znalost</i>	<i>Návštěvník dokáže reprodukovat nebo si vybavit již dříve osvojené informace. Jedná se o znovupoznání, vybavení si informace.</i>	<i>Definovat, doplnit, napsat, reprodukovat, vybavit si, uvést seznam, identifikovat, nazvat, označit, vybrat, seřadit;</i>
2.	<i>Porozumění</i>	<i>Návštěvník dokáže vlastními slovy vyjádřit naučené poznatky, pochopil učivo a je schopen své znalosti použít.</i>	<i>Dokázat jinak formulovat, vyjádřit vlastními slovy, ilustrovat, uvést příklad, popsat, vypočítat, shrnout;</i>

3.	<i>Aplikace</i>	<i>Návštěvník dokáže použít nabyté znalosti (pojmy, pravidla nebo generalizace) při zpracování nových poznatků.</i>	<i>Aplikovat, vyčíslit, nalézt, demonstrovat, vybrat, interpretovat, navrhnout, roztrždit, uvést vztah, vyzkoušet;</i>
4.	<i>Analýza</i>	<i>Návštěvník dokáže rozčlenit složitou věc či proces na komponenty a vysvětlit, proč je daná sestava vztahů uspořádaná daným způsobem či jaké jsou důvody tohoto uspořádání.</i>	<i>Porovnat, rozhodnout, rozlišit, analyzovat, rozdělit, vysvětlit proč, ukázat jak, nakreslit schéma, načrtnout;</i>
5.	<i>Syntéza</i>	<i>Návštěvník dokáže z několika jednodušších komponentů vytvořit původní a složitý celek, vytváří strukturu.</i>	<i>Klasifikovat, kombinovat, tvořit, stavět, organizovat, vytvořit originál, komponovat, psát, řešit, předvést, stanovit, předpovědět;</i>
6.	<i>Hodnocení</i>	<i>Návštěvník dokáže na základě dříve naučených norem a kritérií stanovit hodnotu nebo cenu složitěho produktu, s využitím daných kritérií dokáže věc posoudit.</i>	<i>Argumentovat, obhájit nebo vyvrátit, rozvíjet a kritizovat, posoudit, zaujmout nebo podpořit stanovisko, ospravedlnit, diskutovat, rozhodnout. (Šobáňová, 2012, s. 63)</i>

Tato taxonomie nemusí v muzejní pedagogice pokaždé vyhovovat. Je tedy doporučené, aby muzejní pedagogové používali taxonomii D. R. Krathwohla, který se zaměřoval na afektivní oblast, tedy na oblast hodnotovou a postojoovou. Krathwohl řadí cíle edukace takto:

- „1. vnímání podnětů,
2. reagování na ně,
3. jejich hodnocení,
4. systematizace hodnocení,
5. zvnitřňování hodnot.“ (Šobáňová, 2012, s. 64)

Na tyto cíle by se nemělo zapomínat. Při všech edukačních programech a činnostech je potřeba zohlednit rozvoj všech složek osobnosti z harmonického hlediska. Není dobré se

zaměřovat jen na kognitivní a afektivní aspekty. (Šobáňová, 2012, s. 62 - 64)

2.6.1.3 Pravidla pro formulaci dílčích cílů

Tyto cíle souvisejí s konkrétními edukačními programy. Problematice o stanovování cílů a jejich vhodnému formulování se věnuje spousta autorů příruček pro pedagogy. Ve většině případů se shodují na tom, že by cíle měly být:

- konkrétní,
- konzistentní,
- v souladu se vzdělávacím programem, vzdělávací strategií nebo kurikulem,
- kontrolovatelné,
- přiměřené.

Aby bylo stanovení těchto cílů úspěšné, je doporučeno používat metodu SMART.

Jsou to cíle:

- S (specific) – specifické a konkrétní;
- M (measurable) – ty, které jsou měřitelné, umožňují zpětné hodnocení úspěšnosti činnosti;
- A (acceptable) – akceptovatelné, tudíž se s nimi všichni účastníci mohou ztotožnit;
- R (realistic) – splnitelné a realistické;
- T (time scheduled) – dobře načasované a časově vymezené

Všechny dílčí cíle by měly specifikovat, co vše si mají návštěvníci v muzeích osvojit. Měly by být také formulovány tak, aby se mohlo zkontrolovat, jestli byly tyto cíle splněny nebo ne. Dále by měly být krátkodobé a vytyčené tak, aby vyhovovaly jak pedagogovi, tak i návštěvníkům.

V dílčích cílech by se měla objevit specifikace výsledných změn ve vědomí návštěvníka. Je tedy potřeba je formulovat:

- pomocí aktivních a vhodných slovesných tvarů,
- výstižně, jasně a stručně.

Bylo by vhodné, aby byl návštěvník seznámen s těmito cíli předem, nejlépe už v anotaci příslušného programu. Je potřeba si uvědomit, že si každý návštěvník vybírá muzejní edukaci dobrovolně a má právo se rozhodnout podle předem poskytnutých informací. Podle nich zjistí, jestli ho zajímá a jestli mu může něco přinést. Cíle by proto měly být formulovány pravdivě, jasně, výstižně a lákavě pro návštěvníky. Pedagogickou snahou je také zohledňovat potřeby návštěvníků.

Při formulaci těchto cílů můžeme upadnout do obecné roviny, takové, která se nedá v praxi využít, nebo můžeme zůstat na rovině operačních cílů. Muzejní pedagog se může v praxi věnovat stanovování operačních nebo dílčích cílů. Musí ovšem vědět, k jakým obecnějším cílům jeho činnost a také působení celého muzea směřuje. (Šobáňová, 2012 s. 64 - 66)

2.6.1.4 Obecné cíle muzejní edukace

Cíle muzejní edukace je možné formulovat například takto: *„Muzea by se měla prostřednictvím svých sbírek podílet na všeobecném vzdělání a rozvoji osobnosti svých návštěvníků, měla by být inspirativním prostorem využitelným k jejich celoživotnímu učení. Muzeum by mělo usilovat o vytváření vstřícné a podnětné atmosféry pro pochopení muzejních hodnot v širších sociálních, kulturních a historických souvislostech. Je schopno kultivovat receptivní schopnost návštěvníků a skrze interpretaci je vést k hlubšímu porozumění muzeáliím a osobní komunikaci s nimi, protože právě ony jsou jako jedineční a autentičtí nositelé kulturních hodnot zdrojem specifického poznání a obohacení jedinců přicházejících do muzea.“* (Šobáňová, 2012, s. 67)

2.6.2 Obsah muzejní edukace

Stejně jako problematika cílů muzejní edukace, tak i obsah muzejní edukace není oproti metodám a organizačním formám dostatečně zpracován. Zpracování obsahu muzejní edukace se odborníci nevěnují pravděpodobně proto, že muzea mají široké škály svých sbírek, které jsou velmi pestré. Proto by mohl být i obsah odvozen od kterékoliv oblasti lidského poznání a činnosti. V praxi si každé muzeum stanovuje své vlastní cíle podle svého zaměření. Je důležité si ovšem připomenout, že obsah je klíčovou komponentou jakékoliv, tedy nejen muzejní edukace.

Zpracováním různých oblastí lidské kultury do procesu edukace vzniká obsah této muzejní edukace. Když se zpracovává lidské vědění určitým způsobem, uplatňují se kategorie cílů, ke kterým daný obsah směřuje. Jako druhý významný činitel je v tomto případě subjekt edukace, v našem případě návštěvník, který má přesně daná svá specifika. Nezastupitelnou roli má při předávání obsahu během edukačního procesu samozřejmě pedagog. Velmi těsná součinnost pedagoga a návštěvníka je během edukace naplněna právě její obsahem. (Šobáňová, 2012 s. 69; Šobáňová a kol., 2015, s. 12 - 20)

2.6.2.1 Co je muzejním učivem

Bylo již řečeno, že při edukaci dochází k jakémusi zprostředkování určitého vědění a také k rozvoji schopností a dovedností každého jedince. Za muzejní učivo tedy nemůžeme považovat pouze vizuální informace, které získáme pozorováním exponátů, ale také veškeré bližší informace o nich. Muzejní edukace se snaží nejen o získání znalostí, ale muzejním učivem se může také stát např.: rozvíjení percepčních schopností návštěvníků, jejich schopnosti abstrahovat, srovnávat, analyzovat, používat postupů dedukce a indukce atd.

Jak je vidět, úkolem muzejní edukace není pouze stupňování vědomostí a dovedností, ale také osvojování norem a hodnot. (Šobáňová, 2012, s. 70 - 71)

2.6.3 Metody muzejní edukace

Muzejně edukační hodnoty jsou velmi různorodé. Způsob uspořádání vnějších podmínek, organizace edukace a právě metody muzejní edukace představují prostředek, kterým je možné dosáhnout určitého cíle. Je to vlastně jakýsi systém různorodých aktivit návštěvníků a muzejního pedagoga. Tyto aktivity probíhají ve vzájemné interakci. Za volbu aktivit vzhledem k potřebám návštěvníků a jejich správnému použití je zodpovědný právě pedagog. Ten by měl znát širokou škálu těchto metod kvůli tomu, že muzeum navštěvuje široké spektrum návštěvníků. (Šobáňová, 2012, s. 71)

2.6.3.1 Klasifikace metod

V pedagogické literatuře se můžeme setkat s různými klasifikacemi těchto metod. „V našem prostředí je pro svoji komplexnost nejpoužívanější klasifikace základních skupin metod výuky podle J. Maňáka (1990, 1995)

- *hledisko pramene poznání a typů poznatků,*
- *hledisko aktivity a samostatnosti žáků,*
- *hledisko typů myšlenkových operací žáka,*
- *hledisko fází výchovně - vzdělávacího procesu,*
- *hledisko výukových forem a prostředků.“* (Šobáňová, 2012, s. 71)

Dále se budeme věnovat pouze těm, které souvisejí s muzeem a tématem naší práce. (Šobáňová, 2012, s. 71 - 72)

2.6.3.2 Metody typické pro muzejní edukaci

Nejprve se zaměříme na uvedené hledisko pramene poznání. Zde můžeme dále rozlišit:

- slovní metody,
- demonstrační metody,
- praktické metody.

V muzeích jsou samozřejmě základními prameny poznání muzejní exponáty. Proto mezi typické metody v muzejní edukaci patří pozorování nebo předvádění sbírkových předmětů muzea. Samotná muzeálie ale nemůže být sama o sobě pramenem poznání. Pouhé vystavení a jeho následné zhlédnutí návštěvníkem nemusí mít pokaždé ten správný edukační efekt. Kvůli tomu používají muzea ve svých edukacích další metody, zejména metody slovní, které se mohou podle J. Maňáka (1995) dále členit na metody:

- monologické,
- dialogické,
- metody písemných prací,
- metody práce s textem.

Slovní metody jsou v muzeu nejběžnější a nejpoužívanější metody a patří mezi klasiku. Do dialogických metod patří např.: rozhovor, dialog, brainstorming nebo diskuze. V muzeu také zůstávají velmi časté metody monologické, do kterých patří např.: vysvětlování, vyprávění a odborný výklad. Metoda písemných prací může být využita například při interpretaci muzeálie pomocí literatury nebo při vypracování písemného úkolu. Metody práce s textem představují v prostorách muzea buď práce s katalogem, nebo se speciálně zpracovanými pracovními listy k výstavám.

Metody praktických činností se v našich muzeích prosazují velice pozvolna. Obzvlášť možnost dotýkat se předmětů expozic je velice ojedinělé, protože se příslušné expozice musejí připravovat zcela jiným způsobem. Ale zato mohou návštěvníci v muzeu vykonávat činnosti, které nějakým způsobem souvisejí s muzejní edukací. Mohou třeba konat vědecké experimenty, vykonávat technické, dramatické, výtvarné hudební a pracovní činnosti a spoustu dalších aktivit. Tato metoda se uplatňuje především při animacích.

Pro zvýšení účinnosti muzejní edukace je dobré snažit se kombinovat poznání, které je získané ve formě hotových poznatků s poznáním, které můžeme získat na základě vlastního objevování. Každý z praxe ví, že trvalejší jsou ty znalosti, ke kterým přispějeme svojí aktivitou. Konstruktivistické teorie navrhují v procesu osvojování nového vědění kombinaci tří složek. První metoda je metoda předávání určitého základního objemu znalostí a správné používání výzkumných a heuristických metod během edukace. Další dvě metody jsou samostatné práce žáků a metody badatelské. Tyto metody jsou řazeny do skupiny metod z

hlediska aktivity a samostatnosti všech subjektů edukace.

Z **hlediska myšlenkových operací** jsou rozlišeny další metody v rámci srovnávání, dedukce, indukce, analýzy nebo syntézy. Všechny tyto metody spadají do muzejní edukace, stejně jako metody, které jsou vyčleněny z **hlediska fází výuky**. Do nich spadají metody motivační, fixační, diagnostické, expoziční a aplikační.

Muzejní pedagogové používají také **metody aktivizující**, se záměrem aktivizovat návštěvníky. Do této metody se řadí metody diskuzní, situační, inscenační a metoda hry. Pedagogové také věnují silnou pozornost **metodě dramatické výchovy**, která má ve všech muzejních institucích mnohostranné využití. V dnešní době se stále více oblíbenou stává v muzeu **projektová metoda**. Je to kvůli tomu, že se projekt může danému tématu věnovat hlouběji, podrobněji a v delším časovém období. Tato metoda poskytuje všem žákům prostor pro samostatnou práci a klidné rozhodování. V muzeu můžeme také používat méně známé metody, jako např.: kostky, myšlenkové mapy, pětilístky aj. (Šobánková, 2012, s. 72 – 74)

2.6.4 Organizační formy muzejní edukace

V muzejní edukaci byly také časem vyvinuty organizační formy, ve kterých jsou uspořádány aktivity návštěvníků a muzejních pedagogů. Tyto metody směřují ke stanoveným obecným a také konkretizovaným cílům muzejní edukace. Muzejní pedagog má za úkol vybrat tu nejvhodnější formu. Samozřejmě musí zohlednit také cíle, potřeby návštěvníků a další věci, které jsou popsány v předchozích podkapitolách. Musí dbát také na možnosti, které mu dané muzeum nabízí. Formy přímo souvisí s plánovanými a vhodně použitelnými metodami a daly by se tak označit jako vnější stránka těchto metod.

Některé edukační formy, které známe z obecné didaktiky, se v muzeu používají velice často a jiné naopak ojediněle. U forem edukačního procesu jsou důležitá zejména dvě hlediska. To první hledisko je, **s kým a jakým způsobem** se při edukaci pracuje a druhé hledisko je prostor, **kde** edukace probíhá. (Šobánková, 2012, s. 74 – 75)

2.6.4.1 Kde probíhá muzejní edukace

Muzejní edukace probíhá většinou tam, kde jsou vystavené sbírky. Ve většině případů je tímto prostorem právě muzeum. Jak jsem již v předchozích podkapitolách zmínil, nemusí to být pouze muzeum, ale spousta jiných míst. Proces může probíhat buď uvnitř, nebo vně, a to třeba kvůli předmětu, který je nainstalovaný mimo budovu. Tím předmětem může být například památka. Když se vrátíme do prostor muzea, představíme si z hlediska návštěvníka edukaci především jako expozici nebo výstavu. Neznamená to, že jsou návštěvníci vázáni

pouze na expozice a výstavy, ale vše se může odehrávat i ve speciálních místnostech, určených pro edukaci návštěvníků, jako např.: přednáškový sál, ateliér, učebna atd. (Šobáňová, 2012, s. 75)

2.6.4.2 S kým a jak probíhá muzejní edukace

Pokud se zaměříme na edukační formy z hlediska způsobu spolupráce mezi návštěvníky a muzejním pedagogem a mezi návštěvníky navzájem, můžeme uvažovat o edukaci **hromadné a individuální**.

Při **individuální** edukaci všichni návštěvníci pracují samostatně a nikdo s nikým nespolupracuje. Při této metodě edukace dochází k tomu, že si každý návštěvník získává informace a znalosti sám, bez pomoci jakéhokoliv pracovníka muzea nebo muzejního pedagoga. U této edukace je proto nejpoužívanější metodou metoda pozorování nebo případně práce s tištěným materiálem muzea.

Za správnou muzejní edukaci považujeme spíše záměrnou a organizovanou aktivitu, která se odehrává ve spolupráci muzejního pedagoga a návštěvníka. Kvůli tomu je v tomto případě nejpoužívanější edukace **hromadná**. Typickým příkladem hromadně organizovanou formou práce je muzejní přednáška nebo prohlídka expozic s průvodcem.

I v muzeu se ovšem v dnešní době setkáváme se snahou o individualizaci, která vychází ze známých omezení a nevýhod hromadné edukace. Všechny edukace není možné realizovat pomocí hromadného organizování edukace. Velice obtížný je pak v tomto případě požadavek na rozvíjení aktivity a tvořivosti návštěvníků. Individualizace je proto velice důležitý úkol muzejního pedagoga. V praxi je to zvládáno díky méně tradičním formám muzejní edukace, jakými jsou například animace, workshopy, kurzy apod. Ovšem i individualizace je velmi ztížena jedním ze specifíků muzejní edukace, kterým je ve většině případů nedostatečný prostor pro bližší poznání a lepší diagnostiku návštěvníků, a tím i pro uplatnění ohledu na jejich individuální potřeby a zvláštnosti. Tato snaha o individualizaci přístupu k návštěvníkům je nutná. Kvůli tomu se také v muzeích objevují novější, účinnější a pro všechny návštěvníky atraktivnější způsoby organizování edukace, jako je třeba **projekt** nebo organizace podle zásad **kooperativní a skupinové výuky**. (Šobáňová, 2012 s. 77)

2.6.4.3 Organizační jednotka muzejní edukace

Ve školách bývá edukace realizována ve známé edukační jednotce, a tou je vyučovací hodina. V muzeu se může taková jednotka považovat za edukační program. Jednotlivé typy programů, resp. organizačních forem muzejní edukace, můžeme rozdělit na tři skupiny (podle

R. Horáčka 1998), a to především podle převládajících činností všech zúčastněných subjektů na programy teoretické, programy praktické a programy smíšené. Takovéto rozlišovací kritérium poukazuje spíše na metody edukace, než na její formy. Ovšem vztah mezi nimi je velice těsný. Formy muzejní edukace jsou ve většině případů vázány na použití některých forem a naopak. (Šobáňová, 2012 s. 77)

2.6.4.4 Formy muzejní edukace

Velice podrobné vymezení, které se týká forem muzejní edukace, můžeme najít u R. Horáčka (1998). V praxi můžeme tedy najít zejména tyto formy muzejní edukace:

- Prohlídka expozice s průvodcem
- Komentovaná prohlídka
- Komentovaná prohlídka doplněná aktivitou
- Přednáška
- Beseda
- Kurzy, workshopy
- Animace
- Zvláštní edukační programy
- Prohlídka expozice s učební pomůckou – je to jedna z forem muzejní edukace, která je použita i v naší diplomové práci, konkrétně v empirické části, proto jí chceme věnovat větší pozornost. Jedná se vlastně o prohlídku expozice, při které návštěvník využívá jakoukoliv předpřipravenou učební pomůcku. Výstavu nebo expozici si prochází samostatně buď s tištěným, multimediálním nebo audio průvodcem nebo pracovními listy. U tohoto typu prohlídky hovoříme o nepřímé facilitaci učebních procesů, protože zde není přítomen žádný průvodce, muzejní pedagog nebo jiný pověřený pracovní personál. Je zde také dosažen větší edukační efekt návštěvníka než u prohlídky samostatné. Je zde jeden předpoklad, a to, že je nezbytně důležité mít připravené edukační materiály, a je nezbytné, aby byly rozděleny pro dětské a dospělé návštěvníky. (Šobáňová, 2012 s. 77 - 81)

2.6.4.5 Typická spojení forem a metod

Jak bylo již řečeno, rozlišování metod a forem edukace je vždy spíše teoretické, protože v praxi tvoří provázaný celek. Každá metoda musí mít své organizační uspořádání a naopak. V praxi může vypadat propojení forem muzejní edukace s metodami následovně.

Přednáška, beseda a prohlídka jsou spojeny s **metodami slovními**, především

monologickými a dialogickými.

Když probíhají kurzy, ateliéry, animace nebo workshopy, pracujeme se širokou škálou metod. Pracujeme s **metodami názorně demonstračními**, např.: pozorování, předvádění činností souvisejících s výtvarnými postupy nebo technikami apod. Dále pracujeme s metodami **praktickými**, např.: výtvarné, hudební, tělesné nebo dramatické aktivity apod., a s metodami **slovními**. Kvůli tomu, že se tyto metody pokoušejí o aktivizaci návštěvníků, používají se zde také hodně metody **aktivizační**.

Při práci se **samoobslužnými pracovními listy** pracujeme opět s **metodami slovními**. Jsou však libovolně doplněny o další metody, které jsou spojené s aktivitami, ke kterým vybízí zadání a úkoly pracovních listů. (Šobáňová, 2012, s. 100)

2.6.5 Didaktické prostředky

Didaktické prostředky představují spolu s dalšími komponenty edukace užitečný a někdy i nezbytný prostředek k dosažení stanovených cílů edukace. Jedná se o materiální vybavení a předměty, které ve spojení s vyučovací metodou a organizační formou výuky pomáhají dosahovat stanovených cílů. Didaktické prostředky umožňují zapojit během edukace co nejvíce smyslů a usnadňují učební proces všem subjektům edukace. (Šobáňová, 2012 s. 100)

2.6.5.1 Klasifikace didaktických prostředků

V různých typech literatury se můžeme setkat s různým rozdělením a různými klasifikacemi didaktických prostředků nebo pomůcek. Velmi podrobný přehled těchto materiálních prostředků popisuje J. Malach (1993). Rozlišuje tyto didaktické prostředky:

- *učební pomůcky,*
- *technické výukové předměty,*
- *organizační a reprografická technika,*
- *výukové prostory a jejich vybavení,*
- *vybavení učitele a žáka. (Šobáňová, 2012, s. 101)*

Mezi **učební pomůcky** patří originální předměty a reálné skutečnosti, poté znázornění nebo zobrazení předmětů a skutečností, výukové pořady a programy, textové a další speciální pomůcky.

Do **technických výukových prostředků** řadíme auditivní, vizuální a audiovizuální techniky, řídicí a hodnotící techniku, např.: trenažéry.

Mezi **organizační a reprografickou techniku** patří např.: počítačové sítě,

fotolaboratoře, kopírovací technika aj.

Výukové prostory a jejich vybavení zahrnují standardní výukové učebny, které mají běžné vybavení, nebo jakkoliv specializované učebny.

A do poslední kategorie, tedy kategorie **vybavení učitele a žáka** řadíme všechny potřeby, které potřebujeme ke kreslení, k psaní, pracovní oděvy, tablety, notebooky apod. (Šobáňová, 2012 s. 101)

2.6.5.2 Muzeálie v systému učebních pomůcek

Předchozí rozdělení didaktických prostředků je možné uplatnit i v muzejní edukaci. Hned u první kategorie učebních pomůcek je potřeba se zastavit. Do podskupiny originálních předmětů a reálných skutečností jsou totiž zařazeny předměty, které nejsou uloženy v běžných školních kabinetech, ale které jsou také součástí sbírkových souborů, které jsou uloženy v muzeu. V Machalově výčtu pomůcek, které mají podobu reálných předmětů, můžeme najít tyto dílčí kategorie:

- přírodniny upravené (vycpaniny),
- přírodniny v původním stavu (minerály nebo rostlinné části),
- jevy a děje (chemické, fyzikální),
- lidské výrobky a výtvořky (přístroje, umělecká díla a vzorky). (Šobáňová, 2012, s. 102)

2.6.5.3 Další didaktické prostředky

Existuje celá řada dalších didaktických prostředků, které můžeme při muzejní edukaci využít. Obzvláště při práci s mladšími návštěvníky je doporučeno používání zvukových záznamů, stavebnicových nebo jiných zobrazení, fotografií, map aj. Samozřejmě své místo a bohaté využití v muzeích nacházejí i technické výukové prostředky. Jsou to například interaktivní tabule, CD přehrávače, datové projektory atd. (Šobáňová, 2012 s. 103)

2.6.5.4 Substituty

Jedním z dalších a přitom méně známých prostředků jsou tzv. substituty. Ty označují předměty, které jsou z našeho pohledu považovány za varianty didaktických pomůcek. Substituty jsou vlastně předměty, které nahrazují originální exponáty a umožňují nám tak s nimi pracovat. Podle F. Waidachera (1999) to jsou:

- kopie,
- faksimile,
- reprodukce,

- odlitky,
- imitace,
- rekonstrukce,
- modely,
- makety.

O substitutech se říká, že nemohou nikdy nahradit originální kousky, ale pro práci a výukové účely jsou k nezaplacení. (Šobáňová, 2012, 104 - 105)

2.6.5.5 Textové pomůcky

Textové pomůcky v muzeu představují tradiční způsob, kterým chce muzeum podrobněji popsat své expozice a výstavy svým návštěvníkům. Kromě klasických a dlouho používaných katalogů a průvodců se těší čím dál větší oblibě pracovní listy. Ty jsou výbornou pomůckou a prostředkem při doprovodných programech. Přípravují je většinou pověřené osoby nebo muzejní pedagogové tak, aby byly zajímavé, kreativní a obohacující. Samozřejmě se také musí přihlížet na věkové kategorie návštěvníků, pro které jsou pracovní listy připravené. (Šobáňová, 2012, s. 105)

2.6.5.6 Muzejní kufřík

Je to speciální pomůcka, která je již v obecné didaktice známá. Je to vlastně kufřík, ve kterém jsou nejrůznější věci, které se týkají dané expozice nebo se týkají doprovodného programu. Mohou v něm být barvy, nůžky, papíry nebo jiné výtvarné pomůcky. Mohou v něm být ale také pracovní listy, muzejní substituty, didaktické hry nebo skládačky a jiné věci. S těmito kufříky pak návštěvníci pracují buď v průběhu nebo po skončení programu, přímo v expozicích, ateliérech nebo v učebnách muzea. (Šobáňová, 2012, s. 105 - 106)

2.6.5.7 Potřebnost didaktických pomůcek

Vhodný výběr a použití správných didaktických pomůcek by měly být součástí každé edukace, tedy i muzejní. Mají svůj určitý motivační prvek a jsou příjemným zpestřením každé expozice či programu. Uvítají je jak děti, tak i dospělí. V některých muzeích je to bohužel otázka financí, které jim neumožňují rozvíjet se po těchto stránkách. Ovšem ne vždy jsou ty zajímavé didaktické pomůcky vázány na dostatek financí. Muzejní pedagog by měl neustále hledat a vymýšlet nějaké možnosti, kterými může podpořit učení návštěvníků. (Šobáňová, 2012, s. 107 – 108)

2.7 Plánování muzejní edukace

„*Jak vtipně poznamenává G. Petty, autor populární knihy Moderní vyučování, „neplánovat znamená plánovaný neúspěch“ (Petty, 2006, s. 326) (Šobáňová, 2012, 117).* Je proto zřejmé, že je potřeba plánovat každou činnost, která by měla alespoň trochu dávat smysl. V následujících kapitolách se pokusíme popsat fáze plánování a přípravy edukačního programu a navrhnout jeho strukturu. (Šobáňová, 2012, s. 117)

2.7.1 Fáze plánování edukačního programu

Všichni odborníci a didaktici doporučují před začátkem plánování jakékoliv výuky prostudovat kurikulum, tedy učební osnovy a učebnice, které se týkají dané oblasti učiva. Ale otázkou zůstává, zda tohle platí i při muzejní edukaci, když jsme se již dříve setkali s tím, že se muzejní edukace snaží být svébytná a nepodřizovat se školnímu kurikulu. (Šobáňová, 2012, s. 117; Šobáňová 2015, Čapková, 2015, 17 - 18)

2.7.1.1 Vzdělávací strategie muzea

U nás disponuje vzdělávací strategií jen velice málo muzeí. Proto se v této fázi musí muzejní pedagog obejít bez jakékoliv opory, protože muzea nejsou nijak vázána kurikulem při vytváření svých vzdělávacích nabídek. Ideální situací je, když má muzeum svoji vzdělávací strategii formulovanou buď ve veřejném, nebo interním dokumentu. Díky tomu se o ni může muzejní pedagog opřít a naplňovat ji.

Vzdělávací strategii muzea by měl znát každý člen personálu muzea a pracovníci by tak měli tvořit jeden tým. Měly by zde být také nastaveny hodnoty muzea, jeho priority. Důležitá je také formulace cílů. Strategie by měla ovšem zůstat otevřená kvůli změnám, které se v ní mohou časem vytvářet. Mohou se měnit podle aktuálních potřeb návštěvníků nebo podle nových akvizic a změn v oborech.

Každé muzeum má svoji specifickou sbírku, takže by měla vzdělávací strategie muzea formulovat, v čem jsou tyto sbírky specifické, čím a jak mohou návštěvníka obohatit. V případě, že muzeum svoji strategii nemá, vychází muzejní pedagog z výstavního plánu instituce, z aktuálních výstav, z expozic nebo z obsahu depozitářů.

Muzea se velice a čím dál tím více snaží přilákat do svých prostor a expozic školní skupiny, a proto přihlíží k aktuálním kurikulárním dokumentům pro určité oblasti vzdělávání. V současné době nebrání nic tomu, aby školy a muzea spolu více spolupracovaly, aby muzejní pedagogové přihlíželi na učební osnovy dané školy a aby se vhodně přizpůsobovali kurikulu dané školy. (Šobáňová, 2012, s. 117 - 119)

2.7.1.2 Stanovení cílových skupin

Jak každý odborník ví, je velice důležité, aby dalším krokem při plánování muzejní edukace bylo stanovení cílové skupiny a analýza jejích potřeb. Muzeum by správně mělo reagovat na požadavky všech svých návštěvníků, zohledňovat je a formulovat cílové skupiny, pro které je konkrétní doprovodný program vytvořen. V literatuře se můžeme setkat s různým rozdělením cílových skupin. Ovšem nejčastější způsob je uvažování o dospělém a dětském návštěvníkovi, školních nebo rodinných skupinách, seniorech a návštěvnících se specifickými potřebami.

Je důležité, aby toto vše muzeum zohledňovalo, aby mohlo lépe s návštěvníky komunikovat, vyhovět všem jejich požadavkům, a aby mohlo spektrum svých návštěvníků rozšiřovat. (Šobáňová, 2012, s. 119; Šobáňová 2015, Čapková 2015, s. 48 - 56)

2.7.1.3 Plán edukačních aktivit muzea

Konkrétní edukační programy jsou součástí dalších edukačních aktivit, které muzeum nabízí. Musejí být ovšem spolu kompatibilní. Je tedy potřeba, aby byl kvůli tomu sestaven plán edukačních aktivit, ve kterém by měly být zahrnuty různé typy programů, které jsou vhodné pro cílové skupiny lidí. Při plánování těchto programů je také potřeba stanovit, jestli se muzeum v určitých případech věnuje přípravě jednorázového edukačního programu nebo celému cyklu edukačních programů. Muzejní pedagog musí perfektně znát plán muzejní instituce, ve které edukační programy provádí. (Šobáňová, 2012, s. 120; Šobáňová, 2015, Čapková, 2015, s. 68 – 69)

2.7.1.4 Jaké znalosti uplatňujeme při přípravě edukačního programu

V další fázi plánování a přípravy edukačních programů musíme uvažovat o komponentách muzejní edukace. Je to velice náročná činnost, při které se uplatňují jak znalosti pedagoga z určitého oboru lidské činnosti, k němuž náleží příslušné sbírky muzea, ale také pedagogovy znalosti didaktické. Tzv. didaktické znalosti obsahu jsou podle Shulmana znalostní strukturou tvořenou ze dvou složek:

- složky didaktické (týká se zprostředkování obsahu edukace žákům),
- složky obsahové (týká se učiva, resp. obsahu edukace).

Je tedy velice zřejmé, že muzejní pedagog musí nebo by měl být odborníkem na oblast, které se muzeum věnuje. Ať už je to etnologum⁴, biolegum⁵ aj. Důležité ale je, že musí

---

⁴ Společenská věda, která se zabývá srovnávacím studiem kultur a společností.

být také pedagogickým odborníkem, který má znalosti o tom, jak analyzovat učivo, znalosti a jak s návštěvníky komunikovat. Tyto znalosti muzejního pedagoga jsou potřebným mostem mezi muzeálieři. (Šobáňová, 2012, s. 120 – 121; Šobáňová, 2015; Čapková, 2015)

2.7.1.5 Cyklus pedagogického uvažování a jednání podle L. S. Shulmana

L. S. Shulman se věnoval analýzám vztahu mezi myšlením pedagoga a jeho jednáním během edukačních procesů. Podle něj, obsahuje složitý cyklus pedagogického jednání a uvažování několik fází:

1. Porozumění – <i>pedagog do hloubky rozumí učivu, které má vyučovat</i>	
2. Transformace – <i>své porozumění a znalosti transformuje pedagog tak, aby mu žáci (návštěvníci) porozuměli. Během transformace, probíhají tyto kroky:</i>	Příprava – <i>Interpretace, kritická analýza učiva a jeho následné rozfázování a strukturování s ohledem na závěrečné cíle edukace.</i>
	Reprezentace – <i>zde probíhají úvahy o tom, jaké reprezentace obsahu bude nejlepší použít. V muzejní edukaci jde především o volbu vhodného exponátu, který můžeme použít jako příklad.</i>
	Výběr – <i>zde probíhá zpracování učiva do nejvhodnějších forem a metod, pedagog si zde určuje nejlepší strategie a přístupy, uvažuje nad řízením edukačního programu a nad jeho vhodnou organizací.</i>
	Přizpůsobení učiva žákům – <i>zde probíhá zohledňování specifik žáků (návštěvníků), jejich předchozí znalosti, pohlaví, věk, motivace, schopnosti, zájmy, specifické potřeby atd.</i>
3. Vlastní vyučování – <i>obsahuje souhrn činností pedagoga během edukačního procesu.</i>	
4. Hodnocení – <i>V této fázi probíhá hodnocení ze strany pedagoga o tom, jestli byl edukační</i>	

⁵ Vědní obor zabývající organismy a vším, co s nimi souvisí.

proces úspěšný a dále si ověřuje, jestli všichni porozuměli obsahu edukace. Do hodnocení je zahrnuta také úspěšnost pedagogova jednání a jeho práce s obsahem.

5. Reflexe – tato část je velice důležitá proto, že je zde umožněno poučit se z předchozího vyučování. Pedagog si také shromažďuje získané zkušenosti.

6. Nové porozumění – V této fázi se cyklus uzavírá a začíná zase od začátku. Pedagog porozuměl všem cílům svého snažení a ověřil si všechny způsoby, kterými lze s učivem pracovat. Snovými poznatky vstupuje do další fáze svého pedagogického působení. (Šobánková, 2012, s. 121 – 122)

2.7.1.6 Možné přístupy k přípravě edukačního programu

Dobrá příprava umožňuje efektivní vedení výuky. Pedagog se díky ní může věnovat komunikaci se žáky nebo konkrétním problémům a nemusí se zabývat rozhodnutími typu co dělat, jakým způsobem to dělat, v jakém pořadí a co s žáky, kteří jsou již hotovi. „Při plánování a přípravě výuky považuje Kyriacou (2004, s. 31) za klíčové tyto prvky:

1. *Výběr výukových cílů – rozhodnutí o cílech, k nimž bude edukační proces směřovat.*
2. *Výběr činností a rozvržení edukační jednotky – výběr charakteru činností (metod, organizační formy), jejich pořadí a časové rozvržení, výběr didaktických pomůcek.*
3. *Příprava pomůcek – příprava edukačních materiálů, vzorových příkladů, kontrola techniky, nácvik technologie či postupu, který chci demonstrovat, aj.*
4. *Rozhodnutí o způsobu hodnocení žáků – jak v průběhu edukačního programu, tak po jeho skončení – díky hodnocení lze posoudit, zda bylo dosaženo stanovených cílů.“* (Šobánková, 2012 s. 122)

Existují také zásady, na které bychom při plánování edukačních programů neměli zapomenout, a to jsou:

- Edukační program bychom měli vždy plánovat tak, aby bylo dosaženo stanovených cílů a také aby byl smysl činností všem účastníkům jasný.
- Edukační program by měl mít určitou logickou strukturu a měl by také obsahovat různé typy činností a metod.
- Všichni zúčastnění by měli být aktivní.
- Jakýkoliv výklad v programu by měl být obohacen a doplněn o obrazový materiál nebo přímo o exponáty v expozicích.
- Měli bychom počítat s tím, že většina aktivit zabere ve skutečnosti více času, než jsme

předpokládali.

- Měli bychom mít připravené doplňkové aktivity a činnosti pro účastníky, kteří mohou být hotovi s prací dříve.
- Je také dobré, abychom využívali vhodné týmové práce. Činnosti by tak mohly probíhat po skupinách nebo paralelně.

Používání konstruktivistických zásad v muzejní edukaci může přinášet její vyšší efektivitu a úspěšnost. Je potřeba zajistit, aby si mohl návštěvník asociovat edukační situaci s tím, co už zná. Je proto dobré, abychom při samotné edukaci nejprve vycházeli z toho, co návštěvníci již znají nebo k neznámým exponátům přiřazovali takové věci, které znají nebo je používají.

Musíme si uvědomit, že první asociace, která u návštěvníka probíhá, je při vstupu do budovy muzea. Pedagogové tedy zapojují do muzejní edukace analýzu toho, jaký dojem v návštěvníkovi architektura muzea a muzeum samotné zanechá. Musí být také zohledněno množství informací a poznatků, se kterými se návštěvník seznamuje. I tady musejí být zohledněny schopnosti konkrétních návštěvníků v tom, kolik informací jsou schopni pojmout. (Šobáňová, 2012 s. 125; Šobáňová, 2015, Čapková, 2015, s. 71 - 76)

2.7.2 Příprava edukačního programu a jeho struktura

Je jisté, že se didaktické znalosti vytvářejí u pedagogů postupem času a že stěžejní roli hraje také nepřesná zkušenost. Proto by se měli začínající muzejní pedagogové na své edukační programy pečlivě připravovat a své veškeré představy si poznamenávat. Tím se může předejít chaotickému vršení činností, kterých je poté v edukačních programech zbytečná spousta. Zásada, že méně je někdy více, platí i pro muzejní edukaci.

Způsobů, jakými můžeme strukturovat přípravu edukačního programu, najdeme spoustu. Ovšem každý pedagog si v praxi postupuje podle vlastních zkušeností, je tedy potřeba brát příklady příprav jen jako inspiraci a ne jako dogma. Vzhledem k tomu, že jedním z hlavních specifíků muzejní edukace je zaměření se na sbírkový předmět, na muzeologii, je potřeba, abychom na ně brali ohled i v naší přípravě. (Šobáňová, 2012, Šobáňová, 2015, Čapková, 2015, s. 85 – 93)

3 VLASTIVĚDNÉ MUZEUM V OLOMOUCI

V poslední kapitole teoretické části naší práce se blíže seznámíme s Vlastivědným muzeem v Olomouci od jeho počátků až po současnost, protože toto muzeum je pro naši práci stěžejní a musíme jej dobře znát, abychom si mohli lépe zakomponovat program k dané expozici.

V říjnu 1848 byl při nedělní škole pro tovaryše otevřen fyzikálně-mechanický kabinet. Od této doby se začaly psát dějiny olomouckého muzejnictví. V éře bachovského absolutismu však kabinet, který velmi vzdáleně připomínal muzeum, zanikl. Na tento počín nepřímo navázalo Průmyslové muzeum Františka Josefa, které bylo založeno v roce 1873 a otevřeno bylo v roce 1874. O rok později, v roce 1874, na něj navázalo Městské historické muzeum, které bylo otevřeno v roce 1879. Poté v roce 1908 přibylo do pomyslného trojlístku německých muzeí také Přírodovědné muzeum arcivévody Josefa Ferdinanda, které tehdy získalo prostory ve zrušeném klášteře klarisek na dnešním náměstí Republiky.

Češi se dočkali své první muzejní instituce až v září roku 1883. Tehdy byl založen Musejní spolek olomoucký, který byl o dva roky později přejmenován na Vlastenecký spolek musejní v Olomouci. Spolu s tímto spolkem, vzniklo i první české muzeum na Moravě. U zrodu tohoto prvního muzea stáli slezský buditel Vincenc Prasek, kněz Ignác Wurm, archeolog a lékař Jindřich Wankel a Jan Havelka, což byl středoškolský profesor. V lednu následujícího roku vznikl Časopis Vlasteneckého spolku musejního, který se tehdy stal jedním ze základních pilířů rozvoje českého vědeckého života na Moravě. Zpočátku se spolek soustředil především na rozvoj archeologických a národopisných sbírek. Spolek také uspořádal několik výstav a výstavek a dokonce na Národopisné výstavě Československé v roce 1895 prezentoval region Hané.

Organizace muzejnictví v Olomouci se výrazně změnila až po vzniku samostatného Československa. Doposud existující tři německá muzea byla v roce 1924 sloučena v jednu jedinou instituci, která byla pojmenována Muzeum hlavního města Olomouce. V éře první republiky zažíval také veliký rozkvět Vlastenecký spolek musejní, který v té době vedl především lékař a přírodovědec dr. Remeš Mořic. Spolek velmi úspěšně pořádal přednášky, besedy, výstavy a velmi kulturně ovlivňoval celou střední Moravu. K významnému utlumení činnosti došlo v éře Protektorátu Čechy a Morava. Naštěstí se většina sbírkových předmětů zachránila a obě muzea mohla v klidu navázat na svoji předešlou předválečnou činnost v roce 1945.

Další poměry centralizace muzejnictví byly zaznamenány až po válce. V roce 1951

bylo městské muzeum sloučeno s Vlasteneckým spolkem musejním a vzniklo tak Krajské muzeum v Olomouci. Do čela muzea, které sídlilo ve zrušeném klášteře klarisek, se postavil dr. Jaroslav Kanyza. V této etapě byla musejní sbírka obohacena o sbírkový inventář městských muzeí v Litovli, Uničově a Šternberku. Do správy této instituce přešly i některé z historických objektů, jako například hrad Bouzov, zámek Úsov, Mladečské a Javoříčské jeskyně, zámek Náměšť na Hané, Arboretum Bílá Lhota, hrad Šternberk a jiné. Muzeum také několikrát změnilo svůj název: Krajské vlastivědné muzeum v Olomouci, Studijní a lidovýchovní ústav kraje Olomouckého, Krajské vlastivědné středisko, Vlastivědný ústav v Olomouci a Krajské vlastivědné muzeum. Muzeum získalo svůj současný název až po roce 1989. Dnes muzeum také spravuje Arboretum Bílá Lhota a zámek s parkem v Čechách pod Kosířem.

Vlastivědné muzeum v Olomouci má v současné době přes jeden milion sbírkových předmětů a z hlediska rozsahu své sbírky se řadí mezi největší muzea v České republice. Zřizovatelem Vlastivědného muzea v Olomouci je Olomoucký kraj. Povahou sbírkového fondu v oblasti společenských i přírodních věd zahrnuje nejen střední Moravu, ale i daleko širší území s přesahy do zahraničí. Vlastivědné muzeum také vydává periodikum Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci. Ten nahradil v roce 1951 Časopis Vlasteneckého spolku musejního. (<http://www.vmo.cz/rubriky/o-nas/vlastivedne-muzeum-v-olomouci/>)

3.1 Budovy, v nichž muzeum sídlí

Klášteř klarisek byl podle pověsti založen Kunhutou ze Žerotína asi ve 40. letech 13. století, a to vedle kostela sv. Ducha na Předhradí. Konvent byl dostaven, podle listiny, která byla vložena do základního kamene, při barokní přestavbě kláštera už v roce 1250. Ovšem první písemná zmínka o olomouckém klášteře klarisek pochází z listiny krále Václava II. z roku 1298. Klášter byl původně pravděpodobně postaven ve stylu rané gotiky a do vypuknutí husitských válek minimálně jednou přestavován nebo spíše dostavován.

Klášteřní kostel sv. Kláry s hlavní lodí, který převyšuje polygonální presbytář, vysokými sedlovými střechami a vstupem z náměstí, kdysi stál na místě dnešního kostela (Velký sál). Klášterní komplex tvořily budovy, které obklopovaly dvě nádvoří, a to obdélný rajský dvůr vedle kostela sv. Kláry a malý dvůr, který má nepravidelný tvar na severní straně areálu.

Již v 1. polovině 18. století se podle písemných pramenů nacházel klášter v havarijním stavu. Kvůli tomu byla v roce 1754 zahájena jeho radikální barokní přestavba. Jako první vzniklo podél městských hradeb na skále severní křídlo konventu s refektářem, které bylo

dokončené v roce 1759. Poté následovala obě boční křídla, přičemž byly zcela odstraněny původní budovy kláštera, na některých místech až do podloží skály. Na přestavbu dohlížel a realizoval ji tehdejší olomoucký zednický mistr Matěj Kniebandl. Přestavba kostela sv. Kláry, podle plánu olomouckého stavitele Václava Bedy začala v roce 1772. Pravděpodobně od roku 1780 zde probíhaly bohoslužby.

Klášter však byl na základě patentu císaře Josefa II. zrušen jako jeden z prvních v Olomouci, a to v roce 1782. Jeho budovy byly tehdy předány kněžskému semináři. Kněžský seminář byl o dva roky později přestěhován na Klášterní Hradisko. V kostele sv. Kláry tehdy našla útočiště univerzitní knihovna. Interiér bývalého klášterního kostela byl zároveň vyzdoben malbami Františka Wagnera a vznikla fasáda zachovaná až do dnešní doby. Fasáda byla ovšem mnohem jednodušší, než jak předpokládal původní návrh stavitele Bedy. Velká většina klášterních budov byla v té době přeměněná v kasárna. Do kostela na místo knihovny bylo v roce 1907 přestěhováno Muzeum arcivévodky Ferdinanda se svými egyptskými a přírodovědnými sbírkami. „*Od roku 1951 slouží komplex bývalého kláštera klarisek jako sídlo Vlastivědného muzea v Olomouci.*“(<http://www.vmo.cz/rubriky/o-nas/budovy-v-nichz-sidlime/>)

Jako další objekt, který využívá Vlastivědné muzeum v Olomouci, je bývalá školní budova jezuitské univerzity na Denisově ulici. Je to trojkřídlá stavba, která byla zbudována v letech 1701 – 1708. Giovanni Pietro Tencalla, který žil v letech 1629 – 1702, je považován za duchovního autora architektonického řešení této budovy. V poslední době se také uvažuje o Domenicu Martinellim, který žil v letech 1650 – 1718.

11. května 1701, byl položen základní kámen ke stavbě školy. Realizace stavby této školy byla svěřena staviteli Adamu Glöckelovi. Glöcke předtím pracoval na Hradisku, kde realizoval starší upravené Tencallové koncepty. Po smrti Adama Glöckeho dokončil stavbu pravděpodobně jeho syn Lukáš v roce 1708. Jezuitská škola se do budovy přestěhovala v roce 1710. Autorem kamenických prací, které výrazně zdobily monumentální průčelí, byl olomoucký kameník Václav Render. Ten pracoval pro jezuitu na kostele Panny Marie Sněžné a v koleji. Významný olomoucký malíř Jan Kryštof Handke zkrášlil stěny školní budovy svými nástěnnými malbami. Jedinečné byly především jeho fresky v divadelním sále a v aule, které se ve fragmentech zachovaly až do dnešní doby.

Spolu s budovou koleje – dnešní Vojenský správní arch, kostelem Panny Marie Sněžné a jezuitským konviktem – dnešní Umělecké centrum Univerzity Palackého, tvořila školní budova tzv. Jezuitskou čtvrť. Po roce 1773, kdy byl zrušen jezuitský řád, byla využívána studijním fondem. Od roku 1879 se vlastníkem tohoto objektu stal vojenský erár. Vlastivědné

muzeum v Olomouci získalo budovu do své správy až po roce 1959. Tehdy do budovy umístilo část odborných pracoven a muzejní sbírky. (<http://www.vmo.cz/rubriky/o-nas/budovy-v-nichz-sidlime/>)

3.2 Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci

Od roku 1951 vycházejí Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci, které v širším slova smyslu navazují na druhé nejstarší moravské odborné periodikum, Časopis Vlasteneckého spolku musejního, který byl vydáván v Olomouci od roku 1884. Hlavním úkolem tohoto časopisu je prezentovat výsledky odborné činnosti pracovníků Historického a přírodovědného ústavu Vlastivědného muzea v Olomouci, ale i dalších kulturních a vědeckých institucí, které se zabývají poměry Moravy z hlediska historie a přírody. Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci jsou vydávány dvakrát ročně. Lichá čísla vydání jsou věnována přírodním vědám a sudá čísla vydání jsou věnována společenským vědám. Od roku 2008 zaujímají více než 50% obsahu všech děl stěžejní odborné texty, které jsou recenzovány. V recenzním řízení jsou vytvořeny ke každému článku dvě odborné recenze, o jejichž přijetí rozhoduje redakční rada. Práce mohou být vráceny autorům k úpravám, doplnění, případně k přepracování podle připomínek recenzentů. (<http://www.vmo.cz/rubriky/o-nas/zpravy-vmo/>)

3.3 Ocenění

3.3.1 Expozice zvítězilav soutěži Gloria musaealis

Vlastivědné muzeum v Olomouci bylo na slavnostním ceremoniálu v Českém muzeu hudby v Praze 16. května 2013 oceněno v prestižní Národní soutěži muzeí Gloria musaealis. Vlastivědné muzeum v Olomouci si odneslo hlavní cenu Gloria musaealis v kategorii Muzejní výstava roku 2012, a to za stálou expozici Příroda Olomouckého kraje. Tato expozice vznikla za finanční podpory Olomouckého kraje, zřizovatele muzea, a byla slavnostně otevřena 12. dubna roku 2012.

V roce 2012 vstoupila národní soutěž muzeí Gloria musaealis do svého jedenáctého ročníku. Jejími vyhlášovatelé jsou Asociace muzeí a galerií České republiky a Ministerstvo kultury České republiky. Hlavním cílem této soutěže je upozornit veřejnost na přínos galerií a muzeí k využívání a zpřístupňování kulturního dědictví i k jeho ochraně a také na špičkové výkony institucí i jednotlivých pracovníků ve všech oborech muzejnictví. V XI. ročníku soutěže, soutěžilo 53 muzeí a galerií z celé České republiky se 73 soutěžními projekty. O jejich pořadí rozhodovala porota. (<http://www.vmo.cz/rubriky/o-nas/oceneni/expozice->

3.3.2 Expozice Etnografie získala ocenění

Za realizaci svých nových stálých expozic obdrželo Vlastivědné muzeum v Olomouci další významné ocenění. Po expozicích Galerie osobností Olomouckého kraje, za kterou získalo muzeum Cenu kultury Olomouckého kraje za rok 2013, a Příroda Olomouckého kraje byla oceněna Cenou České národopisné společnosti stálá expozice Od kolébky do hrobu, etnografická expozice Vlastivědného muzea v Olomouci. Tato expozice byla zpřístupněna veřejnosti v prosinci roku 2014.

Od roku 1997 je Cena České národopisné společnosti každoročně udělována významným počínům, které výrazně přispěly v uplynulém roce k propagaci a rozvoji oboru. Soutěž probíhá ve třech kategoriích. První kategorie je publikace, druhá kategorie je výstava a expozice a třetí kategorie je akce, projekt a konference. O udělení ceny rozhodují v rámci ankety všichni čestní, řádní a mimořádní členové České národopisné společnosti prostřednictvím hlasovacích lístků. Mezi více než 260 členy této společnosti jsou významní akademičtí pracovníci, odborníci muzea a galerie, i pracovníci médií. Cena České národopisné společnosti, byla slavnostně předána Vlastivědnému muzeu v Olomouci 28. června 2014 na Mezinárodním folklorním festivalu ve Strážnici. (<http://www.vmo.cz/rubriky/o-nas/oceneni/expozice-etnografie-ziskala-oceneni/>)

3.4 Výukové animační programy ve Vlastivědném muzeu v Olomouci pro základní školy

3.4.1 Za přírodou do muzea

3. ročník základní školy, mateřské školy (90 minut)

Výukový, animační program o zvířatech, která se natrvalo usadila v expozici Příroda Olomouckého kraje. Povídání o bobrovi provede děti expozicí podél toku řeky Moravy, kde se seznámí i s ostatními zvířaty. Během povídání si také pohrají se zvuky a ozvěnou. V programu je zahrnut výklad, samostatná práce s vystavenými exponáty, zážitkové aktivity, řízená diskuse. Všechny tyto aktivity doplňují učivo vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět (Rozmanitost přírody) a průřezová témata Enviromentální⁶ výchovy. (<http://www.vmo.cz/rubriky/vyukove-programy/pro-zakladni-skoly/>)

---

⁶ Týkající se životního prostředí.

3.4.2 Neobyčejný biotop

2. - 9. ročník základní školy (135 minut)

„Výukový animační program k expozici Příroda Olomouckého kraje na téma biotop. Jak vypadá biotop a proč se mění rovnováha životních podmínek živočichů? Jaké živočichy a rostliny najdeme v biotopech v expozici Příroda Olomouckého kraje?“ (<http://www.vmo.cz/rubriky/vyukove-programy/pro-zakladni-skoly/>)

Program Neobyčejný biotop užívá metodu brainstorming, zážitkové aktivity, výklad a práci s badatelskými listy v expozici. Tento program je připraven ve dvou verzích, a to pro 1. a 2. stupeň základní školy. Program také doplňuje učivo vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět (Rozmanitost přírody), Člověk a příroda (Přírodopis) a průřezového tématu Enviromentální výchova. (<http://www.vmo.cz/rubriky/vyukove-programy/pro-zakladni-skoly/>)

3.4.3 Tajemství muzea a osobnosti našeho kraje

7. ročník základní školy a předškoláci (90 minut)

„Výukový animační program o funkci muzea a o tom, co vše je třeba udělat, než se z obyčejného předmětu stane muzejní exponát, o tom, jak a co je možné v muzeu nalézt a poznat... Součástí programu je „výtvarná/restaurátorská“ dílna. „Pojďte a zkuste být skutečnými muzejními odborníky.“ (<http://www.vmo.cz/rubriky/vyukove-programy/pro-zakladni-skoly/>)

Tento program zahrnuje řízenou diskusi, zážitkové aktivity, výklad, práci s badatelskými listy a restaurátorskou dílnou. Program je připraven ve verzi pro předškoláky až pro žáky 4. ročníku, který se jmenuje Tajemství muzea, a v rozšířené verzi pro žáky 5. až 7. ročníku základní školy, který se jmenuje Tajemství muzea a osobnosti našeho kraje. Program doplňuje učivo vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět (Lidé a čas). (<http://www.vmo.cz/rubriky/vyukove-programy/pro-zakladni-skoly/>)

3.4.4 Člověk a kámen

1. a 2. stupeň základní školy (90 minut)

„Pojďte se seznámit s drahými kameny, národními kameny i s celkem obyčejnými minerály. Projdeme se jejich historií, jejich vznikem a proměnou až po mnohé kuriozity. V propojení se stálou expozicí Vlastivědného muzea v Olomouci si budete moci vyzkoušet určování kamenů, jejich opracování a využití ve šperkařství... naučíte se drátkovat „štěrky jako šperk“ a mnohé další.“ (<http://www.vmo.cz/rubriky/vyukove-programy/pro-zakladni-skoly/>)

Člověk a kámen obsahuje řízenou diskusi, samostatnou práci s vystavenými exponáty,

zážitkové aktivity, výklad a doplňuje učivo vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět (Rozmanitost přírody), Člověk a příroda (Přírodopis) a průřezového tématu Enviromentální výchova. Součástí tohoto programu je výtvarná dílna. (<http://www.vmo.cz/rubriky/vyukove-programy/pro-zakladni-skoly/>)

3.4.5 U nás na Hané

Mateřská škola – 3. ročník základní školy (60 minut)

4. - 5. ročník Základní školy (90 minut))

„Etnograficky zaměřený program k národopisné expozici Od kolébky do hrobu. Dozvíte se, jak se žilo bez počítačů, tabletů a myček nádobí. Přiblížíme si život Hanáků před 150 lety. Budeme společně soutěžit, kreslit a hádat předměty spojené s tradicí našich předků.“
(<http://www.vmo.cz/rubriky/vyukove-programy/pro-zakladni-skoly/>)

Tento program zahrnuje řízenou diskusi, zážitkové aktivity, práci s badatelskými listy a výklad. Program je také připraven ve dvou verzích. Pro mateřské školy až 3. ročník základních škol a pro 4. až 5. ročník Základních škol. Doplňuje učivo vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět (Lidé a čas) a vzdělávací oblasti Český jazyk. (<http://www.vmo.cz/rubriky/vyukove-programy/pro-zakladni-skoly/>)

3.4.6 Tajemství botanického herbáře

8. a 9. ročník základní školy, odpovídající ročníky gymnázií, střední školy (60 minut)

Výukový program Tajemství botanického herbáře seznámí studenty s různými typy botanických herbářů a s jejich významem. Důraz je zde kladen na samotnou problematiku sušení rostlin a zakládání herbářů. Součástí tohoto programu je také praktická část, při níž si studenti vyzkouší samotný proces výroby herbáře a s sebou domů si odnesou svoji první herbářovou položku. V programu je zahrnuta řízená diskuse, praktická část a výklad. (<http://www.vmo.cz/rubriky/vyukove-programy/pro-zakladni-skoly/>)

3.5 Výukové programy probíhající mimo budovu muzea

3.5.1 Dobrodružná cesta po starém městě olomouckém

Duben – říjen 2016

1. - 7. ročník základní školy (90 – 100 minut)

„Poznávací procházka po centru města Olomouce s povídáním a úkoly, díky kterým poznáte nové věci staré Olomouce. Víte, jaká domovní znamení můžete nalézt v Olomouci?“

Víte, jaké pověsti se váží k těmto znamením a jejich domům? Víte, jaké kašny jsou v Olomouci? Že ne? Tak pojd'te s námi na tajemnou procházku Olomoucí plnou pohádek...“ (<http://www.vmo.cz/rubriky/vyukove-programy/pro-zakladni-skoly/>)

Program obsahuje zážitkové aktivity a práci s badatelskými listy, výklad a řízenou diskusi. Tento program je také připraven ve dvou verzích, a to pro 1. až 4. ročník a 5. až 7. ročník základní školy. Program také doplňuje učivo vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět (Místo, kde žijeme a Lidé a čas) a koná se za každého počasí. (<http://www.vmo.cz/rubriky/vyukove-programy/pro-zakladni-skoly/>)

3.5.2 Svědkové dávnověku

4. - 7. ročník základní školy (120 minut)

„Ponořte se s muzejní botaničkou do příběhu, který vyprávějí stromy v Bezručových sadech. Pojd'te se zaposlouchat do zvuků, zahledět se do korun a vše si řádně osahat! Zjistíte, proč a jak stromy žijí, kdo je potřebuje a naučíte se je poznávat. Stromy (nejen) v Bezručových sadech pro vás přestanou být tajemstvím.“ (<http://www.vmo.cz/rubriky/vyukove-programy/pro-zakladni-skoly/>)

Program zahrnuje samostatnou práci s přírodninami, práci ve skupinách, výtvarnou část, práci s badatelskými listy a prožitkové aktivity. Program je připraven v několika verzích, které zohledňují věk dětí. Tento program také doplňuje učivo vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět (Rozmanitost přírody), Člověk a příroda (Přírodopis) a průřezová témata Enviromentální výchovy. (<http://www.vmo.cz/rubriky/vyukove-programy/pro-zakladni-skoly/>)

3.6 Regionální pracoviště pro tradiční lidovou kulturu při Vlastivědném muzeu v Olomouci

Toto regionální pracoviště je pověřeno funkcí informačního, metodického a školícího pracoviště pro území Olomouckého kraje. Pracoviště provádí dokumentaci tradiční lidové kultury a koordinuje aktivity na území celého Olomouckého kraje. Spolupracuje při zpracování a identifikaci záznamů o jevech tradiční lidové kultury s dobrovolnými zpravodaji, poskytuje jim metodologickou pomoc a vytváří si jejich síť. Shromažďuje doklady o mimořádně hodnotných a jedinečných projevech tradiční lidové kultury v kraji, pořádá specializovaná školení, shromažďuje informace o nejúspěšnějších postupech v prezentaci, předávání projevů a uchovávání tradiční lidové kultury a navrhuje je krajskému úřadu nebo Národnímu ústavu lidové kultury, který sídlí ve Strážnici, k popularizaci nebo je vlastní působností uveřejňuje. (<http://www.vmo.cz/rubriky/pro-badatele/regionalni-pracoviste-pro->

3.7 Stálé expozice

3.7.1 Příroda Olomouckého kraje

Stálá expozice Příroda Olomouckého kraje seznamuje své návštěvníky s přírodou a přírodními poměry našeho regionu od nížin v okolí Olomouce, přes hornaté prostředí Nízkého Jeseníku a dále až po vysokohorskou oblast Kralického Sněžníku a Hrubého Jeseníku. V tomto uvedeném krajinném směru dochází k výraznému nárůstu nadmořských výšek. Je to zhruba od 190 m mezi městy Přerov a Kojetín až po 1492 m na vrcholu Pradědu. Tento výškový rozdíl, který má velmi složitou geologickou stavbu, vytváří v nepříliš plošně rozsáhlém území Olomouckého kraje velkou řadu mimořádných, zajímavých a přírodních scenérií.

Hned v prvním sále jsou návštěvníci seznámeni s geologickými poměry, které jsou na území Olomouckého kraje velmi složité. Tyto geologické poměry jsou výsledkem procesů, které trvaly více než 800 milionů let. Kromě přírodnin jsou v této expozici také vystaveny i některé hornické artefakty, které byly nalezeny v bývalých hornických provozech kraje. Jsou to např.: svítilna, hornická železnice nebo části dřevěné výstroje dolu.

Deset scénických obrazů, které mají krajinné prvky od nížin až po vysokohorské prostředí, je vytvořeno ve druhé části expozice Příroda Olomouckého kraje. Tato dioramata jsou seřazena proti toku řeky Moravy tak, aby mohl každý návštěvník prozkoumat kulturní krajinu, která je využívána člověkem a aby mohl prozkoumat různé druhy lesů i terény vysokých hor, včetně těch nejvyšších partií nad hranicemi lesů. Důraz je především kladen na seznámení se s rostlinami a živočichy, kteří v uvedených krajinných typech žijí.

Obě tyto části expozice jsou doplněny interaktivními prvky. Na nich si může každý vyzkoušet a důkladně prohlédnout všechny kousky přírody Olomouckého kraje, každý se do nich může zaposlouchat nebo si je osahat. Díky těmto interaktivním prvkům a použité technice se jedná o nejmodernější přírodovědnou expozici, která je v současné době v České republice.

Expozice Příroda Olomouckého kraje získala v roce 2013 hlavní cenu Gloria musaealis – Muzejní výstava 2012. Ing. Pavel Novotný stál v čele tehdejšího týmu, díky kterému se zrodil návrh nové přírodovědné expozice. (<http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/priroda-olomouckeho-kraje/>)

3.7.2 Olomouc – patnáct století města

Vyprávění od 6. století, drsné doby raného středověku, až po naši současnost, práh jednadvacátého století. To je příběh sedmi hlavních historických témat, která tvoří ucelený příběh o dějinách města. Velice bohatou historii města Olomouce dokládá v této expozici široké spektrum předmětů. Jsou to předměty od archeologických nálezů, přes památky knižní kultury a uměleckého řemesla až po dokumentární filmy z 20. století. Expozice je též nabitá moderní technologií.

Díky bohatému sbírkovému fondu Vlastivědného muzea, je umožněno návštěvníkům představit nejdůležitější instituce, které formovaly během staletí tvář města. Ať už jsou to zemské, knížecí nebo královské instituce, kapitula a biskupství, městská správa, řemeslné cechy nebo řeholní řády.

Úvodní část této expozice je věnována především slovanskému osídlení Olomouce a jejího okolí v 6. až 11. století. Úvodní část je tvořena materiály z řady archeologických výzkumů 20. století.

Druhý příběh expozice, který má název U počátků české státnosti, seznamuje návštěvníky s procesem formování českého přemyslovského státu a jeho církevní struktury. Zaujmu je především památky, které jsou spojené s činností biskupa Jindřicha Zdíka, což byla významná osobnost Olomouckého kraje a byl to také zakladatel románského biskupského paláce a písařské dílny, díky které se mohla Olomouc řadit mezi nejvýznamnější kulturní centra českých zemí.

Třetí příběh expozice nesoucí název Věk vzestupu a pádu, zachycuje období husitských válek. V těchto válkách totiž Olomouc zaujala roli významného činitele protihusitské opozice.

Křižovatky života (1450-1550). Tak se jmenuje čtvrtý příběh expozice, jehož námětem je období mimořádného rozvoje města, který je spojen s růstem jeho politického vlivu za panování králů Vladislava Jagellonského a Matyáše Korvína.

Hrdinkou pátého příběhu expozice je Barokní metropole, jejíž podobu mimořádně ovlivnily jak zájmy městské obce, cechů a vojsk, tak i dvůr olomouckých biskupů společně s kapitulou a jezuitskou akademií.

V šestém příběhu mohou návštěvníci sledovat cestu Olomouce, Od pevnosti k modernímu městu. Ve druhé polovině 19. století došlo ke zrušení olomoucké pevnosti a ke zbourání většiny jejich hradeb. Tento čin uvolnil cestu rozvoji dopravy, proměně městského urbanismu i růstu nových živností. Díky tomu se Olomouc začadila na přelomu 19. a 20.

století mezi moderní evropská města s pulzujícím společenským životem.

Sedmý, a tudíž poslední příběh této expozice, nazvaný V nových časech, připomíná návštěvníkům nedávnou minulost města od vzniku takzvané první republiky až do konce 2. světové války. Na něj volně navazují základní milníky moderních dějin Olomouce 2. poloviny 20. století, které jsou představené formou obrazové dokumentace a které návštěvníci najdou v prostorách schodiště.

Pro zvědavější návštěvníky expozice Olomouc – patnáct století města, je připraveno mimořádné překvapení, v podobě elektronických databází, které značně rozšiřují základní výběr témat a artefaktů obsažených v této expozici. Díky sedmi dotykovým obrazovkám, které jsou umístěny v jednotlivých částech expozice, jsou návštěvníkům zpřístupněny jak obrazové dokumenty, které rozvíjejí a prohlubují jednotlivě prezentovaná témata tak i odborné texty. (<http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/olomouc-patnact-stoleti-mesta/>)

3.7.3 Od kolébky do hrobu

Tato stálá národopisná expozice byla ve Vlastivědném muzeu v Olomouci slavnostně otevřena 3. prosince 2013. Na rozdíl od jiných expozic je tato tematická. Návštěvníci zde mohou vidět, jak se člověk v rámci společenství odnepaměti vyrovnával se všemi základními póly lidské existence, jako jsou narození a následná smrt. Téma této expozice bylo vybráno záměrně, jelikož se dotýká každého z nás. Příběh o narození a smrti je zakomponován do běžného, reálného prostředí hanácké krajiny a hanácké vesnice v období 19. století. Cílem je vtáhnout návštěvníka do děje tak, aby mohl prožívat všechny emoce smutku a radosti, aby se mohl zamyslet nad vnímáním lidí v dřívější době a nyní a aby porozuměl uvažování našich předků a dokázal si vážit jejich postoje k životu.

Díky zvolenému tématu nabízí expozice návštěvníkům velice široké spektrum předmětů z běžného života. Velká část předmětů pochází z fondu Etnografie. Jde například o předměty domácí potřeby, keramiku, předměty z fondů Uměleckého průmyslu, Lékařsko - lékárenského fondu, Lapidária a lidový nábytek. Už z názvu této expozice je jasné, jaké předměty zde návštěvníci mohou očekávat. Zároveň jsou zde také předměty, které mohou překvapit, protože se běžně nevystavují nebo nebyla doposud žádná příležitost je v rámci různých výstav prezentovat. Týká se to například keramiky, obřadních textilií, předmětů, které souvisejí s posledními věcmi člověka nebo předmětů devóční⁷ povahy. Většina těchto sbírkových předmětů pochází ze starých sběrů Vlasteneckého spolku muzejního. Některé předměty byly ve velmi špatném, skoro až v katastrofálním stavu, a proto jsou vystaveny

---

⁷ Devóční = úctyhodné, posvátné.

poprvé. I když je zvolené téma expozice obecné, vzhledem k muzeu, jako krajské instituci, se expozice soustředí na výběr sbírkových předmětů na oblast národopisného regionu Haná. Poprvé v historii muzea byly sbírkové předměty velmi odborně restaurovány v dílnách renomovaných restaurátorů patřících do fondu Etnografie.

Expozice je rozdělena do tří úseků, které na sebe přirozeně navazují a přecházejí jeden do druhého. První oddíl má název „Narození“, druhý oddíl má název „Zbožnosti“ a třetí oddíl název „Smrt“.

Kuriozitou této expozice je postel, která je instalovaná ve světničce v oddílu Narození. Ta byla vystavena v roce 1895 na Národopisné výstavě československé v Praze. Nejautentičtějším předmětem jsou dveře komory polopatra patřící bývalé hanácké usedlosti, které na sobě mají i původní domovní požehnání, datované kolem roku 1850. Ovšem nejstarším předmětem expozice je náhrobní kámen ze zrušeného hřbitova na Bělidlech, který má vnošení 1669. Všechny předměty v jednotlivých oddílech expozice velmi vhodně ukazují na tehdejší atmosféru, barvitou představivost našich předků a na lidovou víru. Z každého vystaveného předmětu je patrná úcta, zbožnost a pokora venkovského člověka 19. století. (<http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/od-kolebky-do-hrobu/>)

3.7.4 Příběh kamene – expozice geologie, archeologie a lapidária

Expozice nabízí všem svým návštěvníkům deset tematických zastávek, které poukazuje Příběh kamene od jeho nejstarších dějin až po období novověku. Kámen je v této expozici představován ve třech různých formách. Za první jako hornina, za druhé jako kámen opracovaný do podoby nějakého nástroje a za třetí jako kámen přepracovaný v umělecké dílo. Díky tomu poprvé vznikla ve Vlastivědném muzeu v Olomouci expozice, ve které se prolínají společenské a přírodní vědy, a kterou společnými silami vytvořili pracovníci Historického a Přírodovědného ústavu muzea.

V úvodní části expozice jsou návštěvníci seznámeni s geologií města Olomouce a jeho okolím, s velkým množstvím zkamenělin, minerálů, rud a hornin, které se naší lokalitě vyskytovaly a stále vyskytují.

Následující část je věnována různým kamenným nástrojům pocházejících z archeologické sbírky muzea, od například jednoduchých valounových artefaktů až po precizně zpracované předměty, které dokazují zručnost našich předků. Své čestné místo zde patří i keltskému monoxylu⁸, který byl objeven u mohelnického jezera v roce 1999. Je to ručně opracovaná loď pocházející z mladší doby železné, je zhotovena asi z 200 let starého

---

⁸ Plavidlo, které je zhotovené pouze z jednoho kusu dřeva.

dubu a s několika dalšími nalezenými předměty patří mezi nejstarší.

Poslední část expozice je vytvořena ze sbírky lapidária. Zde jsou prezentovány reliéfy, architektonické články od románské doby po dobu baroka nebo kamenné sochy. Mimořádné místo v celé expozici zaujímá renesanční portál z vesnice Zvole a boží muka z Hodolan, která jsou nejstarší na celé Moravě. Dále jsou zde k vidění náhrobky, náhrobníky, manýristické epitafy, figurální reliéfy nebo sochy světců.

Prohlídku této expozice návštěvníkům zpříjemní pár interaktivních koutků. V těchto koutcích si návštěvníci mohou sestavit patnáctidílné puzzle zhotovené podle jednoho vystaveného reliéfu, vyplnit si razítkovou skládačku otisky několika typů razítek, ověřit si nabyté poznatky nebo si vyzkoušet kamenosochařské nástroje. (<http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/pribeh-kamene-expozice-geologie-archeologie-a-lapidaria/>)

3.7.5 Obr Drásal ve Vlastivědném muzeu v Olomouci

„Vlastivědnému muzeu v Olomouci, ve spolupráci se senátorem za Olomoucký kraj Ing. Martinem Tesaříkem, dále za podpory svého zřizovatele, Olomouckého kraje a díky veřejné sbírce, se podařilo zachránit unikátní hanácký kroj největšího historicky známého Hanáka Josefa Drásala (1841 – 1886), který se nacházel v havarijním stavu.“ (<http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/obr-drasal-ve-vlastivednem-muzeu-v-olomouci/>)

Náklady na restaurování Drásalova kroje bylo velmi nákladné, ale díky sponzorům a veřejné sbírce – Oblečme obra Drásala, bylo nashromážděno dostatek financí, na zhotovení kroje.

Na výstavě si mohou návštěvníci prohlédnout figurínu Josefa Drásala, která je oblečená do kopie hanáckého kroje. Dále si mohou prohlédnout samozřejmě i samotný originál tohoto kroje a dalších několik zajímavostí, které se vztahují jak k samotnému Drásalovi a jeho kroji, tak i k místu kde žil. (<http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/obr-drasal-ve-vlastivednem-muzeu-v-olomouci/>)

3.7.6 Dějiny Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci a jeho odkazy

Tato nová stálá expozice vznikla ve spolupráci Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci a Vlastivědného muzea v Olomouci. Pro návštěvníky byla zpřístupněna 19. května 2015, a to v prostorách schodiště hlavní budovy pod názvem Dějiny Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci. Odkaz připomíná význam muzejního spolku v celých dějinách Olomouce, i celé Moravy.

Expozice je tvořena pěti panely, které návštěvníky informují o chronologii vzniku muzejního spolku v roce 1883, expozicích, významných osobnostech, publikačních a osvětových činnostech a muzejních budovách. Návštěvníci jsou také seznámeni se zánikem spolku v roce 1952, následných obnovením jeho činnosti nebo různorodými aktivitami společnosti v současné době. Kromě toho všeho jsou na jednotlivých panelech instalovány cenné, trojrozměrné předměty pocházející ze sbírkové činnosti zaniklého muzejního spolku. (<http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/dejiny-vlasteneckeho-spolku-muzejniho-v-olomouci-a-jeho-odkaz/>)

3.7.7 Ohrožené druhy rostlin

Ojedinelá živá expozice představuje botanickou sbírku Vlastivědného muzea v Olomouci nazvanou Banka semen ohrožených druhů rostlin. V této expozici jsou umístěny i druhy, se kterými se ve volné přírodě už pravděpodobně nesetkáme. V průběhu vegetačního období zde můžeme vidět a obdivovat vzácné rostliny ve všech jejich fázích růstu. (<http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/ohrozene-druhy-rostlin/>)

3.7.8 Olomoucká univerzita / Universitas Olomucensis

Tato stálá expozice vznikla u příležitosti 440. výročí založení olomoucké univerzity ve spolupráci Univerzity Palackého v Olomouci a Vlastivědného muzea v Olomouci, samozřejmě za finanční podpory Olomouckého kraje. Expozice je umístěna ve 2. patře muzejní budovy. Byla zhotovena během pouhého jednoho roku a představuje zhruba 50 předmětů, které mají nějaký vztah k dějinám olomouckého vysokého učení.

V této expozici vystavuje Vlastivědné muzeum v Olomouci předměty ze svých sbírkových fondů numismatiky, hudebního fondu, lékařsko - lékárenského fondu a fondu školství. Návštěvníci zde mohou vidět univerzitní typáře⁹, originály i kopie univerzitních medailí a insignií, práce významných univerzitních profesorů, chirurgické nástroje z 2. desetiletí 20. století nebo kopii druhé nejstarší univerzitní matriky. Zajímavá a obdivuhodná je jistě kopie původního rektorského žezla, které bylo vytvořeno kolem roku 1558 jako velmi precizní pozdně renesanční zlatnická práce z nařízení biskupa Stanislava Pavlovského. Majitelem této kopie žezla je univerzita v Olomouci. Originální žezlo je používané na univerzitě v Innsbrucku. Dalším mimořádně zajímavým exponátem je skleněná harmonika, která patří také do sbírek Vlastivědného muzea v Olomouci. Tento hudební nástroj měl svůj největší obdiv na konci 18. století a jeho fungování je na principu skleněných a otočných

---

⁹ Pečetidlo z kovu nebo slonoviny, které sloužilo k otiskování pečetě do pečetní látky a tím k označení majitele.

miskách, na které se hraje navlhčenými prsty. Tento nástroj je zde vystaven proto, že na přelomu 18. a 19. století jej inovoval Franz Konrad Bartl, což byl tehdejší profesor matematiky na zdejším lyceu. Byl to Bartlův největší koníček, který ho proslavil dokonce více než matematika.

Součástí této expozice je také rozměrné plátno nazvané Oslava založení jezuitské koleje v Olomouci z roku 1690. Je zde k vidění velká řada odborných textů a fotografií, které rozvíjejí a prohlubují téma druhé nejstarší univerzity v českých zemích. Vědecká knihovna v Olomouci a olomoucká pobočka Zemského archivu Opava také velice přispěla svými zápůjčkami do expozice.

Ve třetí, a tudíž poslední části výstavního sálu je prezentována nedávná minulost a především současnost Univerzity Palackého. Součástí expozice jsou také prostory pro vědecko – populární přednášky a dotykové obrazovky. Univerzita Palackého chce využívat tyto prostory a expozici pro pořádání besed, k přijímání významných hostů nebo jako vhodné místo pro předávání ocenění a medailí. (<http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/olomoucka-univerzita-universitas-olomucensis/>)

3.7.9 Lomená galerie

Vlastivědné muzeum v Olomouci dokončilo v roce 2008 rekonstrukci budovy svých depozitářů, bývalé školní budovy jezuitské univerzity. Nedílnou součástí této budovy, která je cenou barokní stavbou z let 1702 – 1708 a která je památkově chráněná, je i lomený průchod na jejím společném rohu v sousedství kostela Panny Marie Sněžné. Právě tento průchod se stával v uplynulých letech hlavním a opakovaným cílem tzv. sprejerů, kteří průchod zdevastovali nevhlednými nápisy a kresbami.

Muzeum chtělo předejít dalším a dalším podobným útokům na tento průchod, proto souhlasilo s návrhem na vytvoření galerie v tomto lomeném průchodu. Koncepce této galerie vychází ze současných trendů, především tzv. street artu. (<http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/lomena-galerie/>)

3.7.10 Galerie osobností Olomouckého kraje

„Galerie osobností Olomouckého kraje byla ohodnocena Cenou Olomouckého kraje za přínos v oblasti kultury za rok 2013 – za výjimečný počin v oblasti ochrany a popularizace kulturních hodnot.“ (<http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/galerie-osobnosti-olomouckeho-kraje/>)

V nové stálé expozici Vlastivědného muzea v Olomouci nazvané Galerie významných

osobností Olomouckého kraje se představují vojevůdci, sportovci, panovníci, církevní hodnostáři, vědci i umělci, kteří byli v minulosti spjati s naším regionem. Expozice vznikla za veliké finanční podpory zřizovatele muzea a je v ní prozatím zahrnuto 33 významných historických osobností.

Galerie je sestavena z velkoplošných světelných panelů, které přinášejí všem návštěvníkům seriózní životopis dané osobnosti. Spolu s tím je poukázáno na řadu kuriozit a zajímavostí, které dokazují to, že tyto osobnosti byly normálními smrtelníky z masa a krve. Díky těmto panelům se návštěvníci mohou například dozvědět, kdo vymyslel slovo slabikář, která z osobností z oblasti vědy měla slabost pro olomoucké tvarůžky nebo komu vděčíme za řízek v trojobalu.

Každá z osobností v expozici je prezentována prostřednictvím bohaté obrazové dokumentace a zhruba polovina těchto panelů je obohacena o trojrozměrný předmět, který se váže k dané osobnosti. Tyto předměty jsou repliky ze sbírek olomouckého Vlastivědného muzea, např.: drobné mince a jiné předměty nebo tabatěrka polního maršála Radeckého, která byla v muzejních sbírkách objevena teprve v loňském roce.

Autoři textů na panelech osobností jsou historikové Jan Sobotka a Jiří Fiala. Vyobrazení na panelech pocházejí ze sbírek Vlastivědného muzea v Olomouci. (<http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/galerie-osobnosti-olomouckeho-kraje/>)

EMPIRICKÁ ČÁST

4 ÚVOD DO EMPIRICKÉ ČÁSTI

V předchozích kapitolách jsme byli seznámeni s teorií Rámcového Vzdělávacího programu pro Základní vzdělávání, popsali jsme si muzeum jako instituci, včetně jeho možného edukačního využití, přínosů pro společnost apod. V poslední kapitole teoretické části jsme se zaměřili na jedno konkrétní muzeum, a to Vlastivědné muzeum v Olomouci, které je pro naši práci stěžejní, neboť pro tohle muzeum jsme zpracovávali doprovodný program k jedné stále expozici – Galerie osobností Olomouckého kraje.

5 KVALITATIVNÍ VÝZKUM

V naší práci pracujeme s jednou třídou žáků a dbáme spíše na kvalitu provedeného programu. Proto je pro nás stěžejní kvalitativní výzkum, který je podrobněji popsán v následujících kapitolách.

Kvalitativní výzkum je zcela odlišný oproti výzkumu kvantitativnímu. Terénní práce je pro člověka, který pracuje s kvalitativním výzkumem, příležitostí pro jemnou analýzu konkrétního prostředí a hluboké poznání.

Kvalitativní výzkum je většinou dlouhodobý nebo intenzivní. Výzkumník, který s ním pracuje, z něj vyhotovuje podrobný zápis. Snaží se zaznamenat skoro všechno, co se v daném prostředí a v dané situaci odehraje. Může také přitom pořizovat fotografie nebo jiné audiofonní nebo obrazové záznamy, které se v dalších krocích analyzují. Během pozorované situace nebo hned po jejím ukončení si výzkumník dělá krátké zápisy, píše si ke všemu poznámky, ze kterých později skládá celkový obraz zkoumaného prostředí. Je důležité poznamenat, že se snaží vysvětlovat všechny jevy očima zkoumaných osob, a ne na základě svého vlastního pohledu a názoru, tradic či očekávání. Pokouší se také všimnout si rozdílů mezi zkoumanými osobami a zjišťuje, jestli existují rozdíly v tom, jak se zkoumané osoby dívají na danou situaci a konkrétní věc.

Mezi typické metody kvalitativního výzkumu jsou interview, narativní metody, nestrukturované pozorování, z nichž vystupuje participační pozorování, a analýzy produktů člověka.

U kvalitativního výzkumu existují ustálené a vyzkoušené postupy. Dva z nich jsou nejnámější a nejpoužívanější. Jedná se o analytickou indukci a konstantní komparaci.

Pokud si výzkumník při tvorbě svého postupu vybere analytickou indukci, jeho postup je následující. Nejprve si stanoví výzkumný problém. Poté jde do terénu, kde sbírá veškeré údaje o jednom, takzvaném prvotním případě. Může to být klidně jeden člověk, jedna třída nebo jedna škola. Díky těmto poznatkům a údajům zformuluje prvotní hypotézu, můžeme i říct embryonální teorii. V dalším kroku rozšiřuje okruh zkoumaných osob, čili zkoumá více lidí, více tříd nebo škol a ověřuje si, jestli jeho prvotní hypotéza odpovídá všem získaným údajům o těchto osobách. Pokud jsou údaje nepřesné a neodpovídají, hypotézu modifikuje. Buď ji mění, nebo rozšiřuje tak, aby odpovídala všem údajům, které doposud získal a zjistil. Do výzkumu mohou být zapojeny i odchylné případy. To jsou právě ty případy, které nepotvrzují hypotézu. Pro výzkumníka takové případy představují nové podněty k tomu, aby hypotézu změnil a přehodnotil. Takto pokračuje dál a dál, do té doby, dokud už nemá žádné

případy, které by jeho hypotéze neodpovídaly. Pokud už všechny jeho případy vyhovují hypotéze, může výzkumník na jejím základě vytvořit svoji teorii o zkoumaném jevu.

„V podstatě se analytická indukce odvíjí takto:

- 1. Volba výzkumného problému.*
- 2. Sběr údajů o prvotním případě. Formulování hypotézy na základě prvotních údajů.*
- 3. Zkoumání prvotního případu.*
- 4. Pokud hypotéza není v souladu s údaji o tomto případě, modifikuje se.*
- 5. Postupné přibírání dalších případů a – je-li potřeba – modifikování hypotézy.*
- 6. Hledání odchylných případů.*
- 7. Případná formulace nové hypotézy.*
- 8. Pokračování, až dokud se nevytvoří dostatečně akceptovatelná hypotéza a nepotvrdí se.“ (Gavora, 2000, s. 143)*

Konstantní komparace je druhý postup při kvalitativním výzkumu. Při tomto postupu si výzkumník hypotézu nestanovuje na začátku výzkumu. Sbírá totiž všechny údaje o všech případech, třídí je a hledá mezi nimi všechny společné prvky. Třídy, které mají tyto společné prvky, se nazývají významové kategorie. Pomocí nich vytváří svoji hypotézu a teorii, která je postavena na jejím základě.

„V kostce se konstantní komparace odvíjí takto:

- 1. Volba výzkumného problému a zkoumaných osob.*
- 2. Sběr dat.*
- 3. Hledání společných a rozdílných prvků v údajích, syntetizace.*
- 4. Hledání významových kategorií.*
- 5. Další sbírání údajů zaměřené na zpřesnění významových kategorií. Nevhodné významové kategorie se vylučují, přijímají se nové kategorie. Zjišťují se vztahy mezi nimi. Formulování hypotézy.*
- 6. Další zpřesňování pohledu – nacházení společných rysů a pravidelností. Formulování teorie.“ (Gavora, 2000, s. 143)*

Tento postup kvalitativního výzkumu dostal svůj název podle toho, že v něm jde o sled kroků, které probíhají současně. Výzkumník neustále srovnává, komparuje svá data a kategorie do té doby, dokud nedospěje k přijatelnému a uspokojivému vysvětlení jevů, čili k teorii. (Gavora, 2000, s. 142 – 143)

5.1 Výběr případů (osob, lokalit)

U kvalitativního výzkumu jde především o výběr záměrný. Není zde nikdy používán

náhodný výběr, tedy ve smyslu statické náhodnosti, který je typický právě pro kvantitativní výzkum. Záměrný výběr je zde velice důležitý a potřebný, protože vybrané osoby musí být vhodné, to znamená, aby měly potřebné zkušenosti a vědomosti z daného prostředí. Jedině tak o něm mohou podat na informace bohatý a pravdivý obraz. Je potřeba, aby takové osoby výzkumník vyhledal a podrobil je zkoumání. Výběr by měl být vždy reprezentativní, to znamená, aby osoby dobře reprezentovaly dané prostředí. Rozsah výběru, počet osob nebo lokalit se oproti kvantitativnímu výzkumu neurčuje staticky, ale je řízeno saturací. Výběr končí tehdy, když výzkumník zjistí, že se informace od dalších osob opakují a nepřinášejí žádná nová data.

Podmnožinou záměrného výběru je výběr kumulativní. Je to výběr, ve kterém výzkumník začíná pracovat pouze s jedním člověkem a teprve později rozšiřuje kruh osob, se kterými pracuje. Anglicky též nese název snowball sampling, výběr, který se podobá kutálející se sněhové kouli s následným nabalováním sněhu na ni.

Když srovnáme kvalitativní a kvantitativní výzkum je zřejmé, že se v kvalitativním výzkumu výzkumník soustředí na méně případů. Jedná se ovšem o hluboké a intenzivní zkoumání a ne jen o povrchní a impresivní postřehy. V průběhu takového výzkumu se často odhalí spousta nových, překvapujících skutečností. (Gavora, 2000, s. 144)

5.2 Metody kvalitativního výzkumu

Vzhledem k tomu, jaké má vlastnosti kvantitativní výzkum, není přehnané, když se řekne, že hlavním nástrojem kvalitativního výzkumu je sám výzkumník. Hlavním cílem kvalitativního výzkumu je totiž správné porozumění lidem a událostem v jejich životě. Kvalitativní výzkumníci se totiž spíše soustřeďují na subjektivní svět lidí, tedy na ten, který existuje pouze v jejich myslí. Je tedy jasné, že nejlepším nástrojem tohoto zkoumání jsou zkušenosti výzkumníka a vlastní úsudek. I přesto všechno používá kvalitativní výzkum takové metody, které mají ustálené kroky. Výzkumníkovi velice ulehčí práci v terénu i doma, kde zpracovává údaje, jejich správné pochopení a zvládnutí. (Gavora, 2000, s. 148)

5.2.1 Pozorování

Nejtypičtější metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu je pozorování. Lze je uplatnit v jakékoliv situaci a výzkumník chce pomocí něho popsat, pochopit a poznat prostředí, ve kterém pracuje, a lidi, se kterými pracuje.

V kvalitativním výzkumu se nejvíce používá nestrukturované pozorování. U tohoto pozorování se totiž nepoužívají předem stanovené hodnotící škály nebo pozorovací systémy.

Zde je totiž určený pouze cíl pozorování a prostředí, ve kterém se dané pozorování uskutečňuje. Když není pozorovatel ničím vázán, může pracovat otevřeně a ke zkoumané realitě může přistupovat pružným a tvůrčím způsobem. Takové pozorování je ovšem náročnější a na pozorovatele jsou tím pádem kladeny vyšší nároky. Kvůli tomu, že je méně standardizované než strukturované pozorování, jsou kladeny větší požadavky na dovednosti a vnímavost pozorovatele.

I když může být pozorování spontánní nebo nepřipravené, výzkumník si ve většině případů prostředí a situaci vybírá. Vstupuje do něj tedy připravený na pozorování a dokáže se systematicky soustředit na to, co se ve vybraných situacích odehrává. Díky tomu může také pozorovatel lépe vnímat a získávat data. Ví, na co se má při pozorování zaměřit, soustředit nebo se předmět pozorování dostane do popředí v průběhu.

Hlavní vlastnosti pozorování v kvalitativním výzkumu jsou:

1. Deskriptivnost¹⁰
2. Holističnost¹¹
3. Induktivnost¹²
4. Nepředpojatost

Podle toho, jaký cíl máme ve svém výzkumu, se odvíjí délka, intenzita a frekvence pozorování. Může se jednat o krátké a jednorázové pozorování, které slouží jako vstup do problematiky, nebo naopak opakované a dlouhodobé. Hlavním cílem však vždy zůstane to, aby byl při pozorování získán autentický obraz o zkoumané realitě.

Metoda pozorování má několik podkapitol, které není potřeba vzhledem k mé práci rozepisovat. Blíže jsou rozepsány v díle Petera Gavory, Úvod do pedagogického výzkumu, 2000.

Jsou to:

- Vliv pozorovatele
- Data pozorování
- Přesnost zápisu
- Poznámky a reflexe výzkumníka
- Nahrávky
- Nácvik
- Participační pozorování

---

¹⁰ Deskriptivní = popisný

¹¹ Holismus = směr, který považuje celek za něco většího než souhrn součástí.

¹² Induktivní = přenášející, spojovací.

- Vstup do terénu
- Stupně participace
- Průběh participačního pozorování
- Utajení identity osob (Gavora, 2000, s. 149 – 157)

5.3 Analýza produktů člověka

Ve kvalitativním výzkumu jsou kromě pozorování a interview používány také analýzy produktů, které vytvořil sám člověk. Tato data se často používají k doplnění získaných údajů předchozími dvěma metodami. Díky tomu se získaná data stávají o něco bohatší a všestrannější. Tyto produkty člověka se mohou rozdělit do tří skupin: vizuální, hmotné a písemné. Ovšem každá z těchto skupin tvoří ještě mnoho dalších podskupin. (Gavora, 2000, s. 168)

5.3.1 Písemné materiály

Jsou to vlastně texty, které vytvořily zkoumané osoby nebo je vytvořil někdo jiný. Ovšem musí to být někdo, kdo má ke zkoumaným osobám vztah. A jsou to například:

- Žákovské textové dokumenty: žákovské knížky, čtenářské deníky, písemné práce apod.
- Učitelské materiály: pedagogické záznamy, přípravy učitelů na vyučování atd.
- Úřední listiny: zprávy a zápisy z porad.
- Masmediální textové produkty: časopisy, knihy a noviny.
- Osobní texty zkoumaných osob: deníky, kroniky, dopisy, zápisky, e -mailové zprávy, poznámky atd.
- Vzdělávací publikace: sbírky úloh, pracovní listy a sešity, učebnice apod.
- Veřejné dokumenty: oznámení, instrukce, bulletiny, vyhlášky apod. (Gavora, 2000, s.168)

6 DOPROVODNÝ PROGRAM

Vlastivědné muzeum v Olomouci nabízí velké možnosti a nabízí spoustu zajímavých stálých expozic. Tyto expozice získávají ocenění, získávají kladné ohlasy od návštěvníků dětských i dospělých. Jediným menším nedostatkem tohoto muzea je, že nenabízí ke všem svým expozicím nějaké doprovodné programy. Naším úkolem tedy bylo k jedné, doprovodným programem neopatřené expozici, nějaký ten program vytvořit. V následujících kapitolách se pokusíme přiblížit a detailně popsat celý průběh od začátku až do konce, včetně veškerých detailů, které jsme vyzorovali.

6.1 Jak vznikl první nápad

Naším hlavním cílem bylo vymyslet doprovodný program k jedné stálé expozici. Nebyl to jednoduchý úkol.

Expozice Galerie významných osobností Olomouckého kraje je vystavena v prvním patře budovy muzea. Je to dlouhá chodba, která dvakrát zatáčí. Na jedné straně této dlouhé chodby jsou pověšené panely, jejichž podobu vidíme níže.

Ukázka panelu jedné významné osobnosti – Jan Amos Komenský, (foto Jakub Havrlant, 2015)

Pro dospělého člověka je tato expozice přizpůsobená velice dobře. Pro studenty středních škol a možná i pro starší žáky 2. stupně základní školy také, ale pro děti na 1. stupni ne. Neuměli jsme si představit žáka 1. stupně, jak přijde k panelu, začte se do textu a odchází

obohacený o spoustu informací. Proto jsme si hned na začátku řekli, že nebude vůbec jednoduchý úkol přiblížit těmto dětem tuhle expozici tak, aby je to bavilo a zároveň poučilo.

6.1.1 Inspirace

Tato hra je pro libovolný počet hráčů a stala se hlavní inspirací pro náš program. Dalo by se říct, že hra je ovlivněna prostředím, ve kterém se realizuje. Hra spočívala v tom, že děti běhaly po lese, kde byly rozmístěné papíry s otázkami na stromech. Děti se musely pokusit odpovědět správně na všechny otázky, aby mohly pokračovat jedinou možnou cestou. Na každém papíru byla vždy jen jedna správná odpověď. Pokud odpověděly správně, pokračovaly dál a dál, pokud ne, musely se vrátit zpět. Bližší informace o pravidlech a postupu této hry zmíníme v jiné kapitole, kde se pokusíme vystihnout samotný program.

6.2 Jak vznikl druhý nápad

Nedlouho po nápadu s táborovou hrou vznikl nápad na další věc, která by se mohla v programu použít. Chtěli jsme, aby žáci nepracovali pouze s textem, ale aby do programu byla zapojena i interaktivní činnost, nějaké úkoly, zábavné činnosti apod. Chtěli jsme, aby u každé osobnosti v programu bylo připraveno něco, co by pro ni bylo charakteristické, něco co by žáky zabavilo a zároveň by jim to danou osobnost přiblížilo.

Oba tyto nápady byly dobré a použitelné, proto jsme došli k závěru, že bude nejlepší spojit oba nápady dohromady a v programu je použít. U každé osobnosti bude otázka pro práci s textem, a pokud to bude možné, i nějaký interaktivní úkol nebo činnost.

6.3 Přípravy a průběh programu

Galerie osobností Olomouckého kraje nabízí k vidění asi 40 panelů významných osobností. Pro náš program jsme vybrali pouze 13 z nich a to ze dvou důvodů:

- První důvod byl ten, že všem osobnostem v této expozici, by žáci nemuseli rozumět, nemuseli by je znát nebo se s nimi nemuseli a nemusí nikdy setkat.
- Druhý důvod bylo časové omezení. Pan doktor Valenta, který je pracovníkem muzea a vedoucím právě této expozice, nám řekl, že by program neměl trvat déle jak 90 minut. Takže kvůli těmto dvěma důvodům jsme zúžili výběr na osobnosti, se kterými se mohou žáci na 1. stupni setkat, ať už v hudební výchově, vlastivědě nebo kterémkoliv jiném předmětu. Žákům mohou být tyto osobnosti bližší a práce s nimi pro ně může být jednodušší a příjemnější.

Vybrané osobnosti jsou následující:

- Josef Kainar
- Karel IV.
- Otto Wichterle
- Eliška Junková – Khásová
- Petr Bezruč
- Karel Pešek
- Gustav Frištenský
- Gregor Johann Mendel
- Wolfgang Amadeus Mozart
- Marie Terezie
- Jan Amos Komenský
- Antonín Dvořák
- Josef Bryks.

Samotný doprovodný program jsme rozdělili do dvou částí kvůli tomu, abychom měli dostatek času na přípravu obou částí a abychom mohli případné nedostatky dodělat a některé věci vylepšit. Poznatky ke změnám a zlepšení jsme získali díky pozorování žáků při programu.

6.4 Výzkumný vzorek

Pro naši práci jsme si zvolili jako výzkumný vzorek žáky 5. třídy Základní školy Demlova v Olomouci. Třídní učitelka této třídy má totiž ve velké oblibě Vlastivědné muzeum v Olomouci a se svými žáky v něm již několikrát byla. Uznali jsme, že tito žáci budou pro výzkum ta správná volba, jelikož jsou na muzeum „zvyklí“ a umějí pracovat jak samostatně, tak ve skupinách i mimo školní prostředí. Žáků bylo celkem 24 – 26, ve zhruba stejném poměru dívek a chlapců.

6.5 První část programu

Prvním důležitým úkolem a zároveň prvním dílčím cílem této části bylo vymyslet a navrhnout, jakým způsobem bude první část probíhat. Na začátku bylo důležité si uvědomit to, aby během této části byly osobnosti žákům nějakým způsobem přiblíženy. Dlouho jsme přemýšleli, jaký bude nejlepší způsob, aby to žáky zajímalo, bavilo a aby je to vědomostně obohatilo.

Vypracovali jsme tedy pracovní listy ke každé osobě, která je v našem programu, viz příloha č. 1. Na druhé straně pracovního listu byly připraveny dva typy časových os. Jedna

časová osa byla podrobnější a týkala se osobností historicky mladších, okolo 20. století, viz příloha č. 2 a druhá časová osa byla rozsáhlejší a týkala se osobností historicky starších, viz příloha č. 3. Ještě jsme si přichystali ty stejné časové osy, ale ve větším formátu, viz příloha č. 4, abychom s nimi mohli během první části programu pracovat.

6.5.1 Průběh první části

Druhým dílčím úkolem byla samotná realizace první části doprovodného programu. S paní učitelkou jsme byli předem domluveni na tom, že své žáky rozdělí do dvojic, ve kterých budou pracovat. První část proběhla v učebně muzea hned vedle expozice, 6. listopadu 2015. Žáci se po příchodu do učebny posadili po dvojicích, ve kterých následně pracovali, viz příloha č. 5. Na tabuli, která je v učebně zavěšena, jsme připevnili obě časové osy, aby na ně všichni žáci viděli, a první část mohla začít.

Po krátkém přivítání a poděkování z naší strany, dostala každá dvojice jeden pracovní list, jednu významnou osobnost. Poté jsme žákům vysvětlili, co po nich vlastně budeme chtít: *„Každá dvojice má jeden pracovní list. Na pracovním listě máte napsanou osobnost, se kterou budete pracovat. Nyní půjdete všichni k expozici, kde si osobnost najdete, a do pracovního listu budete zapisovat to nejdůležitější, co z textu vyčtete. Je důležité, aby tam byla zmíněna spojitost osobnosti s Olomoucí. Z druhé strany pracovního listu máte nakreslenou časovou osu, na kterou vyznačíte rok narození a rok úmrtí osobností, které jsou historicky mladší. Poznáte je tak, že vaše časová osa, vypadá takhle,“* poukázali jsme na osu ve větším formátu na tabuli. *„A ti co mají osobnosti historicky starší, tudíž jejich časová osa vypadá takhle, do ní naznačí pouze století, ve kterém žil/a. Jakým způsobem to vyznačíte, necháme na vás. Rozumíte tomu všichni? Máte nějaké dotazy?“* Po krátkém vysvětlení těchto požadavků, jsme žáky poslali k expozici, aby hledali informace, které následně zapisovali do pracovních listů. Měli psát jen to nejdůležitější, co se dané osobnosti týkalo. Všichni žáci pracovali velice pečlivě a s plným nasazením, jak ostatně vypovídají přílohy č. 6 – 8. Po uplynutí časového limitu, asi 20 – 25 minut, jsme žáky zavolali zpět do učebny, kde program pokračoval. Požádali jsme vždy jednu dvojici, aby předstoupila před tabuli a řekla všem ostatním, co si o osobnosti napsali nejdůležitějšího, viz příloha č. 9. Jakmile skončili s výkladem, jeden žák z dvojice vyznačil na větší časové ose na tabuli časový údaj o životě jejich osobnosti. Takhle to pokračovalo dál, až všechny dvojice předvedly své pracovní listy. S paní magistrou jsme se také domluvili, že druhá část programu bude za nějaký čas. Takže jsme jí dali všechny pracovní listy s poznámkami od žáků, včetně velkých časových os, aby si je mohli vystavit ve třídě a nějakým způsobem s nimi mohli pracovat, viz přílohy č. 10 - 12. Jakmile bude

program definitivně spojen, nebude samozřejmě možné, aby s informacemi žáci takto pracovali, protože mezi oběma částmi nebude takový časový rozsah. Po skončení jsme se všichni společně rozloučili a těšili se na další setkání.

6.5.1.1 Co jsme během první části vyzkoušeli

Při příchodu žáků bylo vidět, že jsou plní očekávání, co se bude dít. Během celého programu, jsme žáky pečlivě pozorovali a všimli jsme si čtyř věcí:

- Při samotném hledání informací měly skoro všechny dvojice rozdělné funkce. Jeden z dvojice byl „vyhledávač informací“ a druhý „zapisovatel“. Tím to měli snazší, protože se nehádali co tam dát a co ne, viz příloha č 13. Tato spolupráce se nám velice líbila a líbilo se nám, že na ni přišli žáci sami, bez toho aniž bychom jim něco doporučovali.
- Druhá věc, které jsme si všimli, byla snížená pozornost a aktivita při výkladu žáků o jejich osobnostech. Když zbývaly do konce asi 3 osobnosti, byla pozornost žáků velice snížena, mnoho jich nedávalo úplný pozor a bylo vidět, že už to chtějí mít za sebou.
- Další věc, které jsme si všimli, byla ta, že žáci spolu výborně spolupracovali. Šlo na nich vidět, že nepracovali ve dvojicích poprvé a že jim to opravdu jde.
- Žáci dokázali velice dobře vystihnout nejdůležitější věci z rozsáhlého textu a svou osobnost představit stručně a výstižně.

6.5.1.2 Co můžeme po prvním setkání změnit

Další dílčí úkol, který se nabízel, byly případné změny. Jak jsme zmínili v předchozí kapitole, první část programu a první setkání dopadlo dobře a uspokojivě. Ale samozřejmě bylo to, že byla potřeba program vyzkoušet a zjistit, co se dá zlepšit nebo co je potřeba úplně změnit.

Pracovní list je jediná věc, kterou jsme po první části programu změnili. Původní podoba pracovního listu byla zmíněna v kapitole o první části programu. Změna pracovního listu nás napadla hned po skončení první části. I když žáci pracovali velice dobře, zapisovali opravdu to podstatné, byl proces hledání informací vzhledem k závěrečné podobě programu velice zdlouhavý. Proto jsme se rozhodli změnit podobu pracovního listu a přidat na ně okruhy, ke kterým musí žáci vyhledávat informace, viz příloha č. 14. Tuto změnu jsme udělali kvůli lepší orientaci ve vyhledávání i v předávání a shromažďování informací. Všichni žáci budou mít na nových pracovních listech stejné okruhy, jen s odlišnostmi podle osobnosti, které se to bude týkat. Ušetří to mnoho času a zároveň budou vystihnuty jen podstatné a

důležité informace, které všem danou osobnost dostatečně přiblíží.

6.6 Druhá část programu

Po skončení první části programu následoval první dílčí úkol druhé části a to samotné vymýšlení a příprava této důležité a zároveň závěrečné části. Jak bylo zmíněno v předchozích kapitolách, chtěli jsme, aby u každé osobnosti byla nějaká otázka pro práci s textem a nějaký interaktivní úkol nebo zábavná činnost. Na začátku jsme si mysleli, že jsme přecenili situaci, ale po nějakém čase to vypadalo úplně jinak. Ačkoli se nám zpočátku nepodařilo vymyslet ke každé osobnosti práci s textem i úkol, bylo nakonec vše dostačující. Při vymýšlení této části programu, nás napadly dvě varianty, které bychom mohli vyzkoušet. Otázky i úkoly byly u obou variant stejné, pouze se lišilo využití otázek a úkolů. Bylo ovšem velice důležité, aby dané otázky a úkoly vystihovaly nebo se nějakým způsobem týkaly daných osobností a zároveň, aby byly zajímavé, poutavé a v možnostech žáků 5. třídy základní školy.

6.6.1 Vzhled listu s otázkou a úkolem

Každý úkol a otázka jsou na samostatných papírech, které jsou očíslované uprostřed nahoře, výrazným a velkým číslem. Na papíře je napsaná otázka nebo úkol dostatečně velkým písmem a tak, aby jim žáci porozuměli.

Za některými otázkami jsou v závorkách napsaná čísla odstavců, která značí to, ve kterém odstavci mohou žáci odpověď najít. Tato pomůcka tam je kvůli urychlení hledání informací v textu. Pokud za textem žádné číslo odstavce není, znamená to, že musejí žáci hledat odpověď někde jinde na celém panelu osobnosti.

Pod textem jsou tři možnosti odpovědí buď, a, b nebo c. Každý úkol nebo otázka má správnou pouze jednu odpověď. Za každou odpovědí je šipka a číslo, které označuje číslo papíru s otázkou nebo úkolem, který musejí žáci hledat jako další. Podrobný vzhled listu najdeme v příloze, viz přílohy č. 15 a 16.

6.6.2 Vzhled papíru „vracečky“

Tzv. „vracečka“ jsou papíry, které jsou označené jako všechny ostatní. Ovšem na těchto papírech není úkol ani otázka, ale pouze jedna věta, která zní: „*Bohužel tato odpověď není správná. Vrať se zpátky a zkus to znovu.*“ viz příloha č. 17. Pokud k tomuto papíru některý z žáků došel, znamenalo to, že udělal chybu na předchozí otázce nebo úkolu, musel se vrátit a vybrat správnou odpověď.

6.6.3 Vzhled papíru s cílem

Cíl značil papír, který byl také označen jako všechny ostatní. Ovšem na tomto papíře byla jedna věta, která zní: „*Blahopřeji. Díky svým znalostem jsi došel až do cíle.*“ viz příloha č. 18. Když žák došel k tomuto papíru, jeho cesta skončila.

6.6.4 První varianta (cesta)

V celé expozici jsme rozmístili dohromady 30 papírů. 23 papírů tvořily otázky a úkoly, 6 papírů byly „vracečky“ a 1 papír označoval cíl.

Hlavní a správná cesta po osobnostech byla tvořena 13 papíry s otázkami a úkoly. Ostatní otázky a úkoly byly použity stejně jako „vracečky“ s tím rozdílem, že žáci nejprve museli správně odpovědět na otázku nebo splnit úkol, aby se mohli vrátit zpět k předchozímu listu.

Číselné pořadí správné cesty bylo následující: 1-8-3-10-2-6-5-11-7-9-4-12-28. Všichni žáci začínali u stejného listu s otázkou.

6.6.5 Druhá varianta (cesta)

Při této variantě cesty jsme v expozici rozmístili dohromady 40 papírů. 22 papírů byly otázky a úkoly, 17 papírů byly „vracečky“ a 1 papír označoval cíl.

V této variantě byla hlavní a správná cesta tvořena všemi papíry s otázkami a úkoly. Číselně byly otázky a úkoly označeny jinak než v první variantě a pořadí bylo samozřejmě také jiné. Číselné pořadí správné cesty bylo následující: 1-9-5-22-11-34-14-2-21-18-28-15-8-12-33-6-27-37-25-4-30-17.

6.6.6 Otázky a úkoly k osobnostem

Při vymýšlení otázek a úkolů jsme dbali na to, aby se nějakým způsobem týkaly osobností, ke kterým byly určeny. K některým bohužel nebylo možné vymyslet úkoly takové, aby byly typické pro danou osobnost a aby byly zvládnutelné žáky 5. třídy. Bylo také důležité připravit takové otázky a úkoly, které nejsou časově moc náročné, aby se u nich žáci moc nezastavovali a aby se celý program vešel do časového rozpětí.

6.6.6.1 Přehled úkolů a otázek

- **Wolfgang Amadeus Mozart**
  - **úkol** – Protože pan Wolfgang Amadeu Mozart byl velký hudební skladatel, podíváme, jak to jde s notami tobě. Na papíře vidíš 3 notové zápisy. Vyber ten notový zápis, který má $\frac{3}{4}$ takt.

- **otázka** – Kolikátou symfonií složil Wolfgang Amadeus Mozart v Olomouci?
- **Gustav Frištenský**
  - **úkol** – Zkus si představit, jak velké činky musel zvedat pan Frištenský, když byl tak silný. Před tebou na zemi leží činka bez závaží. Vezmi ji do ruky a uhodni, kolik taková činka bez závaží váží.
  - **otázka** – Na kolikátém místě se umístil Gustav Frištenský v soutěži o Zlatý pohár slovanských zápasníků v roce 1931?
- **Marie Terezie**
  - **úkol** – Marie Terezie zavedla povinnou školní docházku. Díky tomu se vzděláváme a získáváme další vědomosti a zkušenosti. Tyto vědomosti a zkušenosti získáváme hlavně díky učitelům a učitelkám, kteří nás vyučují. Pojd'me si vyzkoušet, jak by to šlo tobě, kdybys byl/a učitel/ka.
  - **otázka** – Kolik dětí měla Marie Terezie?
- **Jan Amos Komenský**
  - **úkol** – Jedno z děl Jana Amose Komenského je Orbis Sensualim Pictus – Svět v obrazech. Latinský má název má proto, že Jan Amos Komenský psal a učil v latině. Vyzkoušíme si lekci latiny i nyní. Pokus se uhádnout, co znamená latinské slovo TERRA. Ke správné odpovědi ti pomůže obrázek níže. Slovo terra znamená:
  - **otázka** – Kolikrát byl za svůj život Jan Amos Komenský ženatý?
- **Karel IV.**
  - **úkol** – Karel IV. si nechal vyrobit korunovační klenoty, které jsou zachovány až do dnešní doby. Podívej se na výběr obrázků na papíře a vyber odpověď, ve které jsou čísla všech věcí, které mezi korunovační klenoty nepatří.
  - **otázka** – Karel IV. byl . . .
- **Josef Kainar**
  - **úkol** – Josef Kainar byl velmi proslulý básník, který se věnoval i psaní básniček pro děti. Vyzkoušíme si, jaký jsi básník ty. Jedna Kainarova báseň je napsaná níže na papíře. Určitě jsi si všiml/la, že v ní chybí pár slov. Tvým úkolem je vybrat odpověď, ve které jsou slova napsaná v takovém pořadí, v jakém se hodí do básně.
  - **otázka** – Josef Kainar si na škole velice oblíbil jeden hudební nástroj, na který hrál celý život. Který hudební nástroj to byl?

- **Karel Pešek**
  - **úkol** – Karel Pešek byl velmi známý a velmi dobrý fotbalový a hokejový hráč. Uvidíme, jestli znáš alespoň trochu fotbal. Na obrázku jsou očíslovaná místa, kde stojí hráči při fotbalovém zápase. Jak se říká hráči, který stojí na místě číslo 14?
  - **otázka** – Karel Pešek byl velmi dobrý fotbalový hráč. Kolik fotbalových zápasů odehrál za Spartu?
- **Otto Wichterle**
  - **úkol** – Protože pan Otto Wichterle vyrobil kontaktní čočky pro zlepšení zraku, i ty si teď vyzkoušíš, jaký máš zrak a jestli také nepotřebuješ čočky. Prohlédni si obrázky a zjisti, kolik je mezi nimi rozdílů.
  - **otázka** – Pan Otto Wichterle byl úspěšný vědec a vynálezce. Věděl/a bys, který jeho vynález je nejznámější?
- **Antonín Dvořák**
  - **úkol** – Antonín Dvořák byl jeden z našich nejvýznamnějších hudebních skladatelů a měl vynikající hudební sluch. Nyní se uvidí, jaký máš hudební sluch ty. Před tebou je zařízení, na kterém si přehraješ 3 skladby. Víš, která skladba je od Antonína Dvořáka?
  - **otázka** – Jak se jmenuje obec, ve které se Antonín Dvořák narodil?
- **Petr Bezruč**
  - **otázka** – Jakou nemocí onemocněl Petr Bezruč v roce 1898?
- **Eliška Junková-Khásová**
  - **otázka** – Jaké bylo původní jméno Elišky Junkové – Khásové?
- **Josef Bryks**
  - **otázka** – Ve které části Olomouce je po generálu Bryksovi pojmenována ulice?
- **Gregor Johann Mendel**
  - **otázka** – Jaký zákon Gregor Johann Mendel objevil?

6.6.7 Průběh druhé části programu

Nastal čas na další z dílčích úkolů, a to samotná realizace programu. V muzeu jsme byli o něco dříve, abychom mohli vše nachystat. Otázky a úkoly jsme připevnili na zeď hned vedle osobnosti, které se otázky a úkoly týkaly. Panel s osobností jsme označili malým, nalepovacím papírkem, aby je lépe žáci našli. Připravili jsme také věci, které byly potřebné k úkolům, a čekali jsme, až všichni přijdou.

Po domluvě s paní učitelkou ze Základní školy Demlova a s vedením Vlastivědného muzea, jsme se opět všichni setkali v učebně, vedle expozice významných osobností dne 5. 2. 2016. Žáci byli opět plní očekávání, co se bude na této závěrečné části dít, a proto se rychle nahrnuli do učebny, kde si opět posedali. Po krátkém přivítání jsme začali se samotným programem.

Požádali jsme paní učitelku, aby rozdělila žáky na dvě poloviny, protože jsme měli připravené dvě cesty, které jsme chtěli ten den vyzkoušet. V jedné skupině bylo 12 žáků a ve druhé 13 žáků. Každý žák dostal prázdný papír ve formátu A5 a začali jsme s vysvětlováním, co je čeká. Na tabuli, která je v učebně pověšená, jsme připevnili jeden papír s otázkou na ukázkou tak, aby na něj všichni viděli. *„Takhle vypadají otázky a úkoly, které jsou připravené v expozici – ukázal jsem na tabuli, kde byl pověšený papír s otázkou. Horní, velké číslo označuje číslo papíru. Text si čtete prosím všichni pečlivě, abyste vše pochopili. Pokud vám nebude něco jasné, přijďte za mnou a já vám pomohu nebo vám to vysvětlím. Tady za textem, je v závorce číslo odstavce. To znamená, že pokud tam tohle číslo je, musíte odpověď na otázku hledat v příslušném odstavci, který je zde napsaný. Pozor! Počítají se i odstavce na boku panelu. Ne jen ty velké a výrazné, ale i ty menší. Pokud u nějakého úkolu nebo otázky nebude číslo v závorce, znamená to, že musíte odpověď hledat kdekoli na panelu. Mezi obrázky, v hlavním nadpise nebo kdekoli jinde. Takže se toho nelekejte a sledujte celý panel s osobností. Pod textem máte vždy na výběr ze 3 odpovědí, buď a, b nebo c. Vždy je pouze jedna správná odpověď. Nikdy jich nemůže být více. Za každou odpovědí, jak si můžete všimnout, je šipka s číslem. To číslo za odpovědí označuje číslo papíru, který musíte hledat jako další. Takže např.: vyberete odpověď B a odpověď B vás pošle na číslo 15. To znamená, že musíte hledat papír s číslem 15. Na papíře bude buď nějaká věta, další otázka nebo úkol. Může se samozřejmě stát to, že odpovíte špatně. To zjistíte tak, že půjdete podle čísel k nějakému papíru a na některém bude napsané „Bohužel, tato odpověď není správná. Vrať se zpátky a zkus to znovu.“, takže se vrátíte na předchozí otázku nebo úkol, u kterého jste byli a budete muset vybrat jinou, správnou odpověď. Ale může se také stát, teď mluvím k první skupině, že dojdete k úkolu nebo otázce a správná odpověď vás pošle taky zpátky. Tudiž to znamená, že jste udělali chybu, proto vás to vrací zpět. Rozumíte tomu? Takže vás může vrátit papír s touto větou, ukázal jsem na příklad „vracečky“, nebo vás může vrátit jiná otázka nebo úkol. Na papír, který jsem vám rozdál, budete zapisovat čísla odpovědí. Takže si tam teď každý napíše svoje jméno a příjmení a napíše si číslo 1, protože budete všichni začínat u papíru s číslem 1. Podle odpovědi napíšete další číslo papíru, který budete hledat. Takže váš zápis bude vypadat takto: začal jsem psát na tabuli – 1 – 15 – 28 – 12 apod. Rozumíte tomu? Budete*

tam psát všechna čísla. I když se vrátíte k nějakému papíru, u kterého jste už byli, stejně to číslo na papír napíšete, abych při vyhodnocování věděl, kolik kdo udělal chyb. Nikdo nebude nic škrtat, ani přepisovat. Rozumíte tomu všichni? Máte nějaké dotazy? Jakmile skončí první skupina, budete mít chvilku času, abych mohl připravit druhou cestu. Je to soutěž, ale zároveň je důležité to, kolikrát uděláte chybu, takže pečlivě čtete texty, vyhledávejte odpovědi a snažte se.“ Po tomto vysvětlení jsme soutěž odstartovali a žáci se rozprchli do prostor chodby s expozicí.

Počkali jsme na prvních 6 žáků, kteří dorazili do cíle, a první cestu jsme ukončili. Od začátku až po prvního žáka, který nám donesl papír s odpověďmi, uplynulo asi 16 minut, což byl optimální čas. Dali jsme žáků chvilku volna, abychom mohli nachystat druhou cestu. Opět jsme připevnili všechny otázky a úkoly a vrátili jsme se za žáky do učebny.

„Tak, první cestu máme za sebou, takže ti, co už soutěžili, mají teď volno a poprosíme druhou skupinku, aby se nachystala. Jediná změna, která je u vaší cesty oproti cestě první, je ta, že pokud odpovíte špatně, dostanete se k „vracečce“, tudíž hned zjistíte, že jste udělali chybu a budete se muset vrátit k předchozímu papíru a vybrat správnou odpověď. Pravidla zůstávají stejná, jakmile dojde někdo do cíle, donese mi papír. Je to opět soutěž, ale jak jsem již říkal, hodnotí se i kolik uděláte chyb.“ Opět jsme počkali na prvních 6 žáků, kteří se dostali až do cíle, a druhou cestu jsme ukončili. První žák se do cíle dostal asi po 22 minutách, což znamenalo, že tato cesta je zdlouhavější, ale ještě použitelná v rámci časového rozhraní programu. Po skončení jsme se opět všichni vrátili do učebny, kde proběhlo vyhlášení výsledků.

Vyhlásili jsme nejlepší tři žáky z první a z druhé cesty. Vyhlášení žáci dostali diplom, viz příloha číslo 19 a sladkou odměnu v podobě bonbónů. Za první místo dostali žáci 3 bonbóny, za druhé místo 2 bonbóny a za třetí místo 1 bonbón. Poté jsme dali všem žákům jeden bonbón za aktivitu a soutěživost.

Tím byla druhá část programu definitivně ukončena. Po krátkém rozloučení a poděkování z naší strany se žáci s paní magistrou oblékli a opustili muzeum.

6.6.7.1 Co jsme během první cesty druhé části programu vyzorovali

I během druhé části programu jsme měli důležitou práci v pozorování žáků při práci a soutěži. Nebyl to jednoduchý úkol, protože žáci byli chvíli tam a chvíli jinde. I přesto všechno jsme si všimli několika věcí:

- I když jsme na začátku vysvětlili, že se jedná o soutěž, někteří žáci tento pojem asi dostatečně nepochopili. Utvořily se asi tři skupinky žáků, kteří spolu byli od začátku

až do konce cesty. Takže měli úplně stejné odpovědi, ty dobré, i ty špatné. Bohužel je nešlo nijak rozdělit, protože odpovědi vykřikovali nahlas, a když měl náhodou někdo jinou odpověď nebo jiný názor, stejně se všichni nakonec shodli na jedné jediné a pokračovali opět společně.

- Další věc, které jsme si všimli, byl problém u interaktivního úkolu u Antonína Dvořáka. Zde jsme měli nachystaný notebook, na kterém si měli žáci přehrát písničky k poslechu. Každý žák si měl nasadit sluchátka, pustit si písničky a vybrat tu správnou. Bohužel jsme nedomysleli to, že někteří žáci neumějí úplně s notebooky pracovat, takže jsme tam museli vždy přijít a notebook jim obsluhovat.
- I když jsme na začátku říkali, že se nebude v odpovědích nic škrtat nebo přepisovat, našlo se pár žáků, kteří chtěli své špatné odpovědi skrýt a udělali právě takové úpravy. I přes jejich snahu šlo vidět, že chybu udělali, tudíž jsme to při vyhlásování zohledňovali a počítali jako chybu.
- Všimli jsme si také toho, že si žáci po pár chvilkách a špatných odpovědích, zapamatovali čísla papírů s „vracečkami“. Docela nás to překvapilo, že si v těch číslech zapamatovali ty chybné a orientovali se tak trochu i podle toho.
- A poslední věc, které jsme si všimli, se stala pouze 2 žákům, ale stala se. Možná úplně nepochopili naše vysvětlování s vrácením se k předchozím papírům, pokud udělali chybu. Tito žáci totiž mysleli, že když dojdou k papíru s „vracečkou“, musejí se vrátit na úplný začátek své cesty. Naštěstí jsme si všimli toho, že tam bezmocně chodili a nevěděli, co mají dělat hned na začátku. Proto jsme jim to vysvětlili ještě jednou a bylo vše v pořádku.

6.6.7.2 Co jsme během druhé cesty druhé části programu vyzorovali

Úloha pozorování žáků nechyběla ani při druhé cestě programu a i během té jsme si všimli několika věcí. Většinou se jednalo o stejné věci jako u první cesty:

- Tvoření skupinek.
- Zapamatování si listů s „vracečkami“.
- Problém s přehráváním skladeb u Antonína Dvořáka.
- Pokusy o odstranění chyb ze zápisového archu.
- Odlišná věc byla ta, že jsme tuto skupinku neustále upozorňovali, aby tolik neběhali po chodbě a nekřičeli. Aby byli tolerantní k ostatním návštěvníkům muzea.

- Během první i druhé cesty jsme si všimli jedné věci, a to toho, že si žáci spoustu věcí zapamatovali a dokázali na některé otázky odpovědět, aniž by se dívali do odstavců. Bylo to díky tomu, že s informacemi pracovali ve škole a měli na to daleko více času.
- A poslední věc, které jsme si všimli, že tato skupinka měla větší problémy u úkolu s W. A. Mozartem, tedy s výběrem z notových zápisů. Přitom bylo zadání i odpovědi úplně stejné. Vůbec netušíme, čím to bylo.

6.6.7.3 Co můžeme po druhé části programu zlepšit a změnit

I po této části jsme si všimli několika věcí, které se dají vylepšit nebo změnit.

1. Zvýraznění panelů – panely s osobnostmi mohly být lépe označené, buď nějakým výraznějším a větším papírem nebo třeba krepovým papírem, aby šly lépe rozeznat od panelů, se kterými se nepracovalo.

2. Výraznější otázky a úkoly – papíry, na kterých byly otázky a úkoly, byly klasické bílé. Jelikož jsou všude bílé zdi, bylo by lepší, kdyby byly otázky a úkoly napsané na výraznějších, barevných papírech. Lépe by vynikl kontrast zdi a papírů a žáci by je mohli snáze vyzorovat a najít. Ne že by byl nějaký problém s hledáním papírů, ale podle našeho názoru by tohle bylo daleko lepší.

3. Více „vraceček“ – i když bylo papírů s „vracečkami“ dostatek, žáci si po chvíli soutěže a po pár chybách zapamatovali čísla těchto papírů a věděli, že tohle bude špatná odpověď. Proto by bylo lepší mít „vraceček“ ještě více, aby k tomu nedocházelo.

4. Lepší motivace – bylo by lepší žáky lépe motivovat k nějaké odměně, aby to brali opravdu jako soutěž a méně spolu spolupracovali. Zamezit tomu, aby se tvořily skupinky, které spolu spolupracují.

5. Vysvětlení – dbát na to, aby byly všechny důležité informace dostatečně vysvětleny, jako např.: „vracečky“, aby se někdo nevracel až na začátek cesty, ale jen k předchozímu papíru s otázkou nebo úkolem apod.

6. Zápisový arch na odpovědi – jelikož psal odpovědi každý žák jinak, někdo pod sebe, někdo vedle sebe, bylo by lepší, tomu dát nějakou jednotnou formu, aby se v zápise lépe orientovali jak žáci, tak i pedagog, který bude vyhodnocovat výsledky. Nápad na zlepšení zápisového archu najdeme v příloze, viz příloha č. 20.

7. Jiný způsob začátku – po vyzkoušení varianty hromadného vypouštění žáků do prostor expozice a následné soutěže nás napadlo několik variant, jak by se dalo zamezit tvoření skupinek a zlepšit samostatnost žáků:

- Zachovat vytvořené dvojice žáků z první části doprovodného programu. Žáci by byli na sebe zvyklí, komunikovali by ve dvojicích a možná by i více soutěžili.
- Pouštět žáky po jednom. Jeden žák by šel k prvnímu papíru s úkolem nebo otázkou a teprve až by odpověděl, by vyrazil další žák.
- Nebo by se mohlo začínat společně v učebně a začínalo by se s úkolem u Antonína Dvořáka, tedy poslech písniček a výběr té správné. Jelikož bylo u tohoto úkolu nejvíce zdržení a problémů, vyřešilo by se to tím, že bychom si písničky poslechli společně a podle toho, jakou by kdo vybral odpověď, by pak pokračoval v hledání dalšího papíru.

6.7. Hodnocení

Hned po skončení programu jsme se ptali žáků, jestli byli s programem spokojeni. Všichni říkali, že ano. Doufejme, že se bude program líbit i Vlastivědnému muzeu v Olomouci.

ZÁVĚR

Celá diplomová práce je koncipována tak, abychom pochopili podstatu muzea jako instituce včetně všeho, co nám nabízí, od začátku až do konce. Je koncipována tak, abychom dokázali pohlédnout na program, ať už v muzeu nebo kdekoliv jinde, z druhého pohledu, tedy z pohledu někoho, kdo program vymýšlí. Je důležité, abychom se pokusili vžít do role dětského návštěvníka a představit si potřebnost programů a zaujetí žáků.

Teoretický základ pojetí Rámcově vzdělávacího programu pro Základní vzdělávání je uveden v 1. kapitole. Na ni navazuje kapitola o pojetí muzea jako instituce, včetně všeho, co je pro muzeum a moji práci stěžejní. Poslední kapitola teoretického pojetí mé práce se týká jednoho konkrétního muzea – Vlastivědného muzea v Olomouci. V této poslední kapitole zaujímá své místo poslední podkapitoly popis expozice Významných osobností Olomouckého kraje, neboť pro tuto expozici je doprovodný program určen. Další plynule navazující kapitola je o výzkumu, včetně samotného doprovodného programu, který jsem vymyslel a zpracoval. Výzkum je zde zmíněn, protože byl pro vymýšlení a zjištění kvality programu stěžejní.

Jsem velice vděčný, že jsem měl možnost, vyzkoušet si něco takového. Tato práce mi přinesla mnohé poznatky a zkušenosti, které určitě ve své profesi a v budoucím životě uplatním. Jsem rád, že má práce k něčemu je, že to není pouhá hromádka papírů, která se zasune do zásuvky u stolu, a po pár letech se na ni zapomene. Jsem rád, že program, který jsem vymyslel, bude fungovat, ať už s velkými nebo malými úpravami dál, a že se díky němu žáci na 1. stupni základní školy něco přiučí.

Na závěr bych chtěl využít této příležitosti a poznamenat, že pokud se nám naskytne jakákoliv šance vyzkoušet si něco nového, něco, co se týká naší profese a baví nás to, nesmíme nikdy váhat. Z mého pohledu, jako budoucího pedagoga žáků na 1. stupni, se tato možnost naskytla. Pokud můžeme něco udělat proto, abychom zvýšili zájem o vzdělávání žáků a nějakým způsobem jim to zpříjemnili, není to práce, ale zábava. A já jsem velice rád, že jsem něco málo pro vzdělávání žáků udělat mohl.

SEZNAM LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ

1. BENEŠ, Josef. 1981a. *Kulturně výchovná činnost muzeí: 1 - díl*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1981a. str. 153. ISBN neuvedeno.
2. BENEŠ, Josef. 1981b. *Kulturně výchovná činnosti muzeí: 2- díl*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1981b. str. 109. ISBN neuvedeno.
3. BOBKOVÁ, Eliška. 2015. *Potenciál muzea v utváření a rozvoji badatelských dovedností u žáků na 1. stupni ZŠ*. Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. Diplomová práce.
4. BRABCOVÁ, Alexandra (ed.). 2003. *Brána muzea otevřena [průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea]*. Náchod : Juko, 2003. str. 583. ISBN 80-86213-28-5.
5. DOLÁK, Jan, Pavel HOLMAN, Lucie JAGOŠOVÁ, Vladimír JŮVA, Lenka MRÁZOVÁ, Michal ŠERÁK a Petra ŠOBÁŇOVÁ. 2014. *Základy muzejní pedagogiky: studijní texty*. Brno : Moravské zemské muzeum, 2014. str. 103. ISBN 978-80-7028-441-4.
6. GAVORA, Peter. 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Vydavatelství Paido, 2010. str. 207. ISBN 978-80-7315-185-0.
7. CHRÁSKA, Miroslav. 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvalitativního výzkumu*. Praha : Grada, 2007. str. 265. ISBN 978-80-247-1369-4.
8. JŮVA, Vladimír. 2004. *Dětské muzeum: edukační fenomén pro 21. století*. Brno : Paido, 2004. str. 264. ISBN 80-7315-090-5.
9. KUBEŠOVÁ, Irena Marie (ed.) a Jarmila VRTALOVÁ (ed.). 2000. *Olomoucká muzea, archivy a knihovny*. Olomouc : Město Olomouc, 2000. str. 45.
10. Muzeum a škola: sborník příspěvků z konference Muzeum a škola aneb Expedice domů. Zlín : Redaktor Antonín Sobek, 16. a 17.. března 2011. 2011. ISBN 978-80-87130-20-9.
11. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. 2003. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2003. str. 322. ISBN 80-7178-772-8.
12. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2013. *Rámcový vzdělávací*

program pro základní vzdělávání. Praha: MŠMT, 2013.

13. SCHULZ, Jindřich. 2009. *Dějiny Olomouce*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. str. 629. Sv. 2. ISBN 978-80-244-2369-2.

14. SCHULZ, Jindřich. 2009. *Dějiny Olomouce*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. str. 629. Sv. 1. ISBN 978-80-244-2368-5.

15. ŠOBÁŇOVÁ Petra, JOHNOVÁ ČAPKOVÁ Michaela. 2015. *Plánování edukačních aktivit v muzeu*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. str. 117. ISBN 978-80-244-4626-4.

16. ŠOBÁŇOVÁ, Petra a kol. 2015. *Vzdělávací obsah v muzejní edukaci*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. str. 221. ISBN 978-80-244-4625-7.

17. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. 2012. *Edukační potenciál muzea*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. str. 394. ISBN 978-80-244-3034-8.

18. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. 2012. *Muzejní edukace*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. str. 140. ISBN 978-80-244-3003-4.

19. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. 2014. *Muzejní expozice jako edukační médium 1*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. str. 361. ISBN 978-80-244-4302-7.

20. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. 2014. *Muzejní expozice jako edukační médium 2*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. str. 467. ISBN 978-80-244-4394-2.

21. ŠTĚPÁNEK, Pavel. 2002. *Obrysy muzeologie pro historiky umění*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. str. 251. ISBN 80-244-0542-3.

22. VÁGNEROVÁ, Marie. 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha : Karolinum, 2012. str. 531. ISBN 978-802-4621-531.

23. VAVRDOVÁ, Alena. 2009. *Didaktika vlastivěda*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. str. 75. ISBN 978-80-244-2263-3.

24. WAIDACHER, Friedrich. 1999. *Příručka všeobecné muzeologie*. Bratislava: Slovenské národné múzeum - Národní muzejné centrum : SNM, 1999. str. 477. ISBN 80-8060-015-5.

Internetové zdroje

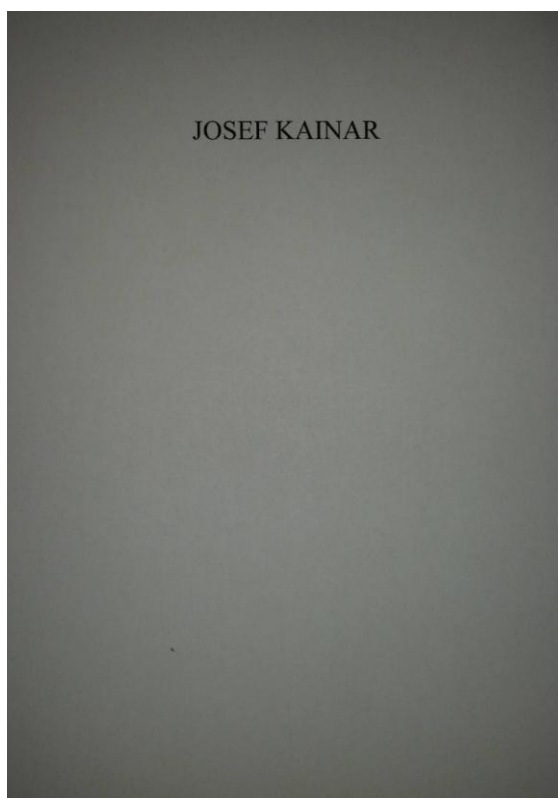
25. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 18. 11 2015.] <http://www.vmo.cz/rubriky/pro-skoly-a-rodiny/>.
26. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 18. 11 2015.] <http://www.vmo.cz/rubriky/vyukove-programy/vyukove-programy-probihajici-mimo-budovu-muzea/>.
27. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 18. 11 2015.] <http://www.vmo.cz/rubriky/vyukove-programy/exkluzivni-vyukove-programy-a-vytvarne-dilny/>.
28. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 12. 11 2015.] <http://www.vmo.cz/rubriky/vyukove-programy/pro-zakladni-skoly/>.
29. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 12. 11 2015.] <http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/lomena-galerie/>.
30. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 12. 11 2015.] <http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/olomoucka-univerzita-universitas-olomucensis/>.
31. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 12. 11 2015.] <http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/ohrozene-druhy-rostlin/>.
32. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 12. 11 2015.] <http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/dejiny-vlasteneckeho-spolku-muzejniho-v-olomouci-a-jeho-odkaz/>.
33. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 8. 11 2015.] <http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/obr-drasal-ve-vlastivednem-muzeu-v-olomouci/>.
34. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 8. 11 2015.] <http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/pribeh-kamene-expozice-geologie-archeologie-a-lapidaria/>.
35. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 8. 11 2015.] <http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/od-kolebky-do-hrobu/>.

36. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 8. 11 2015.]
<http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/galerie-osobnosti-olomouckeho-kraje/>.
37. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 8. 11 2015.]
<http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/olomouc-patnact-stoleti-mesta/>.
38. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 7. 11 2015.]
<http://www.vmo.cz/rubriky/stale-expozice/priroda-olomouckeho-kraje/>.
39. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 7. 11 2015.]
<http://www.vmo.cz/rubriky/o-nas/ocneni/top-muzea-a-pamatniky-ceske-republiky/>.
40. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 7. 11 2015.]
<http://www.vmo.cz/rubriky/o-nas/ocneni/expozice-etnografie-ziskala-ocneni/>.
41. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 6. 11 2015.]
<http://www.vmo.cz/rubriky/o-nas/zpravy-vmo/>.
42. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 6. 11 2015.]
<http://www.vmo.cz/rubriky/o-nas/budovy-v-nichz-sidlime/>.
43. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 6. 11 2015.]
<http://www.vmo.cz/rubriky/o-nas/vlastivedne-muzeum-v-olomouci/>.
44. Vlastivědné muzeum v Olomouci. [Online] [Citace: 6. 11 2015.]
<http://www.vmo.cz/rubriky/o-nas/ocneni/expozice-zivtezila-v-soutezi-gloria-musaealis/>.

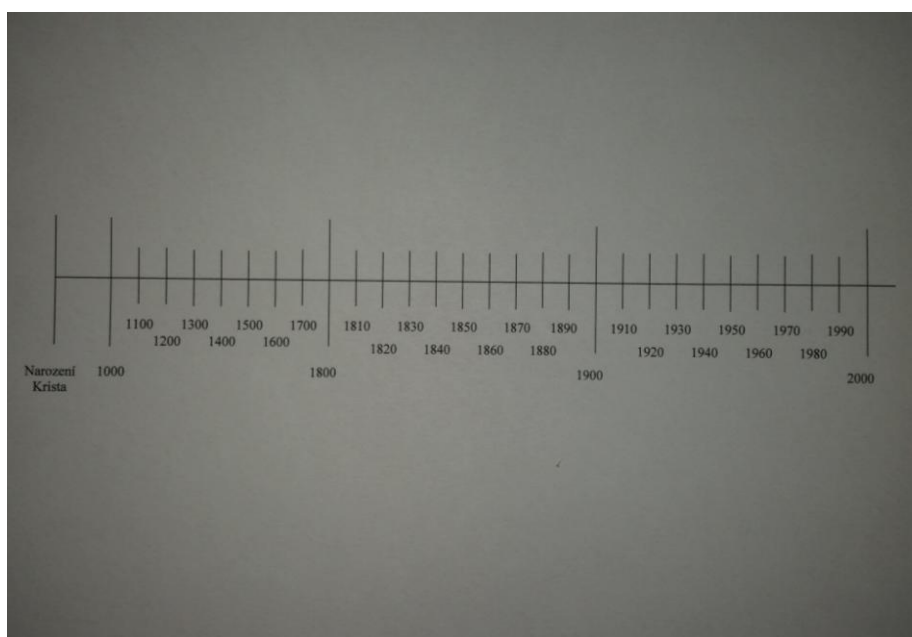
SEZNAM PŘÍLOH

1. Původní podoba pracovního listu;
2. Časová osa pro osoby okolo 20. Století
3. Časová osa pro osoby starší;
4. Časové osy ve větším formátu pro zapisování časových údajů pro všechny žáky;
5. Rozmístění dětí v učebně muzea;
6. Práce dětí během první části programu;
7. Práce žáků během první části programu;
8. Práce žáků během první části programu;
9. Dvojice žáků čte informace před tabulí v učebně muzea;
10. Rozmístěné časové osy a pracovní listy ve třídě;
11. Rozmístěné pracovní listy ve třídě;
12. Zápis časových údajů na časových osách;
13. Rozdělení funkcí na vyhledávání a zapisování informací;
14. Nová podoba pracovní listu k osobnostem;
15. Vzhled papíru s úkolem k osobnosti;
16. Vzhled papíru s otázkou k osobnosti;
17. Vzhled papíru „vracečka“;
18. Vzhled papíru s cílem;
19. Ukázka diplomů;
20. Zápisový arch na odpovědi v závěrečné části programu;
21. Pravá strana chodby s Galerii významných osobností Olomouckého kraje;
22. Levá strana chodby s Galerii významných osobností Olomouckého kraje.

PŘÍLOHY

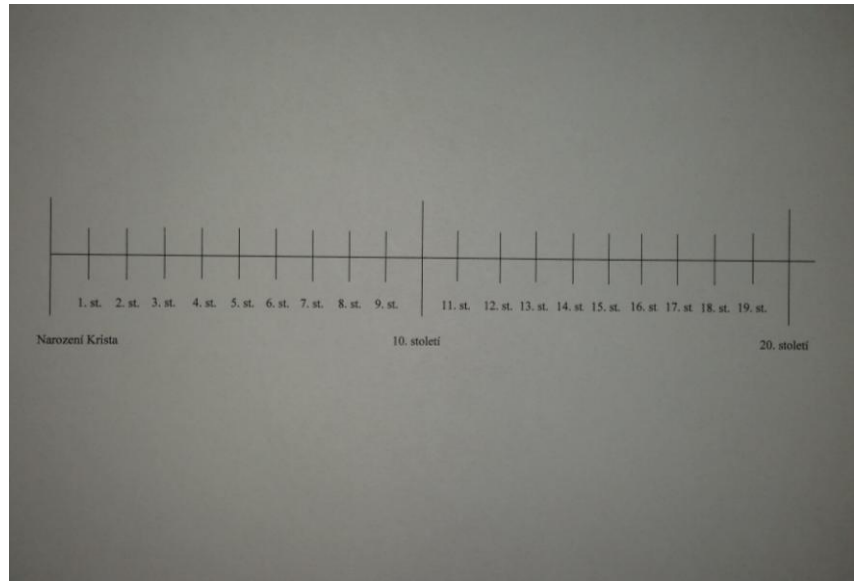

Příloha č. 1 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

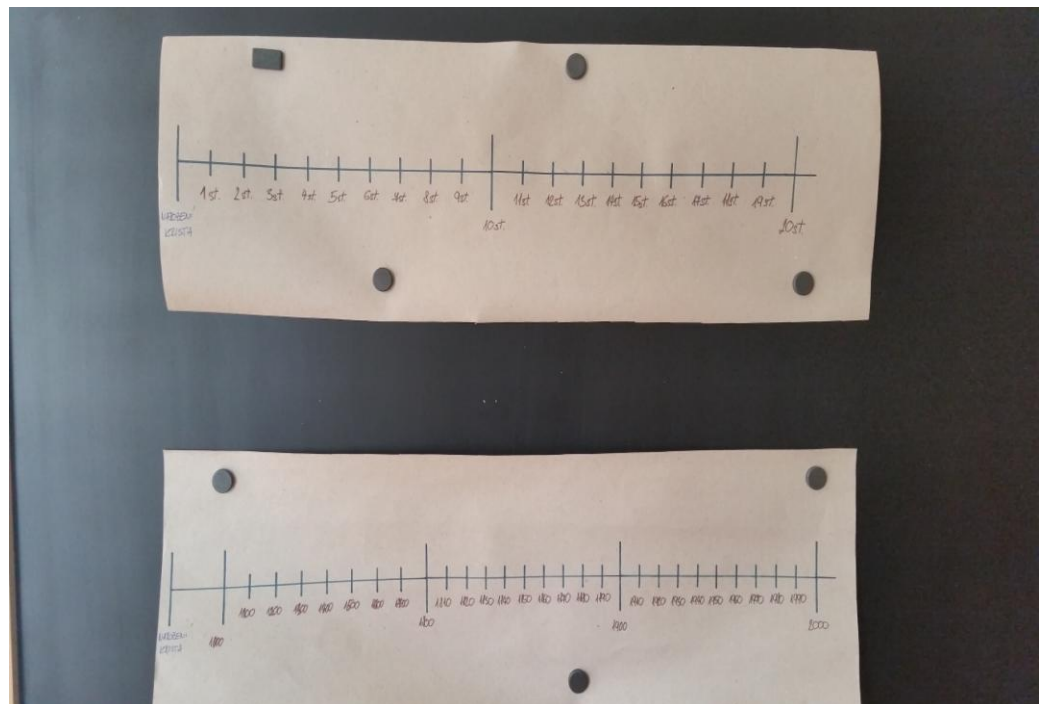

Příloha č. 2 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

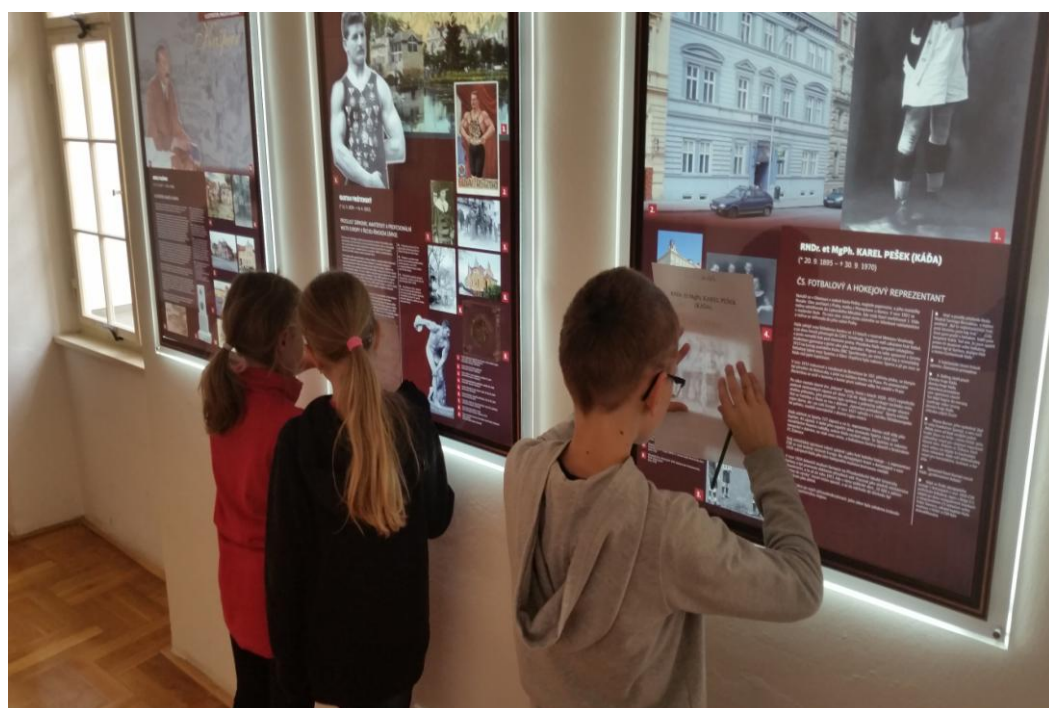
Příloha č. 3 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

Příloha č. 4 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

Příloha č. 5 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

Příloha č. 6 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

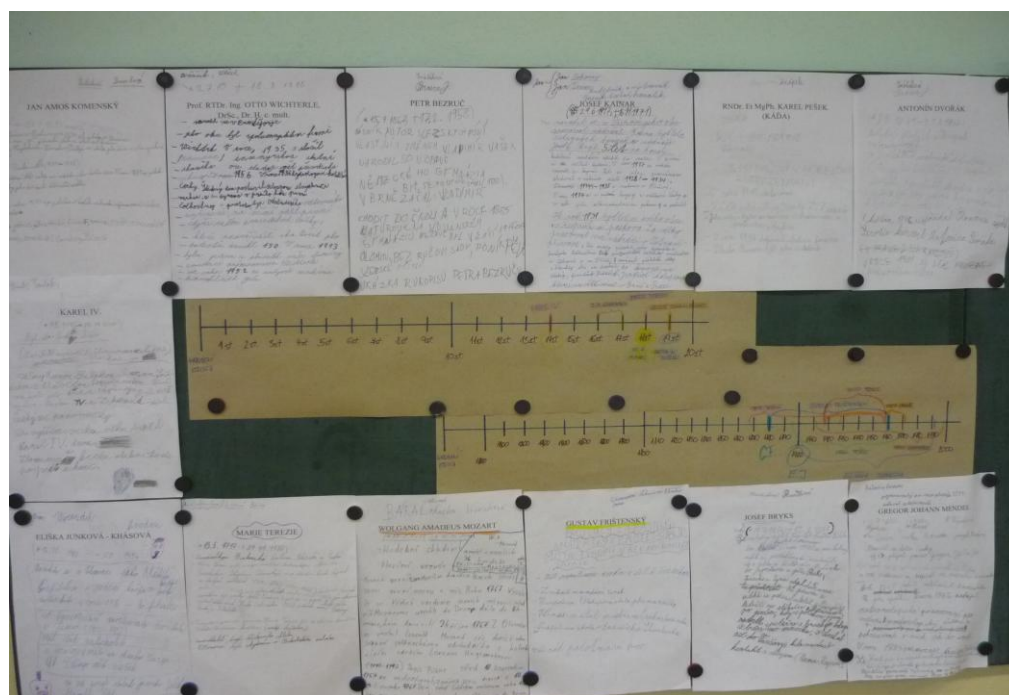
Příloha č. 7 – zdroj: Jakub Havrlant: 2016

Příloha č. 8 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

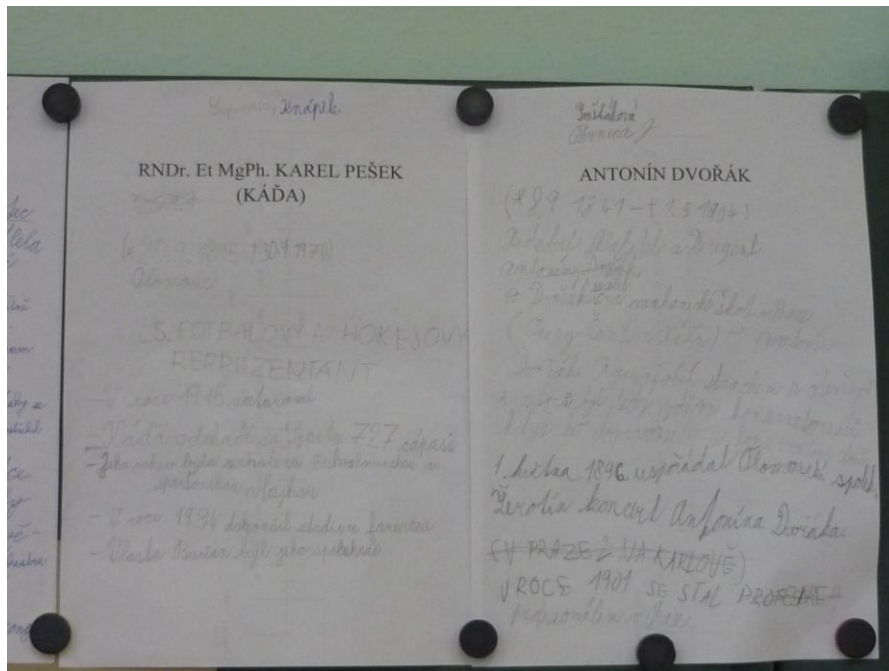

Příloha č. 9 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

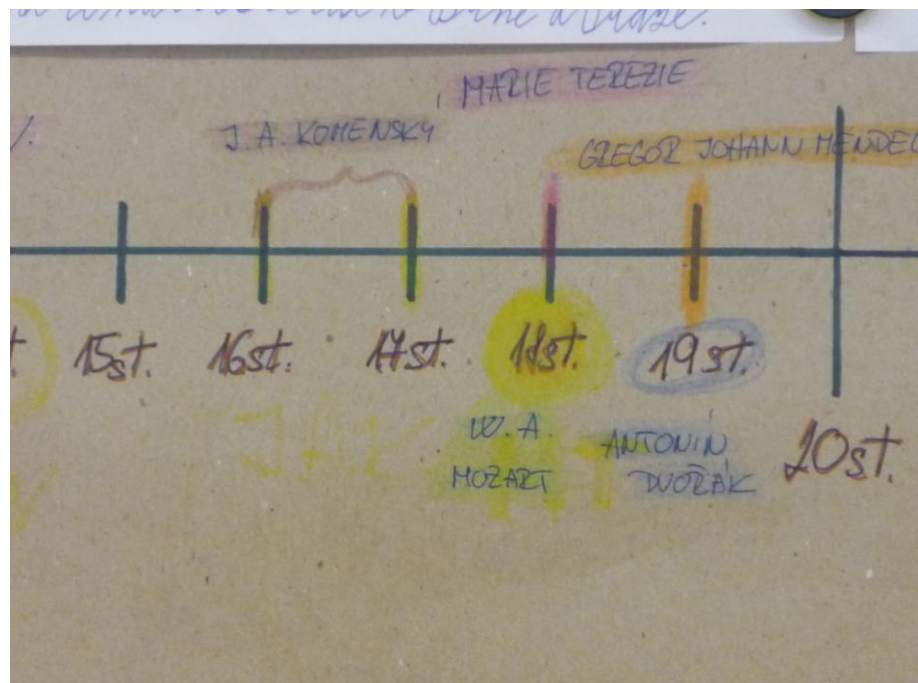

Příloha č. 10 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

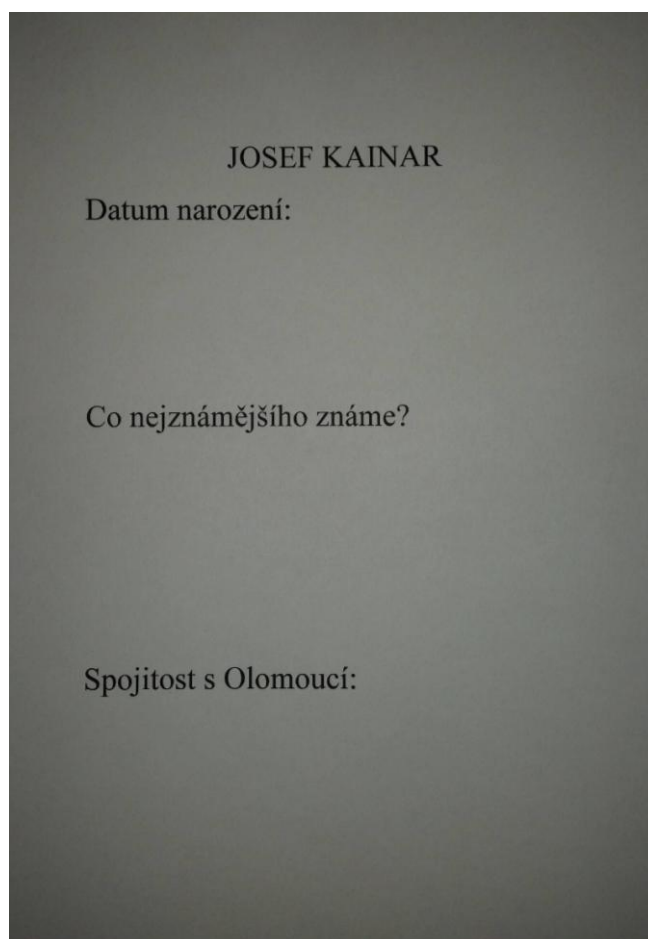
Příloha č. 11 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

Příloha č. 12 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

Příloha č. 13 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

Příloha č. 14 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

6

Jedno z děl Jana Amose Komenského je Orbis Sensualium Pictus – Svět v obrazech. Latinský název má proto, že Jan Amos Komenský psal a učil v latině. Vyzkoušíme si lekci latiny i nyní.

Pokus se uhádnout, co znamená latinské slovo TERRA. Ke správné odpovědi ti pomůže obrázek níže. Slovo terra znamená:

- a) země → 5
- b) krajina → 27
- c) příroda → 26

Příloha č. 15 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

16

Kolikrát byl za svůj život Jan Amos Komenský ženatý?
(2.odstavec)

- a) nikdy ženatý nebyl → 15
- b) třikrát → 1
- c) devětkrát → 26

Příloha č. 16 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

26

Tato odpověď byla bohužel špatná.

Vrať se zpátky a zkus to znovu.

Příloha č. 17 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

28

Blahopřeji.

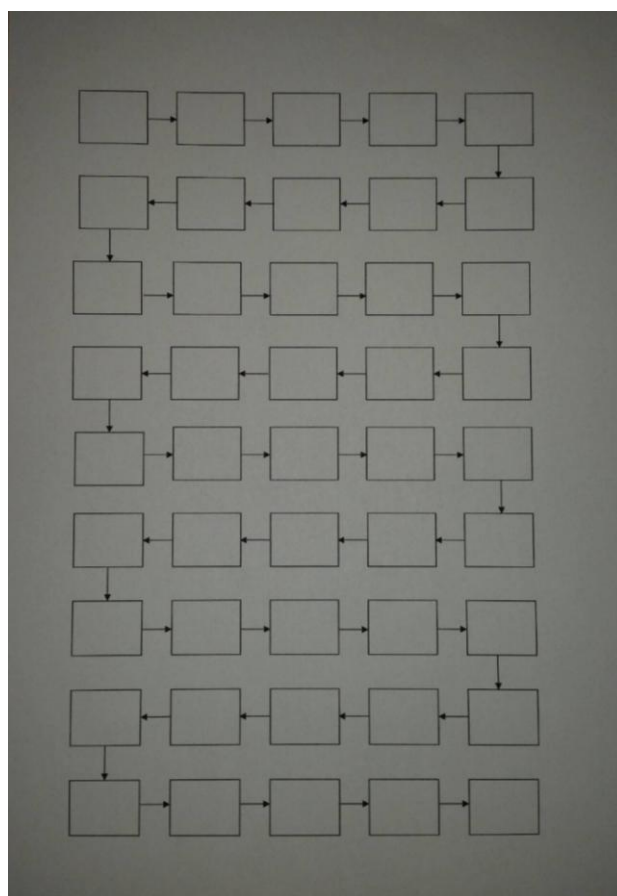
Díky tvým znalostem jsi došel až do cíle.

Příloha č. 18 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

Příloha č. 19 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

Příloha č. 20 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

Příloha č. 21 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

Příloha č. 22 – zdroj: Jakub Havrlant; 2016

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jakub Havrlant
Katedra:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Vavrdová Ph. D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Doprovodný program k expozici Galerie významných osobností Olomouckého kraje.
Název v angličtině:	Accompanying program to the exhibition Gallery of prominent personalities of Olomouc region
Anotace práce:	Diplomová práce je koncipována tak, že základ tvoří náhled a seznámení s muzejní pedagogikou a muzeem jako institucí. V této kapitole je vše propojeno s pedagogikou prvního stupně základní školy a samozřejmě žáků. Práce volně navazuje na praktickou část, ve které je důkladně popsán doprovodný program k jedné konkrétní expozici, která se nachází ve Vlastivědném muzeu v Olomouci a který byl vymyšlen především pro žáky prvního stupně ZŠ tak, aby jim byla lépe expozice přiblížena. V této kapitole jsou popsány první pokusy programu, jeho vymýšlení, průběh a hodnocení. Je zde pěkně ukázaná propojenost teoretických výstupů a praxe.
Klíčová slova:	Muzeum, doprovodný program, expozice, žáci, pedagogika, muzejní pedagogika.
Anotace v angličtině:	The thesis is designed so that it forms a basis for insight and introduction to museum education and museum as an institution. In this chapter, everything is connected with Education First grade elementary school students and course. Work is loosely based on the practical part, which will be described accompanying program for one particular exhibition, which is located in the Museum of Natural History in Olomouc, which was devised primarily for pupils of primary school so that they were better exposure approximated. In this chapter are described first attempts to program his inventing, process and evaluation. Here is nicely shown the interconnectedness of theoretical and practical outcomes.
Klíčová slova v angličtině:	Museum, accompanying program, exposure, students, education, museum education.

Přílohy vázané v práci:	Obrazová – 22 fotografií
Rozsah práce:	82 stran
Jazyk práce:	Český jazyk